

MASTEROPPGAVE
Master i barnehagekunnskap.
Juni 2021

En studie med et historisk perspektiv på barnehagen som en del av
utdanningsforløpet.
En kvalitativ analyse av offentlige dokumenter.

Jenny Pauline H. Lier

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
Institutt for Barnehagelærerutdanning

Forord.

Med denne masteroppgaven ønsker jeg å belyse et historisk perspektiv på barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Jeg ønsker å få økt bevissthet og kunnskap rundt endringer ved barnehagen og barnehagens rolle i dag. I masteroppgaven vil jeg ta for meg spørsmål som fokuserer på sammenligninger i utdanningsbegrepet og synet på barn. Det er mange meninger og politiske debatter om barnehagens posisjon i samfunnet. Jeg ønsker at denne masteroppgaven kan gi en forståelse av endringer i barnehagen, og hvor viktig kunnskap om barnehagen er i dag. Jeg ønsker å få frem at profesjonsutdanningen, barnehagelæreren, må bli tatt på alvor når en prater om barn.

Jeg mener det er en fare for at begreper som «barnet som fremtidsressurs» kan svekke barns rettigheter. Dette er bakgrunnen for masteroppgaven. Barnehagelæreren forståelse av barns rettigheter mener jeg er essensiell i den sammenheng. For å få forståelse av hvor vi står i dag så vil jeg gjøre et dypdykk i et historisk perspektiv på funksjonen barnehagen har som en del av utdanningsforløpet. Sentrale spørsmål er; hvilken utdanninginstitusjon har barnehagen vært, og hva ønsker samfunnet at barnehagen skal være?

Prosessen med å skrive og gjennomføre masteroppgaven har vært utfordrende, spennende, og til tider frustrerende. Den tidlige tankeprosessen har tatt større plass enn jeg forutså. Diskusjoner rundt valg og det å velge bort noe har vært krevende. Jeg har ønsket å skrive om noe som er betydningsfullt for meg og omverden rundt meg. Jeg ønsker å skrive om noe jeg mener vil være betydningsfullt for forståelsen av barnehagens plass i samfunnet. I bacheloroppgaven min skrev jeg om barnehagen som utdanningsarena. Dette har inspirert meg til å gå dypere inn i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet, med et historisk blikk, for å se etter når det har skjedd endringer og eventuelt hva som har bidratt til endringene. Det er et spennende tema og jeg har opplevd det komplekst å gå inn i.

Jeg vil takke min veileder på Oslomet - Storbyuniversitetet, Olav Kasin. Takk for konstruktive og gode tilbakemeldinger fra start til slutt. Jeg vil også takke familie og venner. Dere fortjener en stor takk for støtte og positive oppmuntringer gjennom denne perioden.

Oslo, 24 juni 2021.

Jenny Pauline Hoås Lier

Sammendrag.

I denne masteroppgaven tar jeg opp tema og problemstilling som omhandler oppfatninger omkring utdanning i barnehagen i et historisk perspektiv, med fokus på endringer i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet.

I analysen har jeg sett på om varierende oppfatninger av barnehagen, som en del av utdanningssystemet, også handler om varierende oppfatninger av barn. Jeg har sett om det er en sammenheng. I oppgaven tar jeg for meg utdanningsaspektet ved barnehagen, samt spørsmål om hvorvidt fokuset på utdanning har endret seg over tid.

Opgaven følger en tematisk tidslinje, som er delt i den sosialpedagogiske tradisjonen eller den skoleforberedende tradisjonen. Den sosialpedagogiske tradisjonen innebærer et helhetlig læringssyn, hvor leken er vektlagt. Denne tradisjonen underbygges av brede læringsmål og Fröbel-barnehagene. Den skoleforberedende tradisjonen innebærer økt vekt på læring. Denne tradisjonen underbygges av fokuserte læringsmål og asylene.

Metoden jeg har brukt i oppgaven er en dokumentanalyse av ti utvalgte offentlige dokumenter; 5 NOU rapporter og 5 Stortingsmeldinger. Masteroppgavens problemstilling er: **«Hvilke oppfatninger om utdanning kommer til uttrykk i offentlige dokumenter omkring barnehagen som en del av et utdanningsforløp?»**

I analysen har jeg funnet endringer i forståelsen av barnehagen, som en del av utdanningsforløpet, gjennom endring i barnehagesektoren, begivenheter og endring i begrepsbruk. Jeg har identifisert tendenser til at ønske om mer kunnskap og ferdigheter i samfunnet fører til mer fokus på fokuserte utviklingsmål. Det skaper en motsetning til det helhetlige læringssynet med brede utviklingsmål.

Abstract.

This master's thesis addresses topics and research question that are centered around the perceptions on pre-school education in a historical perspective. The focus is changes over time in the understanding of pre-school as a part of the course of education.

In this analysis I will assess whether different perceptions of preschools (as a part of the course of education) also includes different perceptions of the children, or if there is a relevant connection between them. This thesis focuses on the aspect of education in pre-schools, and whether the focus on education has changed over the last years.

The master thesis is structured according to a thematic timeline, divided into the social pedagogic tradition and the school preparation tradition. The social pedagogic tradition is based on a holistic view on education, where the play is a key. This tradition is based on broad education goals and the Fröbel pre-school. The school preparation tradition is putting more emphasis to learning for the children. This tradition is underlined by focused learning goals and asylum.

The methodology that is used in the master thesis is an analysis of 10 selected public reports; 5 NOU reports and 5 white papers from the Norwegian Parliament (Stortingsmeldinger). The problem statement of the master thesis is: **“What perceptions about education are present in public reports on pre-school as a part of the course of education”**.

I have identified changes in the understanding of the preschool as a part of the course education. This driven by changes in the preschool sector, events and changes in the language and terminology used. I have identified that the wish to have more knowledge and skills in the society, leads to more on specific and targeted development goals.

Innholdsfortegnelse.

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
ABSTRACT	4
1. INNLEDNING	8
1.1 BAKGRUNN FOR TEMA.....	8
1.2 TEMAETS AKTUALITET.....	10
1.3 TIDSLINJER OVER BEGIVENHETER OG ENDRINGER I BARNEHAGEFELTET	12
1.4 PROBLEMSTILLING	13
1.4.1 <i>Forskningsspørsmål</i>	13
1.5 AVGRENSING	13
1.6 TIDLIGERE FORSKNING PÅ TEMA	14
1.7 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	15
2 HISTORISK BAKGRUNN	16
2.1 DEN NORSKE BARNEHAGEN	16
2.1.1 <i>Barnehagens pedagogiske mandat</i>	16
2.1.2 <i>Helhetlig læringssyn</i>	18
2.1.3 <i>Leken</i>	19
2.2 BARNEHAGENS HISTORIE: FRÖBEL OG BARNEASYLENE	20
2.3 TO ULIKE TRADISJONER?	22
2.3.1 <i>Tidslinjer</i>	23
3 UTDANNING OG SYNET PÅ BARN I HISTORISK SAMMENHENG	25
3.1 UTDANNINGSBEGREPET	25
3.2 LIVSLANG LÆRING.....	28
3.3 FRA OPPDRAGELSE TIL DANNING.....	30
3.4 SYNET PÅ BARNET	31
3.4.1 <i>Barnekonvensjonen og barns rett til utdanning</i>	33
3.5 OPPSUMMERING	35
4 METODE	35
4.1 DOKUMENTANALYSE	36
4.2 OFFENTLIGE DOKUMENTER.....	37

4.2.1	<i>Utvalg og Utvalgskriterier</i>	38
4.3	BESKRIVELSE AV ANALYSEN.....	41
4.3.1	<i>Temaer i analysen</i>	42
4.4	HERMENEUTIKK SOM TOLKNING AV TEKSTER	43
4.4.1	<i>Forforståelse</i>	44
4.4.2	<i>Kildekritikk og forskningens kvalitet</i>	45
4.5	OPPSUMMERING METODEDEL	46
5	BARNEHAGEN SOM UTDANNINGSINSTITUSJON: PRESENTASJON OG ANALYSE AV SENTRALE	
	DOKUMENTER	47
5.1	TIDSLINJER	47
5.2	POLITISKE FØRINGER	48
5.2.1	<i>Begrepsbruk i dokumentene</i>	49
5.3	PRESENTASJON AV DOKUMENTENE Plassert langs den sosialpedagogiske tradisjonen	50
5.3.1	<i>NOU 1972:39. Førskoler: en utredning</i>	50
5.3.2	<i>St. Meld. Nr. 8 (1987-88): barnehager mot år 2000</i>	51
5.3.3	<i>NOU 1988: 32: For et lærerikt samfunn</i>	51
5.3.4	<i>NOU: 2007:6 formål for fremtiden</i>	51
5.4	ANALYSE DEL EN: HVA BESKRIVER DOKUMENTENE OM UTDANNING OG SYNET PÅ BARN?	52
5.4.1	<i>Begrunnelse for utbygging av førskoler</i>	52
5.4.2	<i>Utvidelse av barnehagetilbudet – samt de følgene de har for den offentlige interessen i å styre innholdet</i>	56
5.4.3	<i>Økt fokus på innholdet i utdanningen til førskolelæreren</i>	58
5.4.4	<i>Formålsparagrafen for barnehagen og opplæringa i fokus</i>	61
5.5	OPPSUMMERING AV ANALYSE DEL EN.....	64
5.6	PRESENTASJON AV DOKUMENTENE Plassert langs den skoleforberedende tradisjonen	65
5.6.1	<i>St. Meld. Nr. 27(1999-2000): Barnehage til beste for barn og foreldre</i>	66
5.6.2	<i>NOU 2003: 16: I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle</i>	66
5.6.3	<i>St.meld. nr. 30(2003-2004): kultur for læring</i>	67
5.6.4	<i>NOU: 2010:8 Med forskertrang og lekelyst</i>	68
5.6.5	<i>Meld. St. 19 (2015-2016) tid for lek og læring</i>	68
5.6.6	<i>Meld. St. 6 (2019-2020): Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO</i> 69	
5.7	ANALYSE DEL TO: HVA BESKRIVER DOKUMENTENE OM UTDANNING OG SYNET PÅ BARN?	69
5.7.1	<i>Barnehagetilbudet i startfasen – 6 års reform og konsekvenser</i>	69

5.7.2	<i>Livslang læring i en utdanningspolitisk støpeskje</i>	72
5.7.3	<i>Tidlig innsats og livslang læring</i>	76
5.7.4	<i>Med forskertrang og lekelyst(lærelyst?)</i>	79
5.7.5	<i>Kvalitet i barnehagen de siste årene</i>	82
5.7.6	<i>Oppsummering av analyse del to</i>	87
5.8	BREDE ELLER FOKUSERTE LÆRINGSMÅL?	89
5.9	BARNEHAGEN SOM EN DEL AV VELFERDSPOLITIKKEN	90
6	AVSLUTNING	91
6.1	TIDSLINJER OVER ENDRING AV BEGREPSBRUK.....	91
6.2	SAMMENFATNING OG KONKLUSJON	92
6.3	FORSKNINGENS VEI VIDERE.....	96
6.3.1	<i>Hvordan ta eierskap til læringsbegrepet?</i>	96
7	KILDER	98

1. Innledning

I denne masteroppgaven vil jeg ta opp tema og problemstilling som omhandler oppfatninger om utdanning i barnehagen i et historisk perspektiv. Jeg vil ha fokus på endringer i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Jeg har sett nærmere på offentlige utredninger(NOU) og stortingsmeldinger som omhandler barnehagen.

1.1 Bakgrunn for tema

Den første barnehageloven kom i 1975. I denne loven ble barnehagen definert som en pedagogisk institusjon for første gang. I følge Tora Korsvold var en egen barnehagelov et veiskille for barnehagen. Korsvold er professor i førskolepedagogikk og har arbeidet mye med barnehagens historie . Det vil derfor være hensiktsmessig å referer til henne ved en historisk gjennomgang av barnehagen i masteroppgaven. I lang tid har barnehagen befunnet seg mellom skolen, det sosiale hjelpeapparatet og familien. Korsvold påpeker at det pedagogiske tilbudet i barnehagen ikke skulle være direkte skoleforberedende, men kunne gi utdanningsmessige fordeler (Korsvold, 2005, s. 126). På den tiden var innholdet i barnehagen preget av lek og sosialt samvær. Barnets vekst og utvikling var sentralt. Det pedagogiske innholdet var preget av hva hver enkelt pedagog hadde med seg av personlig ballast fra utdanningen. Myndighetene vektla ikke det pedagogiske innholdet i institusjonene. I følge Korsvold kan det vise til en manglende interesse for institusjonene (Korsvold, 2005, s. 128). Formuleringen i barnehageloven handler om å gi barn gode aktivitets- og utviklingsmuligheter. Pedagogene fikk tiltro til å skape god barndom for barna i institusjonene, og i tråd med statlige myndigheters oppfatninger, men det ble ikke fulgt opp av politiske tiltak (Korsvold, 2005, s.129). I dag får barnehagelæreren i mindre grad mulighet til å styre de politiske beslutningene rundt barnehagen. Det kan si noe om hvilket fokus som er fremtrende i dag.

Fra den første barnehagen kom på 1800-tallet til egen barnehagelov kom, gikk det over hundre år. Etter barnehageloven i 1975 ble det ingen store endringer før i 1995. I 1995 kom det en ny barnehagelov: Den største endringen ved ny barnehagelov var at barnehagens innhold skulle reguleres ut ifra «Rammeplanen for barnehagen» som kom året etter den nye barnehageloven (Korsvold, 2005, s. 129). Rammeplanen er en forskrift til barnehageloven. I innstillingen NOU: 1992:17, hvor Unni Bleken ledet arbeidet, fikk vi den første Rammeplanen. Bleken var utdannet førskolelærer, og den første Rammeplanen var ledet av flere pedagoger med lang faglig erfaring. Det kan derfor sies å være utviklet av profesjonen selv (Bleken, 2016). Bleken sitt engasjement handlet om at barnehagen skulle ha høy kvalitet for barnas skyld (Ødegaard, Sataøen, Aaserud, Knudsen & Eikset, 2009). Rammeplanen

av 1996 skulle tydeliggjøre barnehagens oppgaver overfor barna, foreldrene og samfunnet (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016). Det kom ny rammeplan i 2006, hvor Øystein Djupedal var kunnskapsminister og han ønsket at barnehager og skoler skulle bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Begreper som tidlig innsats og livslang læring ble en del av retorikken. Reformen 97, som gikk ut på at seksåringer skulle starte på skolen, var også en stor endring på dette tidspunktet. Denne endringen sa noe om hvilket innhold som ansees som betydningsfullt for de yngste i barnehagen og skolen. Det vil jeg komme nærmere inn på senere i oppgaven.

På 80- og 90-tallet ble barnehagen sett på som et viktig element i arbeidet for en kvalitativ forbedret barndom. Allerede her ble barndommen påpekt som en fremtidig ressurs som det var viktig å investere i (Korsvold, 2005, s.131). I dag er det barnehageloven fra 2005 som er gjeldende. I Øyeutvalgets rapport påpekes det at i denne barnehageloven ble fokus på kvalitet viktig. Barnehageloven fra 2005 kom samtidig som da kunnskapsdepartementet tok over ansvaret for barnehagen. Barnehageloven inneholder en videreføring av et helhetlig læringssyn, men for første gang skulle barnehagen og skole ha felles verdigrunnlag. Formuleringene i formålsparagrafen for barnehageloven og opplæringsloven er veldig like. Den større forskjellen er at leken er en del av barnehagens formålsparagraf, men ikke i formålsparagrafen til opplæringa. Disse verdiene skulle understreke helhet og sammenheng i barns læring og utvikling (NOU 2012:1). Det ble bestemt at innholdet i barnehagen fastsettes av bestemmelsen om nasjonale standarder. Det er bestemmelsen som redegjør hva barnehagetilbudet skal innebære (NOU 2012:1). Denne endringen viser til at barnehagen i større grad ble regulert av staten.

I dag virker det som barnehagen i større grad blir ansett som en utdanningsinstitusjon. Einar Juell, førskolelærer og arbeider med profesjonspolitik i utdanningsforbundet, mener at å styrke båndene mellom barnehagen og skolen er et politisk uttalt mål: Det ser ut til at barnehagen og skolen er skrevet inn i de samme tradisjonene (Juell, 2010). I følge Juell er ikke barnehagepolitikken i Norge lenger forankret i familiepolitikken. Barnehagens posisjon, rolle og mandat er i dag en del av den utdanningspolitiske virkeligheten (Juell, 2010). Dette vil jeg se nærmere på i oppgaven.

Endringene i barnehagefeltet gjør meg nysgjerrig på om vi kan finne når og hva som har ført til at endringene faktisk fant sted. I hvilken grad har barnehage blitt sett på som en del av utdanningsløpet? Hva har dette i tilfelle handlet om? I hvilken grad er politikken og offentlige dokumenter med på å påvirke? Hvilken forståelse av barnehagens funksjon vises til i de ulike årene dokumentene er utgitt?

Tema er valgt med bakgrunn i at i politiske dokumenter blir barnet nevnt som en «fremtidsressurs». Temaet er aktuelt ut fra de mange krav og forventinger som rettes mot barnehagen fra ulike hold, spesielt den funksjonen barnehagen forventes å ha som første trinn i utdanningsforløpet.

Jeg har valgt ut ti offentlige dokumenter – 5 NOU-er og 5 stortingsmeldinger – som viser til barnehagens rolle i utdanning. I disse tar man for seg de tidlige årene av barnehagen og de senere årene, og kan tenkes å være med på å påvirke gjeldende politikk. Disse 10 offentlige dokumentene er: «NOU 1972:39. *Førskoler: en utredning*», «St. Meld. Nr. 8 (1987-88): *Barnehager mot år 200*», NoU:1988:32: *For et lærerikt samfunn*», «St. Meld. Nr. 27(1999-2000): *Barnehage til beste for barn og foreldre*», «NOU 2003: 16: *I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*», «St.meld. nr. 30(2003-2004): *kultur for læring*», NoU:2007:6: *formål for fremtiden*», Meld. St. Nr. 19(2015-2016): *Tid for lek og læring*» og «Meld. St. Nr. 6 (2019-2020): *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO*».

Gjennom å bruke dokumentanalyse for denne oppgaven ønsker jeg å gå i dybden av et historisk perspektiv omkring barnehagens funksjon. Jeg ønsker å belyse problemstilling som gir mulighet til å gå i dybden av det historiske perspektivet. Problemstillingen blir presentert i nedstående tekst.

1.2 Temaets aktualitet

I følge Berit Bae er barnehagen, som lærings- og utdanningsinstitusjon, et relativt ungt forskningsfelt i Norge og Norden. Bae er pedagog og har drevet med forskning i barnehagefeltet i en årrekke. I følge hun skyldes det at barnehagen tidligere var et marginalt tilbud til få, men i dag blitt en viktig del av de fleste norske barn og foreldres hverdag. Bae påpeker at det er først det siste tiåret at barnehageforskning har fått status som en del av den pedagogiske forskningen i Norge (Bae, 2012).

Bae påpeker at det i 2006 skjedde et skille i barnehagepolitikken, hvor kunnskapsdepartementet overtok ansvaret for barnehagesektoren. Tidligere var det barne- og familiedepartementet og sosialdepartementet som sto for finansieringen av forskningen i barnehagefeltet (Bae, 2012, s. 12).

I vårt kunnskapssamfunn har barnehagen fått en sterk strategisk betydning som forberedelse til skolegang. I følge Anne-Lise Arnesen, professor emerita i pedagogikk, handler det om at forståelsen av barnehagens funksjon er i forandring, med tanke på hva barnehagen skal være og hvordan vi ser på barn. Hun legger til at det har vært vanskelig å se hvordan dette vil utvikle seg og hvilken betydning det vil ha for mange av de ulike barna i barnehagen (Arnesen, 2012, s. 13).

Bostadutvalgets rapport, som kom et år etter at kunnskapsdepartementet overtok ansvaret for barnehagesektoren, viser til at barnehagens rolle som pedagogisk tilbud for barn under opplæringspliktig alder er gradvis blitt styrket og sammenhengen med skolen er blitt tydeligere (NOU:2007:6, s. 17). Kunnskap om barnehagens betydning har økt, og skaper større interesse fra politisk hold. Barnehagen er likevel ikke obligatorisk slik skolen er, noe som betyr at barnehagen og skolen er to ulike institusjoner. Forskjellen er at opplæringsloven slår fast i §2-1 at alle forsørgere med barn fra 6 år og oppover har en plikt til å gi barna en opplæring i tråd med innholdet i loven (Opplæringsloven, 1998, §2-1). Barnehageloven formulerer i §10 atplikten ligger hos kommuner og andre myndigheter til å gi alle barn under opplæringspliktig alder et pedagogisk tilbud i tråd med det som er formulert i barnehageloven (Barnehageloven, 2005, §10). §2 sier at barnehage og skoler er pliktet til å samarbeide om overgangen (Barnehageloven, 2005, §2).

Barnehagen skal gjøre barn klare for å starte på skolen,. Hva dette innebærer er det mange ulike oppfatninger om. Stortingsmeldingen «Tidlig innsats for livslang læring» (2006-2007) påpeker at for å kunne mestre eget liv og delta i arbeid og fellesskap i samfunnet, må barn og unge få utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger. Barnehage nevnes som en viktig samfunnsinstitusjon for å oppnå dette. Barnehagen og opplæringen sitt formål må sees i en kontekst som omfatter samfunnet i videste forstand, det innebærer enkelte individs utvikling og barnehagen og skolen som institusjon (Kunnskapsdepartementet, 2006-2007). Opplæringen er en forberedelse til å delta i arbeids- og samfunnsliv (Kunnskapsdepartementet, 2006-2007). I dag står kunnskap og ferdigheter sterkt i utdanning, og blir ett på som en forberedelse til senere liv.

Det har gått noen år siden det ble påpekt at barnehagen er et ungt forskningsfelt som lærings- og utdanningsinstitusjon. Feltet anses fremdeles som ungt. Men det har likevel skjedd endringer. Jeg anser tema som viktig innenfor kunnskapsutvikling på feltet. Tema er relevant med bakgrunn i dagens kunnskapssamfunn. Ved et historisk blikk kan vi få en ny oversikt over hvor barnehagen har vært og hvor barnehagen står i utdanning i 2021.

Bae påpeker at barnehageforskning er i dag en kompleks oppgave. Hun viser til at barns liv i barnehager påvirkes både ved faktorer på makronivå og av det som utspilles i hverdagslivet på mikronivå (Bae, 2012, s.12). Barn er sårbare, og bestemmelsene som skjer i barnehagepolitikken vil i stor grad påvirke barna i barnehagen. Det er derfor hensiktsmessig å vise til synet som fremstilles om barn i sammenheng med barnehagen som utdanning.

Bae påpeker at det er en fare for at nye rammeplaner blir mer lik skolens rammeplan, og barnehagen innrammes av skolen (Bae, 2012, s. 14). Arnesen påpeker at forståelsen av barnehagens funksjon er i endring, som hvordan vi ser på barn og hva barnehagen skal være (Arnesen, 2012). Masteroppgaven vil vise til beskrivelsen rundt det båndet som er styrket mellom barnehage og skolen, og hva det har gjort med barnehagens funksjon i utdanningsforløpet.

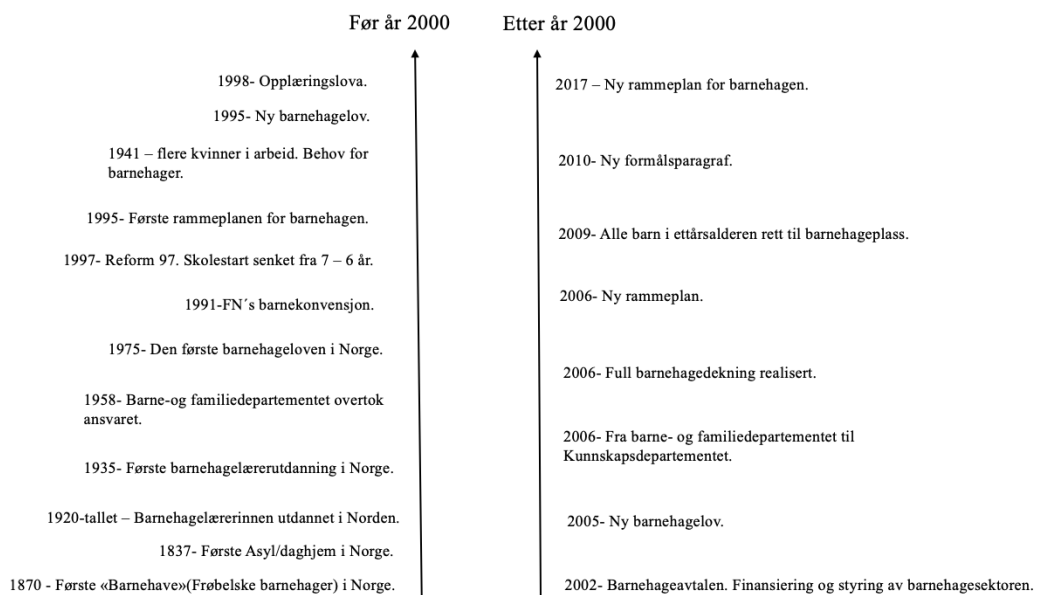
1.3 Tidslinjer over begivenheter og endringer i barnehagefeltet

Nedenfor har jeg presentert to tidslinjer som viser til endringer og begivenheter i barnehagesektoren før år 2000 og etter år 2000. Jeg bruker tidslinjene for få bedre oversikt.

I tidslinjene har jeg tatt inspirasjon fra Barnehagepionerene (2009) sitt prosjekt som har laget tidslinjer om barnehagelærerutdanningen og barnehagen.

Det er en forståelse av at barnehagen har fått en ny funksjon. Kan det skyldes sosialpedagogiske og skoleforberedende ideer? Kan endringer og begivenheter i barnehagen vise til to ulike forståelser av barnehagens funksjon i utdanning? Kan det være et spenningsforhold og kanskje et motsetningsforhold? Jeg går nærmere inn på en sosial pedagogisk tradisjon og en skoleforberedende tradisjon i kapittel 2.3 som omhandler teoretiske perspektiver på utdanning.

Tidslinje over begivenheter i barnehagen.

1.4 Problemstilling

Grunnlaget for problemstillingen er basert på oppgavens valg av tema. «En studie med et historisk perspektiv på barnehagen som en del av et utdanningsforløp».

Med dette som utgangspunkt har jeg formulert oppgavens problemstilling:

Hvilke oppfatninger om utdanning kommer til uttrykk i offentlige dokumenter omkring barnehagen som del av et utdanningsforløp?

1.4.1 Forskningsspørsmål

Jeg vil konkretisere tre forskningsspørsmål ved den valgte problemstillingen.

1. Har oppfatninger om barnehagen, som en del av utdanningsforløpet, endret seg over tid?
2. Har innholdet i begrepet «utdanning» i barnehagen endret seg over tid?
3. Har synet på barn endret seg over tid? Hvordan har eventuell endring i forståelse av målsettinger for det pedagogiske tilbudet, for barn under opplæringspliktig alder, endret seg?

Spørsmålene er sentrale for analysen i oppgaven. Forskningsspørsmålene har til hensikt å synliggjøre ulike forståelser av begrepet utdanning i barnehagesammenheng, og peke på nyanser i forståelsen av begrepet. Med utgangspunkt i synet på barn som speiles i forståelsen av barnehagen som utdanningsinstitusjon ønsker jeg å drøfte det synet som fremstilles og hvilke følger det kan ha.

1.5 Avgrensing

Barnehagens historie og barnehagen som utdanning kan ta for seg mye. Jeg ønsker derfor å gjøre følgende avgrensing.

I oppgaven vil jeg se på nærmere på oppfatninger om begrepet utdanning. Hovedfokuset vil handle om hva barnehagen har vært og er i utdanningsforløpet vårt i dag, og det synet på barn som fremstilles gjennom den funksjon det ser ut til at barnehagen har i utdanningen. Jeg stiller spørsmål ved hva barnehagen som utdanning innebærer, og jeg ønsker å se det i et historisk perspektiv for å kunne se når det har skjedd en endring, og hva som ligger i endringen. Det vil gi en forståelse for hvilken funksjon barnehagen har i utdanningsforløpet til barn i dag kontra da barnehagen først kom til Norge. Det er

noen begreper som er hensiktsmessig å se i sammenheng med utdanning: læring, omsorg, lek og oppdragelse(danning), kunnskap, kompetanse, ferdigheter og livslang læring.

Masteroppgaven er en studie av offentlige dokumenter. En analyse av offentlige dokumenter, vil gi meg de politiske beskrivelsene rundt barnehagens funksjons i utdanning. Dokumentene som jeg har valgt å avgrense til er: «NOU 1972:39. *Førskoler: en utredning*», «St. Meld. Nr. 8 (1987-88): *Barnehager mot år 200*», NoU:1988:32: *For et lærerikt samfunn*», «St. Meld. Nr. 27(1999-2000): *Barnehage til beste for barn og foreldre*», «NOU 2003: 16: *I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*», «St.meld. nr. 30(2003-2004): *kultur for læring*», NoU:2007:6: *formål for fremtiden*», «NOU: 2010:8 Med forskertrang og lekelyst», Meld. St. Nr. 19(2015-2016): *Tid for lek og læring*» og «Meld. St. Nr. 6 (2019-2020): *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO*». Jeg har valgt å avgrense til disse dokumentene, på bakgrunn av at de kan vise til barnehagen og barnehagens funksjon i utdanningen. Det er både NOU-er og stortingsmeldinger, som vil vise til politiske perspektiver. Dokumentene tar for seg ulike tidsperioder, og jeg har valgt å se det i to parallelle tidslinjer. Tidslinjene presenteres i analysekapitlet. Ved bruk av tidslinjer vil viktige tidspunkter og milepæler for barnehagen bli tydeligere, og hvordan oppdraget har blitt til og forståelse av endringene i barnehagens funksjons i utdanning.

1.6 Tidligere forskning på tema

Barnehagen som utdanning ble tydeligere gjennom overflyttingen som skjedde i 2006, da ansvaret for barnehagen ble flyttet til Kunnskapsdepartementet. Barnehagen har ikke opprinnelig vært en utdanningsinstitusjon. Det har siden den gang vært stor interesse for hva barnehagen skal være i utdanningen med tanke på læring og hvilket syn vi har på barn. Det har blitt utgitt en rekke bøker eller forskningsrapporter som diskuterer barnehagens rolle i utdanning: *Barnehagen om utdanning* (Juell, 2010), GoBan – prosjektet (2012-2021), Agdersprosjektet (2014-2018) og prosjektet Barnehagepionerer (2009).

Juell tar opp forståelsen for barnehagens særpreg og muligheter, og ønsker gjennom sin forskning å bidra til faglige diskusjoner om barnehagens plass i utdanningssystemet og i kunnskapsamfunnet. Han konstaterer at barnehagens mandat og posisjon etter hvert har blitt integrert i styringsdokumenter for utdanningsløpet (Juell, 2010, s.137).

GoBan- prosjektet (2012-2021) hadde som mål å undersøke sammenhengen mellom ulike faktorer som pedagogiske prosesser, trivsel, struktur, utvikling, organisering og læring. Prosjektet ønsket å

forbedre kvaliteten på norske barnehager, slik at alle får glede og utbytte av å gå i barnehagen. Resultatet har vist at kvaliteten i barnehager varierer og har forbedringspotensialet (Goban, 2021).

Agdersprosjektet (2014-2018) har som mål å utvikle og teste ut et førskoleopplegg basert på «lekbasert læring» i 50 fokusbarnehager. Funnene sammenlignes med barn i 50 andre barnehager som fortsetter sin vanlige barnehagehverdag. (Sørlandets kompetansefond, 2014-2018)

Barnehagepionerer (2009) har hatt som mål i sitt prosjekt å skape ny innsikt om barnehagens tradisjon i Norge. Det har handlet om hvordan barnehagen er utviklet, viktige hendelser og veiskiller og hva utvalgte aktører har bidratt med i utviklingen. Prosjektet har undersøkt den norske barnehagemodellen og den norske barnehagelærerutdanningen fra 1930-tallet og frem til i dag (Ødegaard, Sataøen, Aaserud, Knudsen & Eikset, 2009)

Prosjektene har tatt opp den norske barnehagen, lek, læring og utdanning. Prosjektene har ikke direkte tatt opp utdanning og barnehagen, unntatt Juell sin bok som tar opp barnehagens plass i utdanningssystemet. Denne boken er elleve år gammel og mye kan ha skjedd siden det. Ny forskning om forståelser av barnehagen, som en del av utdanningsforløpet med et historisk blikk, kan indikere hvor barnehagen står i utdanning i dag.

Jeg viser også til tidligere forskning. Det presenteres under punktene der det tematisk hører hjemme, i kapittel 2 og 3.

1.7 Oppgavens oppbygning

Temaet for oppgaven blir presentert ved å vise til teoretiske perspektiver og aktuell forskning på området. I kapittel 2 redegjør jeg for barnehagens historiske bakgrunn, og om det finnes to tradisjoner i barnehagen. Deretter i kapittel 3 tar jeg opp tema utdanning og synet på barn i en historisk kontekst. I kapittel 4 gjør jeg rede for den valgte metoden og for det vitenskapsteoretiske perspektivet. Jeg viser til utvalg, utvalgskriterier, offentlige dokumenter, beskrivelse av analysen, temaer i analysen, hermeneutikk som forståelse av tekst og kildekritikk. Jeg presenterer så i kapittel 5 analysen, barnehagens funksjon i utdanningsforløpet i offentlige dokumenter. Analysekapitlet starter med en presentasjon av tidslinjene og deretter en begrepsforklaring. Analysen er delt tematisk inn i: den sosialpedagogiske tradisjonen og den skoleforberedende tradisjonen, som et analytisk grep for å se etter forståelser i barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Analysen begynner med en presentasjon av dokumentene og avsluttes med en oppsummering i hver inndeling. Drøftingen tar

utgangspunkt i forståelser som er blitt til i analysen, og drøftingen gjøres i lys av mine utvalgte teoretiske perspektiver og i en samfunnsmessig kontekst. I kapittel 6 avsluttes masteroppgaven med en oppsummerende konklusjon.

2 Historisk bakgrunn

I dette kapitelet vil jeg belyse mine teoretiske inspirasjonskilder. Jeg vil gå gjennom teori som viser til en historisk redegjørelse, for å kunne se trekk i utviklingen av barnehagen som en del av utdanningssystemet. Forståelsen av barnehagens innhold og funksjon i utdanning og synet på barn har endret seg gjennom historien. Først vil jeg vise til hva den norske barnehagen har inneholdt tradisjonelt sett, og deretter vil jeg gå inn på Fröbel og barneasylene. Det vil gi et historisk perspektiv på utdanning i barnehagen. Jeg avslutter kapitelet med å utdype om det finnes to tradisjoner i barnehagen: den sosial tradisjonen og den skoleforberedende tradisjonen.

2.1 Den norske barnehagen

Juell påpeker at barnehagen i Norge har i flere år vært gjenstand for debatt. Barn, barndom og barnehagens posisjon og rolle i samfunnet er det debattene handlet om (Juell, 2010). Barnehagens tilknytning til utdanningssystemet har også vært en debatt så lenge barnehagen har eksistert (Juell, 2010, s. 15). Det er 11 år siden Juell påpekte disse debattene, og jeg tar forbehold om at mye har skjedd i årene etter. Anne Greve, Sissel Mørreaunet & Nina Winger påpeker at barnehagen er en institusjon med stadig sterkere samfunnsposisjon, hvor lov og rammeverk for både utdanning og barnehage endres i rask takt med samfunnsutviklingen. Den norske barnehagens utvikling preges også av internasjonale strømninger, økonomiske- og politiske prosesser (Greve, Mørreaunet & Winger, 2013, s. 7). I denne delen vil jeg gå inn på hva som kjennetegner den norske barnehagen historisk sett.

2.1.1 Barnehagens pedagogiske mandat

Lov om barnehager og Rammeplanen for barnehager er barnehagens styrende dokumenter. Barnehagens samfunnsmandat er nedfelt i disse dokumentene.

Paragraf 1 i barnehagelova formulerer barnehagens samfunnsmandat på følgende måte:

«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til

uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene» (Barnehageloven, 2005 §1).

Formålet i barnehagen sier noe om barndommens betydning og verdi. Den første Rammeplanen kom i 1996. I avsnittet om «barndom» påpekes det at «barndommen er en livsfase med egenverdi menneskets livsløp» (Barne-og familiedepartementet, 1996, s 31). Raskest mulig tilgang på tilstrekkelig med kunnskap og ferdigheter, som anses som viktig for å ta del i et voksent liv, er ikke et mål i småbarnsalderen. Barndommen er ikke noe som kan tas igjen, og skal dermed få sin tid (Barne- og familiedepartementet, 1996, s. 31).

I Rammeplanen av 2017 påpekes det under avsnittet «barn og barndom» at barnehagen skal arbeide mot å anerkjenne og ivareta barndommens egenverdi (Kunnskapsdepartementet, 2017). Det er fundamentalt å bidra til at alle barn som går i barnehage skal få en god barndom. Den skal være preget av vennskap, trivsel og lek (Kunnskapsdepartementet, 2017). I samme avsnitt blir det understreket at «barnehagen er også en forberedelse til aktiv deltakelse i samfunnet og bidrar til å legge grunnlaget for et godt liv» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8). Her viser Rammeplanen til barnehagen som en arena for å legge til rette for en god barndom, hvor lek og vennskap er en stor del av det. Det kommer også tydelig frem at en god barndom skal bidra til noe fremtidsrettet. Synet på barnehagen som noe fremtidsrettet er noe som har kommet inn i Rammeplanen senere, og var ikke tilstede i den første Rammeplanen som kom i 1996.

I kapittel tre i Rammeplanen av 2017 utdypes barnehagen formål og innhold: «Barnehagens innhold skal være allsidig, variert og tilpasset enkeltbarnet og barnegruppen» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Barnehagen skal inneholde: omsorg, barns behov for lek, fremme danning, fremme læring, vennskap og fellesskap og kommunikasjons og språk.

Omsorg påpekes som en forutsetning for barns trygghet og utvikling. Leken skal være en arena for barns utvikling og læring. Danning skal ivareta barnets beslutningsprosesser gjennom samspill og lek. Læring skal innebære nysgjerrighet og kreativitet. Vennskap og fellesskap skal bidra til sosial kompetanse, som er en forutsetning for utvikling av ferdigheter, kunnskaper og holdninger. Kommunikasjon og språk påvirker alle sider av barnets utvikling, og er viktig for å kommunisere og forstå (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19-23). Disse punktene er det som er gjeldende i barnehagens innhold i dag.

Barnehagens pedagogiske mandat handler om å legge et grunnlag for allsidig utvikling, og i det innebærer omsorg, lek, og fremme læring og danning.

2.1.2 Helhetlig læringssyn

Det nevnes ofte at barnehagepedagogikken er preget av et helhetlig læringssyn. Rammeplanen påpeker det helhetlige læringssynet og det innebærer at i arbeidet med omsorg, danning, lek, læring, sosial kompetanse, kommunikasjon og språk skal være i sammenheng, og sammen bidra til barns allsidige utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19).

Et helhetlig læringsbegrep er, i følge Juell, den tradisjonelle innfallsvinkelen til læring. Han påpeker at det innebærer å tilrettelegge for læring og fange barnets interesser. Helhetlig syn på læring forutsetter at barnehagen og skolen er kjent med forståelser og prinsipper for læring gjennom hele utdanningsløpet (Juell, 2010, s. 107).

Espen Schanning påpeker den uformelle og den formelle læring i sin artikkel om «den nye barnehageforståelsen». Han påpeker at læring kan defineres på den ene ytterkanten som det samme som å gjøre erfaringer, kalt uformell læring. Vi lærer hele tiden, i ulike situasjoner og på ulike arenaer. I dette læringsbegrepet hevder Schanning at det er ingen særegne lærings situasjoner. På den andre ytterkanten kan læring defineres som formalisert undervisning, kalt formell læring. Dette hevder han er slik læring som gjøres i skolen, hvor læring settes opp som et formål og bruker pedagogiske metoder som er spesielt egnet for å lære best mulig. Schanning plasserer den norske barnehagen innenfor den første ytterkanten, med bakgrunn i at barn fremfor alt lærer gjennom frilek og får mulighet til å utfolde seg uten at voksne griper inn (Schanning, 2016). Barnehagen og skolen ser ut til å ha hatt ulik formål med læring. Å se barnehagen og skolen i sammenheng har gjennom historien vært mye diskutert, og kan være komplekst med bakgrunn i ulik lærings situasjoner.

Kunnskapsdepartementet har nedsatt en ekspertgruppe som har hatt i oppgave å dokumentere barnehagelærerrollen som en profesjonsrolle og drøftet hvordan barnehagelærerprofesjonen kan utvikles. Ekspertgruppen har blant annet gjennomført en studie kalt «Hel-lær», som en forkortelse for helhetlig læring. Studien gikk ut på å filme barnehagelærere og pedagogiske ledere gjennom barnehagedagen for å undersøke hvordan en helhetlig tilnærming til læring vises i praksis. Hovedfunnet i deres studie går ut på å støtte barn i hverdagsaktiviteter og i barn- og voksen initierte aktiviteter. Støttende stilas ble ofte brukt i sammenheng med helhetlig læring. Ekspertgruppen viser til mange former for støtte som kom frem gjennom analysen: støtte i samspill, språklig støtte, støtte gjennom omsorgshandlinger, støtte ved lekegrupper, støtte ved å legge rette til et rikt lærings miljø og gjennom voksendeltakelse i lek (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 110)

I studien fremstilles omsorg som kjerneoppgaven i barnehagen, og legger grunnlaget for all læring. Lek er en forutsetning for språklig og sosial læring. Barnehagelærerne i studien påpeker at støttehandlinger i innholdet i leken til barna er viktig for at leken kan fortsette lenger. Det å være et støttende stilas i leken handler om å gi trygghet i utfordrende situasjoner. Lekegrupper brukes for å analysere behovet i barnegruppen. Det å være observant er en forutsetning for helhetlig tilnærming til læring, slik at man kan fange opp signaler og behov fra barnet. Det vil bidra til å støtte barn i samspill etter behov. I studien blir det påpekt at det er gjennom lekbaserte aktiviteter som språk / matematikk og i hverdagsaktiviteter som måltider og påkledning, at fagområdene i Rammeplanen arbeides med. I et slikt arbeid nevnes barns innspill som viktig, og det er en måte å jobbe med matematikk for eksempel (Kunnskapsdepartementet, 2018, s.111). Studien viser til hvordan barnehagelærere arbeider med helhetlig læring. Det innebærer å være en støttespiller i lek og i hverdagsaktiviteter gjennom hele barnehagedagen.

Gjennom årene som har hatt har barnehagen blitt sett mer i sammenheng med skolen. Det kan være en indikasjon på den motsetningen som finnes i forståelsen av læring i barnehagen. I ekspertgruppen' studie er det tydelig at barnehagelærerens tilnærming til helhetlig læring er stort sett i de uformelle læringssituasjonene. Barnehagelæreren bruker omsorg til å støtte barna i lekbaserte og hverdagsaktiviteter for å fremme læring.

2.1.3 Leken

I arbeid med det helhetlige læringssyn er leken nevnt som viktig. Leken blir ofte nevnt som hovedfaktoren for læring og vil derfor være et viktig perspektiv i barns utdanning. Anne Greve, Olav Kristensen og Kristin Wolf beskriver leken som en væremåte og uttrykksform. Leken er en del av barns måte å være på, uttrykke seg på og en del av deres tilværelse (Greve, Kristensen & Wolf, 2018, s. 87). Marc Jans påpeker at barn lærer kontinuerlig, og at de gjør det på en lekende måte. Å leke er noe barn gjorde i fortiden og noe barn fremdeles gjør. Leken er meningsfull for barn og kan være et universelt kjennetegn på barn (Jans, 2004, s. 35). Leken har på bakgrunn av det alltid vært viktig for barn og bør kjennetegnes som en del barnehagehverdagen og i utdanningen.

Hvis vi ser leken fra barnets perspektiv, påpeker Greve, Kristensen og Wolf, at barn leker for å ha det gøy. Det er ingen hensikt om å lære og de leker for lekens skyld (Greve, Kristensen & Wolf, 2018, s. 87). Den måten leken blir vist til i de ulike offentlige dokumentene kan vise til hvilken plass leken har kontra læring i barns utdanning. I reform 97 ble alderen for skolestart senket fra 7 år til 6 år. Greve, Kristensen og Wolf beskriver det som at barns lek i barnehagen ikke var en god nok arena for 6 åringene

sin læring og utvikling (Greve, Kristensen & Wolf, 2018, s. 92). Dokumentene vil kunne vise til hvilken betydning leken har hatt og har i dag.

2.2 Barnehagens historie: Fröbel og barneasylene

For å kunne få en forståelse av hvilke endringer barnehagen har stått i, mener jeg det er hensiktsmessig å gå kort inn på de to røttene barnehagen har utviklet seg gjennom.

Anne Greve og Turid Jansen påpeker de to ulike røttene barnehagene har utviklet seg gjennom er asyltradisjonen og Fröbel tradisjonen (Greve & Jansen, 2018).

Barneasylene ble utviklet i Europa på slutten av 1700- og begynnelsen av 1800-tallet. Asylene kom som et svar på at familiene måtte i arbeid på fabrikkene under industrialiseringen. Ved hjelp av veldedighet ble asylene drevet, og var ledet av kvinner fra borgerskapet. Barneasylene arbeidet som andre barnevernsinstitusjoner. Det vil si de grep inn i det som tradisjonelt sett blir ansett som familiens oppgaver, oppdragelse av barna og omsorg (Greve & Jansen, 2018, s. 34). Korsvold påpeker at asylbevegelsen ikke ble en stor bevegelse. De asylene som ble opprettet omfattet heller ikke noe stor del av barnebefolkningen eller den samlede barneforsorg (Korsvold, 2005, s. 48). Asylene fikk to viktige formål; hindre at barn var overlatt til seg selv og til gaten og foreldrenes mulighet til dagarbeid. Korsvold påpeker at middel for å reformere samfunnet lå ved investering i utdanning og folkeopplysning, og ville også bidra til å avskaffe fattigdom som var en stor politisk utfordring på denne tiden (Korsvold, 2005, s.50). For å sikre ønsket resultater måtte det starte med oppdragelse og undervisning med de minste barna. Barn ble sett på som kommende voksne, og skulle gjennom moralsk og religiøs påvirkning fra institusjoner som asylene bli oppdratt til gode samfunnsborgere (Korsvold, 2005, s. 50-51). På denne tiden ser det ut til at å bekjempe fattigdom sto sterkt, og utdanning var et middel for det.

Korsvold viser til at boklig lærdom fikk med årene mindre plass, hvor leken ble mer sentral (Korsvold, 2005, s. 54). Leken fungerte som et avbrekk mellom andre viktige gjøremål, og de voksne oppfattet leken som underholdning for barna (Korsvold, 2005, s. 54). Leken var det en annen forståelse av enn i dag, hvor det virker som leken ikke ble sett på som læring i seg selv, men bare en pause for barna.

På 1930-tallet begynte unge kvinner og reise utenlandsk å få seg utdanning kalt barnehagelærerinne. Asyldriften ble omlagt til en tidsmessig barnehage av Ella Esp, som var utdannet ved Fröbel-instituttet (Korsvold, 2005, s. 56). Utdanning og kunnskap om barn begynte å bli et fokus, som igjen kan ha endret

fokuset og innholdet i institusjonene. Fokuset på en lykkelig barndom ble senere forstått som at barndommen måtte skilles fra voksenlivet, og ville innebære å akseptere barneårenes spesielle behov og kjennetegn. Korsvold legger til at slike oppfatninger var mer utpreget i barnehagen enn i asylene. På 1920- og 30-årene påpeker Korsvold at det offentlige tok over, og pedagogiske ideer fra barnehagen ble hentet og vekten lå ved leken eller barnas aktiviteter (Korsvold, 2005, s. 59). Barnehagelærerinner med kunnskap om barn kan ha endret forståelsen av leken, og barndommens egenverdi.

Friedrich Fröbel (1782-1852) var en tysk filosof og pedagog. Han ønsket å skape en frittstående pedagogisk virksomhet. Denne virksomheten skulle være tilgjengelig for alle barn, uavhengig av deres sosiale klasse (Greve & Jansen, 2018). I følge Greve og Jansen var et av prinsippene Fröbel var spesielt opptatt av var at i lek skulle ikke barna være overlatt til seg selv. I leken ville det være viktig med et aktivt samspill mellom barna og barnehagelæreren. Han mente hensikten med barnehagen skulle være å tjene samfunnet og være en sosial reform. Fröbel sto sterkt ved barnet og barndommens egenverdi var for han i sentrum (Greve & Jansen, 2018, s. 33).

Korsvold påpeker at selve den ideologiske grunnvullen til dagens norske barnehage finner vi i Fröbelbarnehagene og folkebarnehager, og ikke i etableringen av asyl eller barnekrybber. Korsvold viser også til at Fröbel sitt fokus ikke bare lå ved barnet og barndommens betydning, men var også opptatt av kvinnens betydning som leder (Korsvold, 2005, s. 60). Den kvinnelige lederen skulle kvalifisere seg til å være barnets leder, som han så på som en stor og viktig oppgave. Som utdannet leder gjennom Fröbellæren ville kvinnene skille seg ut fra de andre i småbarns institusjonene, ved å være de utdannende (Korsvold, 2005, s. 60). Kvinnen skulle i utdanningen lære å lede barna, men ikke undervise. Det ser ut til at barnehagen ikke skulle være et undervisningssted, men et sted barna kunne lære gjennom leken og de utdannende kvinnene skulle følge opp barna, som er i motsetning til asylene. Greve og Jansen hevder at barnehagepionerene var inspirert av Fröbel sine ideer om at barnehagen skulle være en frittstående arena før skolen, men skulle likevel ha forbindelser til skolen (Greve & Jansen, 2018, s. 40).

Disse to røttene kan gi en forforståelse for hva barnehagen har vært, og kan ha innvirkning på hvilke tanker vi har om barnehagen i dag. Det viser til ulike tradisjoner innenfor den samme institusjonen, og kan være uttrykk for motstridende posisjoner eller representere supplerende perspektiver.

2.3 To ulike tradisjoner?

OECD peker på to tradisjoner som kan spores i barnehagetilbudet, en sosial pedagogisk og en skoleforberedende retning. Anne Greve, Turid Jansen og Morten Solheim beskriver forskjellen på de ulike tradisjonene:

Den sosialpedagogiske retningen påpekes bygger på helhetlig og integrert syn på lek, omsorg og læring. De nordiske landene blir plassert innenfor den sosialpedagogiske retningen. Delaktighet, leken og læringsprosessene vektlegges i et sosialt pedagogisk barnehagetilbud. Læringsmålene er vide og det enkelte barns læringsutbytte innenfor gitte fagområder er ikke vektlagt i denne retningen (Greve, Jansen & Solheim, 2014, s. 138).

I den skoleforberedende retningen ligger fokuset ved å klargjøre barnet for skolegang. I denne retningen settes det gjerne opp mål for det enkelte barns ferdigheter innenfor gitte områder, og kognitive ferdigheter er vektlagt (Greve, Jansen & Solheim, 2014, s. 138). Land utenfor Norden som er en del av OECD introduserer innholdet i metoden som brukes i «primary school» i det som kalles «Early Education». Det påpekes at det brukes en del standard program, som viser til hvilke ferdigheter og kunnskaper som er viktige å lære og er viktig i skolen (OECD, 2006, s. 61).

OECD står for «Organisation for Economic Cooperation and Development» og er et forum som gir regjeringer mulighet til å samarbeide og dele erfaringer. OECD samarbeider med myndighetene om å forstå hva som driver sosial, økonomiske og miljømessige endringer. OECD har gitt ut tre artikler som tar for seg «Early Childhood Education and Care (ECEC)». De tre rapportene er Starting Strong I (2001), Starting Strong II(2006) og Starting Strong III (2012). Rapportene påpeker de to ulike tradisjonene og redegjør for muligheter og utfordringer ved barnehagetilbudet i de to tradisjonene.

OECD (2001) påpeker at ECEC har opplevd en bølge av politisk oppmerksomhet i medlemslandene i OECD. Politikken har fått øye på at rettferdig tilgang til barnehage kan forsterke livslang læring for alle barn og kan støtte utdanning og sosiale behov (OECD, 2001, s. 13). OECD (2006) viser til at «schoolification» har delvis over en periode begynt å ta over institusjonene. Politikken har likevel stor påvirkningskraft på feltet, og har fenomenet om kunnskap og et fremtidsrettet syn som kommer fra politisk hold preget av brudd eller kontinuitet?

OECD viser til anbefaling om en mer helhetlig tilnærming til læring, hvor det må erkjennes at bidraget fra barndommen fremmer viktige disposisjoner og holdninger til læring (OECD, 2006). I OECD (2006)

sin konklusjon, mener de at istedenfor å ha et sterkt skille mellom de to tradisjonene, vil det være mer hensiktsmessig å skille brede og fokuserte utviklingsmål. De viser til en grad, hvor brede og fokuserte er i hver sine ende av skalaen (OECD, 2006, s. 63). Graden fungerer slik at hvor tydelig de fremtrer i de ulike landene, er en måte å forså retningene på. Jeg ønsker å bruke dette analytiske skillet i analysen, hvor spørsmålet handler om det kan skilles mellom brede og fokuserte utviklingsmål innenfor hver av tradisjonene, eller hva som kommer frem som eksempler på typiske brede vs fokuserte utviklingsmål.

Det kan stilles spørsmål om det norske barnehagetilbudet er i ferd med å bevege seg bort fra den sosialpedagogiske tradisjonen, og heller bevege seg nærmere den skoleforberedende tradisjonen. Barnehagepolitikken bygger stadig på sterkere økonomiske premisser, og Greve, Jansen og Solheim legger til i spørsmålet sitt om det er konsekvensen av at den sosialpedagogiske tradisjonen står på spill (Greve, Jansen & Solheim, 2014, s.139). Bakgrunnen for at jeg mener denne forståelsen av barnehagen er relevant, ligger nettopp i den spenningen mellom to tradisjoner. De offentlige dokumentene jeg har valgt å gå gjennom, vil gi et blikk av den politiske forståelsen av barnehagetilbudet, og den retningen som ønskes for barnehagen, og hvordan barnehagen utvikler seg som en del av utdanningen. Kan de ulike perspektivene gjøre seg gjeldende samtidig, og da beskrives som «spenninger» i synet på barnehagen? Eller har tenkning om barnehagen som en utdanning vært der hele tiden, og blitt modnet underveis?

2.3.1 Tidslinjer.

I følge Greve, Jansen & Solheim er de to nevnte retningene noe konstruerte, men kan imidlertid utgjøre en viktig distinksjon i et analytisk perspektiv (Greve, Jansen & Solheim, 2014, s. 139). Jeg har valgt å dele endringene og begivenhetene i barnehagen inn den sosialpedagogiske tradisjonen eller den skoleforberedende tradisjonen. Inndelingen er til for å få en forståelse av de endringene som ligger i barnehagen som en del utdanningsforløpet.

Plasseringene av de ulike elementene i de to tradisjonene er tentative. Det er flere begivenheter som kan argumenteres inn i begge tradisjonene, eller kan bytte plass. Jeg har plassert begivenhetene der jeg mener det er mest hensiktsmessig å se dem.

Endringene plassert under den sosialpedagogiske tidslinjen handler om begivenheter i barnehagesektoren som har styrket barnehagen og barnehagelærerens plass som pedagogisk virksomhet i samfunnet, med brede utviklingsmål. Fröbel barnehagene var inspirert av leken og den pedagogiske praksisen. Barnehagelærerinnen fikk egen utdanning i 1920- og utdanningen kom til

Norge i 1930. Det styrket kunnskapen om barn, og den pedagogiske praksisen i barnehagen. Barnehagen ble lagt under barne-og familiedepartementet i 1958 og fikk en egen lov i 1975. Det kan ha bidratt til å styrke barnehagen som en omsorgsarena. FN har styrket barns rettigheter, hvor barn har egne meninger som skal tas hensyn til. I 1995 ble barnehageloven oppdatert. Behovet for flere barnehager og barnehagelærer kan vise til viktigheten av barnehagen som institusjon i samfunnet. Rammeplanen er barnehagens pedagogiske arbeidsdokument, og tar utgangspunkt i barns helhetlige læring hvor leken er vektlagt.

Endringene plassert i den skoleforberedende tidslinjen handler om begivenheter som har styrket barnehagen som læringsarena, med fokuserte utviklingsmål. Asylene kom i 1837 og handlet om å undervise de minste barna. I 1997 kom reform 97- hvor de eldste barna i barnehagen skulle begynne på skolen, kan ha gitt økt fokus på læring. Opplæringslova i 1998 tar for seg ferdigheter og kunnskap. I 2005 kom ny barnehagelov hvor livslang læring ble styrket. I 2006 ble barnehagen en del av kunnskapsdepartementet som kan ha styrket barnehagen som læringsarena. Etterfulgt av flere barn i barnehagen, og mer økonomisk styring av barnehagen. I 2010 kom den nye formålsparagrafen.

Jeg ønsker å trekke frem de jeg mener eksplisitt kan argumenteres under begge tradisjonene: den nye formålsparagrafen som kom i 2010, Rammeplanen av 2006 og 2017.

Forslagene rundt den nye formålsparagrafen som kom i 2010, påpeker Juell ikke handlet om uenigheter omkring de ulikhetene og likhetene som skulle være i formålet for barnehagen og for opplæringen. Det var et ønske om at formålsparagrafen til barnehagen skulle bli mer lik opplæringsloven, men det var likevel et mål å vise til at det er to ulike formål, og det hovedgrunnen for at de ønsket å tydeliggjøre ulikhetene mellom barnehagen og skolen. I følge Juell karakteriseres barnehagen i formålsparagrafen gjennom det helhetlige læringssynet, og er ivaretatt gjennom omsorg, lek, danning og læring (Juell, 2010, s. 54-55).

I forbindelse med revideringen av Rammeplanen som kom i 2006, var det noen grunnleggende ulikheter i synet på barnehagens samfunnsmandat. Juell påpeker det handlet om diskusjoner rundt å se på barnehagen som en del av utdanningsforløpet, hvor et flertall ønsket det, og et mindretall ikke ønsket å se på barnehagen som en del av utdanningen. Barnehagelærere ønsket ikke å effektivisere barnehagen med ferdigheter og vurderinger (Juell, 2010, s. 53). Denne Rammeplanen var utviklet av andre fagfolk enn profesjonen selv, og har derfor gitt et annet grunnlag for ny revidering.

Den reviderte Rammeplanen som kom i 2017, kan også argumenteres for at kan høre hjemme i begge tradisjonene. Bakgrunnen for den argumentasjonen handler om at den nye Rammeplanen skal gi

tydeligere forpliktelser for barnehagen, og styrke blant annet språkarbeidet og overganger til, innad i og fra barnehagen til skole/SFO.

Rammeplanene er et pedagogisk arbeidsdokument for barnehagelærere og ansatte i barnehagen, hvor leken er vektlagt og styrket i begge Rammeplanene, og jeg har dermed plassert de under den sosialpedagogiske tradisjonen. Formålsparagrafen og de to Rammeplanene er blant de endringene som kan konstatere to ulike forståelsesmåter, en sosial pedagogisk og en skoleforberedende forståelse, men forståelsene er ikke nødvendigvis to motpoler. Dette vil jeg diskutere mer i analysen.

3 Utdanning og synet på barn i historisk sammenheng

For å kunne forstå utdanningsbegrepet i dagens barnehagepedagogikk, velger jeg å redegjøre perspektiver på utdanning. Først vil jeg gå inn på en bred tilnærming av utdanningsbegrepet, deretter redegjøre for begreper som livslang læring, oppdragelse og dannelse som har betydning for forståelser av barnehagen som en del av utdanningsløpet. Jeg avslutter med et historisk blikk på syn på barn.

3.1 Utdanningsbegrepet

Jeg har valgt å bruke utdanningsfilosofier for å få innblikk i ulike syn på utdanning. Filosofene jeg har valgt er Biesta, Friere, Rousseau og Dewey. Alle fire går inn på hva de mener er kjernespørsmålene innenfor utdanningsperspektiver.

Gert Biesta er en nederlandsk professor i pedagogisk teori og politikk. Siden slutten av 1990-tallet har Biesta hatt tanker om sammenhengen mellom utdanning og demokrati. Han har utforsket utfordringen ved å skulle tenke og «gjøre» utdanning, uten å ha en tanke om hva mennesket som subjekt er eller bør være (Biesta, 2014). Begrepet utdanning beskriver Biesta som, i den form av skolegang, læring på arbeidsplassen og læring gjennom livet, er i sin natur og har en prosess med en retning og formål (Biesta, 2011).

Biesta mener at i pedagogiske prosesser og praksis foregår det alltid tre overlappende områder: kvalifisering, sosialisering og subjektivering (Biesta, 2014). Kvalifisering er det første området Biesta viser til, og det dreier seg om hvordan utdanning kvalifiserer enkeltpersoner til å gjøre ting, som å styre dem med kunnskaper, evner og ferdigheter (Biesta, 2014, s. 156). Det andre området er utdanningens sosialiseringdimensjon. Den handler kortsagt om å innlemme nyankomne i eksisterende ordener. Biesta påpeker at ideen ligger ved at det faktisk er ønskelig at utdanningen skal sosialisere studenter og barn (Biesta, 2014, s. 157). De to første dimensjonene er de som hevdes passer best inn i skolegangen.

Biesta sitt tredje område, og som han mener er viktig å legge til i utdanning. Han mener alle tre dimensjonene må sees i sammenheng. Det tredje. Området er subjektiveringsdimensjonen, som er utdanningens innflytelse på en person. I følge Biesta går subjektivering ut på menneskets frihet og hvordan få tilgang på det (Biesta, 2014, s. 157). De tre begrepene kan være hensiktsmessig å ha med seg inn i analysen, som kan si noe om den historiske endringen av barnehagens betydning i utdanning, og hva som står sterkest.

Biesta går inn på frigjøring ved utdanning, hvor han argumenter for at barn aldri er modne for politisk eksistens, men de samtidig må være modne for den (Biesta, 2014, s. 144). Politisk eksistens er ikke noe vi kan utsette hvis det ikke passer oss. Skillet mellom at vi ikke kan lære for politisk eksistens, vil ikke betyr at vi ikke kan lære av den. Dette skillet mener Biesta viser en forbindelse mellom utdanning og demokratisk politikk, som ikke henger sammen med forberedelse og utviklingstankegangen (Biesta, 2014). Politiske bestemmelser vil alltid være en del av barnehagens funksjon i utdanning, og vil påvirke barna som går i barnehagen. Det er likevel et skille mellom å «bruke» barn til noe, og å gi dem mulighet til å utvikle seg og lære. Biesta viser til at utdanningen og politikken må ta et ansvar for det som står på spill, og det mener han er selve muligheten for menneskelig eksistens i en felles verden (Biesta, 2014, s. 145).

Paulo Freire var en brasiliansk pedagog som også går inn på frigjøring fra utdanningen. Freire er mest kjent for en teori han kalte bank-modellen. Elever blir i denne modellen beskrevet som «beholdere» til et «oppbevaringskar» som skal «fylles» av læreren (Freire, 1974, s. 54-55). Freire påpeker at undertrykkede klasser må stille spørsmål ved om hvorfor de har blitt undertrykt, og hva de kan gjøre for å endre det. Desto fullere beholderen til barnet blir, lærer barnet mer, og om beholderen tillater at den blir frommere, jo bedre elever er barna (Freire, 1974). Barns læring blir derfor betraktet som en handling som handler om å oppbevare. I bank-oppfatningen blir kunnskap ansett som en gave fra de som sitter på kunnskapen til dem som ikke besitter samme kunnskap. Denne typen oppfatning av undervisning, viser Freire til at kan betrakte barn til å tilpasses og lette å styre (Freire, 1974, s. 56). Freire påpekte at utdanning ble et sted hvor barna skulle tilpasse seg, og da kan barn lettere beherskes. Et utdannet menneske kan anses som mer skikket for tilværelsen, og det kan indikere hvorfor utdanning har så stor betydning i politikken, og hva regjeringen ønsker å bruke barnehagen til. Barns mulighet til å utvikle seg og prøve i samspill med andre, blir undergravd i en slik teori. Utdanning gir mennesker mulighet til å forstå hvordan vi kan skape og gjenskape oss selv, og gjennom å lære får vi mulighet til å forstå hva vi vet og ikke vet.

Jean- Jacques Rousseau var en sveitsisk filosof. Han var opptatt av forholdet mellom natur og kultur. Naturen hevdet han var den primære oppdrager, og det var den indre naturen som han fokus. Barnets natur som en indre natur skulle være retningsgivende for oppdragelsen: sansene og følelsene var barnets språk, i motsetning til den intellektuelle og fornuftorienterende belæring, som kunne virke innskrenkende og fremmed for barnet (Korsvold, 2005, s. 32-34). Rousseau forklarer naturen ved å vise til planter. Han viser til et eksempel om man hindrer en plante i å vokse vertikalt. Blir planten gitt friheten sin tilbake, vil den først beholde den retningen planeten var tvunget til, men dersom planten fortsetter å vokse vil skuddene igjen gro oppover. Dette er forstått som menneskers tilbøyeligheter. Planter formes gjennom dyrkingen og menneskenes karakter gjennom oppdragelsen (Rousseau, 2010, s. 18)

Rousseau sin oppfatning av barnets natur handlet om at hvert enkelt barn har sin egen individualitet. Barnet har ulike interesser, slik som voksne har, og i det pedagogiske arbeidet var det viktig å ta hensyn til det. Han var opptatt av «å se barnet som barn» og barnet er uskyldig og rent (Korsvold, 2005, s. 32-34). Barn fødes svake og trenger styrke. Alt et barn mangler ved fødselen og trenger som svake mener Rousseau vi får gjennom oppdragelsen (Rousseau, 2010, s. 13). Rousseau skriver i sin innledning at han ikke ønsket å fylle en bok med noe alle vet fra før, og denne tiden var dette en ny tanke. I dag er barnehagen i stor grad preget av denne tankegangen. Det vil være interessant å se hvilket syn som fremstilles gjennom de ulike årsperiodene i analysen av de offentlige dokumentene.

John Dewey var en amerikansk pedagog og psykolog som også kan sees i sammenheng med de øvrige filosofene. Han mente at lærerne må ha en forståelse for barnas kulturelle og personlige bakgrunn. Den tradisjonelle motivasjonsstrategien som handlet om belønning og straff måtte endres. Hele læringsmiljøet må tas i betraktning, hvor læreplaner og barnas nåværende interesser må sees i sammenheng (Hildebrand, 2018). Dewey oppfordret til en «barnesentrert» tilnærming i læringsprosesser. Det handlet om at barnets naturlige impulser ga det rette utgangspunktet i barns utdanning. Dewey mente at utdanning er egen form for praksis, der vi er deltakere i og produsenter av kunnskap, som han kaller «Learning by doing» (Hildebrand, 2018).

Kjernespørsmålene innen utdanningsfilosofi kan se ut til å handle om hva utdanning skal være for barnet, og hva barnet vil få ut av utdanningen. Det kan oppfattes at det er ulike oppfatninger om. Pedagogene og samfunnsøkonomien har ulike tilnærminger. De oppfatningene som har gjort seg gjeldene innenfor utdanningen handler om at barn skal lære, men også finne ut hvem man er som menneske, og at utdanning ikke skal styre barnet inn i en standard. Barndommen og barnets interesser i utdanningen ser ut til å være viktig.

3.2 Livslang læring

Livslang læring er et begrep som har blitt brukt lenge og har preget barnehagen. Livslang læring er først skrevet inn i Rammeplanen for 1996. Begrepet lå da under et kapittel om felles verdier beskrevet som «prinsippet om livslang læring er dypest sett et moralsk påbud om livslang fornyelse. Det henger sammen med at et menneskelig fellesskap, også i barnehagen, stadig trenger nye stimulanser for å være et fellesskap» (Barne- og familiedepartementet, 1996, s. 26). Under felles verdier blir livslang læring påpekt som en påbygning av de gyldne regel. Den gyldne regel handler om å gjøre for andre som vil at de skal gjøre for deg. Konteksten bak begrepet livslang læring var ansett som en form for etisk forpliktelse til å bidra i og for et fellesskap.

I Rammeplanen som kom i 2006 fikk begrepet livslang læring en ny betydning. Det står det følgende: «Barnehagen skal legge grunnlaget for livslang læring og aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn i nær forståelse og tett samarbeid med hjemmet til barna» (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 12) og «barn er nysgjerrige, kunnskapstørste og lærelystene. Dette skal barnehagen støtte og slik gi et godt grunnlag for livslang læring» (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 26). Denne forståelsen av begrepet kan koble barnehagen opp til videre utdanningsløp. Endringer i konteksten skyldes av hvem som var med å utforme tekstene i de to versjonene. Den første Rammeplanen ble utformet av Unni Bleken, som

var utdannet førskolelærer og hun mente barnehagens innhold skulle holde høy kvalitet for barnas skyld (Ødegaard, Sataøen, Aaserud, Knudsen & Eikset, 2009). De senere Rammeplanene er ikke blitt utformet av pedagogene selv, som kan si noe om innholdet i de nye Rammeplanene.

Endringen i forståelsen av livslang læring, kan innebære en endring i forståelsen av å bidra til samfunnet. Det kan ha blitt videreført gjennom mer kunnskap om hva læring kan utrette i dagens samfunn. God læring til alle gjennom hele barnets oppvekst vil være en samfunnsgode, og i den grad vil livslang læring bidra i fellesskapet. 1996-utgaven av Rammeplanen var i stor grad tekst fra profesjonen selv, mens utgaven i 2006 i større grad var et produkt fra byråkrater i Department, altså politisk styrt. Bleken påpeker det første Rammeplanutvalget besto av fire barnehagelærere med lang faglig erfaring, to pedagogikk lærere/forskere fra utdanningen, en kommunal barnehagekonsulent, en skolesjef og en kommunalpolitiker (Bleken, 2016). Hvilken bakgrunn de som har utviklet Rammeplanene kan ha betydning for endringen i forståelsen og bruk av begreper.

Biesta drøfter begrepet livslang læring som et politisk «virke» som skjer gjennom ideen om bare læring. Biesta påpeker at konstruksjonen av livslang læring som et eget felt, er et eksempel på læringspolitikens virke. Et slikt utgangspunkt, mener Biesta er et brudd på forståelsen av at læring er en naturlig prosess, på et vis uten vår kontroll (Biesta, 2014). Biesta er åpen for at læring kan virke for det gode, men poenget ligger ved muligheten for at hvert enkelt individ kan bestemme om vi lærer eller ikke. Han stiller spørsmål ved om «læringen kan virke for oss, i stedet for at vi må virke for læringen» (Biesta, 2014, s. 101).

Ingeborg Thoresen har benyttet internasjonal forskning for å sette et kritisk lys på de utdanningspolitiske endringene, og har i sin forskning brukt utdanningspolitiske dokumenter. I følge Thoresen er livslang læring preget av et utdanningspolitisk uttrykk. Thoresen sin argumentasjon rundt bruken av begrepet handler om at begrepet skulle vært behandlet i tråd med barnehagens tradisjon, og sees som «læring i livet hele livet», for barn lærer utvilsomt hele tiden og er et pedagogisk prosjekt. Thoresen påpeker at begrepet har kunne ført til sterkere fokus på læringsmål, og at opplæring har vært skolens oppgave (Thoresen, 2009, s. 128). Thoresen viser til ønske om å videreføre livslang fornyelse brukt i Rammeplanen av 1996. Det kan stilles spørsmål ved om den nye forståelsen av begrepet har endret oppfatningen av hva barnehagen skal være i samfunnet?

3.3 Fra oppdragelse til danning

Barnehagen har opprinnelig vært en omsorgsarena, hvor barnehagen hadde oppdragelse mandat fra foreldrene. Barnehagen skulle videreføre foreldrenes oppdragelse. Barnehagen har gått fra en videreføring av hjemmemiljøet til en institusjon hvor samfunnet har ansvaret.

I den første Rammeplanen for barnehagen av 1996 hadde oppdragelse en sentral plass. Begrepet var knyttet til mange ulike aspekter ved barns institusjonelle liv. Det påpekes blant annet at «Barnehagen skal gi en etisk oppdragelse i samarbeid med foreldrene» (Barne- og familiedepartementet, 1996, s. 26). I Rammeplanen av 2006 beskrives omsorg og oppdragelse i kapittel 2 som: Omsorg blir knyttet til oppdragelse, og beskrives som en viktig forutsetning for barns utvikling og læring (Kunnskapsdepartementet, 2006, s.23)

I 2008 ble oppdragelse begrepet fjernet fra formålsparagrafen i barnehageloven. I 2010 ble den nye formålsparagrafen endret. Det står følgende i barnehageloven: «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Barnehageloven, 2005 § 1). I Rammeplanen fra 2017 er oppdragelse byttet ut med begrepet danning, og kan vise til at barnehagen har et større ansvar enn videreføring av hjemmets oppdragelse. I avsnittet om danning beskrives danning som en prosess for lek, utforskning og kritisk tenkning. Personalet skal støtte barnas identitetsforståelse og selvforståelse (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21).

Danning er et tvetydig begrep og kan vise til en spenning mellom de to ulike tradisjonene innenfor barnehagen. Danning kan forstås som et mulig alternativ til de fokuserte utviklingsmålene der utdanning handler om å tilegne seg spesifikke kunnskaper og ferdigheter knyttet til en bestemt læringsplan, altså barnehagen som en start på utdanningsforløpet. Danningstradisjonen og dannelsbegrepet kan like gjerne også tolkes som et bidrag til den mer sosial politiske orienterte tradisjonen som handler om barnesentrering, helhetlig syn på læring med lek, omsorg og læring satt i sammenheng. Dette kan innordnes i et slag barnehagefaglig dannelsbegrep.

I følge Thoresen lanseres danning som et begrep som skal omfatte mye (Thoresen, 2015, s. 24). Det stilles spørsmål ved om dannelsbegrepet ble lansert med et ønske om å ha en kritisk funksjon i møte med den sosialpolitiske, skoleforberedende oppgaven som opplæringen er gitt? Barndommens egenverdi skal ivaretas, men barnehagepedagogikken utfordres av en offensiv utdanningspolitikk,

der læring skal styrkes. Thoresen påpeker at danningsbegrepet kan kobles opp til et ønske om å gjøre barnehagen til en del av opplæringsløpet (Thoresen, 2015, s. 40-41).

Forutsetningen for at de lykkes i lanseringen, påpeker Thoresen har vært politisk legitimering av danningsbegrepet i barnehageloven. Faglig, politisk og byråkratisk arbeid står bak lanseringen (Thoresen, 2015, s. 26-27). De begreper som blir plassert i loven påvirkes av den sammenhengen de settes i, og av oppgavene som de politiske myndighetene til enhver tid pålegger barnehagen. Begrepene kan brukes til ulike formål av ulike aktører (Thoresen, 2015, s. 40). I den nye barnehageloven som kom i 2010 ble danning det nye begrepet. Det at danningsbegrepet er lansert i en vid betydning kan se ut til at fra politisk hold, kan ha hatt en intensjon om at barnehagen skal bli mer læringsorientert med fokuserte utviklingsmål. Danningsbegrepet kan også sees på som en sosialiseringssprosess med en videreføring av den sosialpedagogiske tradisjonen.

I følge Juell er pedagogene sitt syn på leken og omsorg likeverdig med læring og danning. Han viser til at medinnflytelse og deltakelse i en danningsorientert tradisjon heller imot for at kunnskap ikke bare et mål i seg selv. I en dannelsesorientering er leken og dens posisjon framtrædende (Juell, 2010, s. 110).

I hvilken grad har denne endringen hatt påvirkning på forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet? Har endringen vært en videreføring av den sosialpedagogiske tradisjonen? Eller har det gitt et større fokus på læring? Det er spørsmål jeg tar med videre inn i analysen.

3.4 Synet på barnet

Hanne Dahle, Brit Eide, Nina Winger og Kristin Wolf har forsket på livskvalitet for de yngste barna i barnehagen, og påpeker at kvalitet for de yngste barna, henger sammen med grunnleggende syn på barn og kulturelt forankret forestillinger om hva vi tenker er bra for et barn. Det vil kunne tolkes ulikt av ulike deltakere (Dahle, Eide, Winger & Wolf, 2016, s. 46). Jans påpeker at den sosiale betydningen og posisjonen som tillegges barndommen endrer seg. I dag presenterer barneårene en ambivalent virkelighet. På den ene siden er barn omgitt av omsorg. På den andre siden blir barn forventet å presentere seg som individer med egne rettigheter (Jans, 2004). Jans påpeker at på bakgrunn av endringer i samfunnsforhold blir det å bli sett på som samfunnsborger en dynamisk prosess isteden for en standard. Barns egenskap til å leke og lære, og kan gi dem en mening med miljøet sitt (Jans, 2004, s. 27). Endringer i synet på barn i utdanning, kan ha sammenheng med ulike forståelser av barnehagen som en del av utdanningen, eller hvorvidt barnehagen skal være en institusjon som bygger opp om et bestemt og ønsket syn på barn, uavhengig av utdanningen.

Jans påpeker at i dag er det et mangfold av praksis som omhandler barn. Han observerer en diskurs som går ut på barns medvirkning. Mange er tilhengere av barnas rettigheter, hvor det strebes etter at barn får bli en del av samfunnet fullt ut. Inngrepene som gjøres for å oppnå det, mener Jans er inspirert av samfunnets strategier og handlinger fra voksne (Jans, 2004). Jans påpeker at han sammen med Qvortrup (1990) tar utgangspunkt i ideen om at barndom og barns levekår er fundamentalt påvirket av de samme politiske, økonomiske, og sosiale krefter som utgjør konteksten til et voksent liv. Jans viser til videre at tendenser som individualisering og globalisering, ikke nødvendigvis har samme innvirkning på barn som det kan ha på andre grupper i samfunnet. De bestemmer likevel barns levekår, og den sosiale konstruksjonen i barndommen (Jans, 2004, s.28). Barn og voksne skal ha de samme rettighetene, men barn er i en mer utsatt posisjon enn et voksent menneske. Det kan bli viktig å ha en forståelse for at som medborger i samfunnet påvirker det økonomiske og politiske alle, men kan påvirke barn på annen måte. I analysen vil jeg se etter hvilket syn som fremstilles om barnet. Blir barnet ansett som et enkelt individ med egne meninger som skal tas hensyn til? Eller blir barnet «brukt» og ansett som noe som skal bli noe senere, som kan kategoriseres innenfor den skoleforberedende retningen. Oppfatningen av at barnet skal være en fordel for samfunnet, hvor styrte læringsmål i utdanningen til barnet er sentralt. De styrte læringsmålene vil bidra til bedre utdanning, og økonomiske fordeler i samfunnet, og vil kunne vise til barnets status i lovverket.

Bestemmelsen av den sosiale konstruksjonen av barndommen, mener Jans er påvirket av senmoderniteten. Barn ble før knapt ikke sett på som en sosial gruppe. Fram til 1700-tallet, ble barn beskyttet og elsket til de var 6 eller 7 år. Slutten av 1800-tallet ble det en større forståelse av at statlig inngrep kunne garantere en forbedret barndom til alle barn. På 1900-tallet ble obligatorisk utdanning mer sentralt, og skapte et skille mellom voksne og barns miljø. Jans påpeker at denne endringen og det statlige innspillet, ikke bare var en god pedagogisk begrunnelse for å ta hensyn til barn og deres familier. Ønsket lå også ved å utdanne barn som eksemplariske borgere (Jans, 2004, s. 32). Det vil være hensiktsmessig å se etter endringene i forståelsen av synet på barn, og hvordan barn fremstilles i offentlige dokumenter. Det kan si noe om vi har beveget oss bort fra forståelsen om at barn skal bli voksne, og til at barndommen har en verdi i seg selv, som kan handle om den sosialpedagogiske tradisjonen hvor barnet sees på som et sosialt fenomen, som utvikler seg i takt med andre. Barnet passer ikke inn i satte standarder. Barnet skal få leke og utvikle seg i samspill med andre.

I analysen ønsker jeg å se om varierende oppfatninger om barnehagen som en del av utdanningssystemet, også handler om varierende oppfatninger av barn, eller om det er en sammenheng.

3.4.1 Barnekonvensjonen og barns rett til utdanning

Det har vært en økning av internasjonalt fokus på barn og barndom de siste ti-årene. Barnehagen kan se ut til å bli utfordret fra miljøer utenfor barnehagefeltet. Barnekonvensjonen trådte i kraft i 1990, og Norge ratifiserte konvensjonen i 1991. Barnehagen er en pedagogisk institusjon, som skal følge opp rettighetene barnekonvensjonen beskriver. I større grad fremstår barn som et rettssubjekt, i juridisk forstand, og blir sett på som en selvstendig samfunnsgruppe, og har blitt gitt rett til deltakelse i samfunnet. Dette er på mange måter uttrykk for et konkret innhold i syn på barn.

I følge Hanne Dahle har det skjedd store endringer i barnehagesektoren i Norge, hvor utdanning har blitt et sentralt politisk satsningsområde (Dahle, 2020, s. 101). Dahle presenterer to forståelser av utdanning i artikkelen «Barns rett til lek og utdanning i barnehagen». Den ene tolkningen Dahle presenterer er begrepet *educate* som har opprinnelse fra *educare*, og betyr å forme, fø eller mate. Hennes andre tolkning er begrepet *educate* som kommer fra *educere*, og handler om lede, springe ut eller bringe ut (Dahle, 2020, s. 102).

I tradisjonen som tar for seg *educare* spiller pedagogen en aktiv rolle og har stor innvirkning på resultatet. Barnet blir formet av pedagogen, og kunnskaper, ferdigheter og kvalifikasjoner formes av samfunnets behov. *Educere* handler om at naturen er virksom i seg selv. I denne tekningen påpeker Dahle at pedagogen har en underordnet betydning. Barnet må få tid og muligheter til å utvikle seg i fred, og inngripen fra en voksen kan forstyrre utviklingen (Dahle, 2020, s. 102). De valgene som tas i utdanning og den plassen barnehagen skal ha i utdanning, vil påvirke barn og deres barndom.

De statene som tar part i barnekonvensjonen, må anerkjenne iboende verdigheter hos alle mennesker. Det er grunnlaget for rettferdighet, frihet og fred i verden. Nasjonene som har ratifisert pakten tror på grunnleggende menneskerettigheter, og på hver enkelte menneskets verdi og verdighet, og vil fremme bedre levevilkår under større frihet og sosiale fremskritt. Alle har krav på rettighetene fastsatt i konvensjonen, og uten forskjellbehandling (Forente nasjoner, 1989).

Erklæringen om barnets rettigheter er at «barn på grunn av sin fysiske og psykiske umodenhet har behov for spesielle beskyttelsestiltak og særlig omsorg, herunder egnet lovfestet beskyttelse både før

og etter fødselen» (Forente nasjoner 1989, s.6). Barn har egne rettigheter, og det er et stort ansvar å bevare rettighetene til barna i utdanningen.

I barnehagesektoren har fokuset i flere år vært preget av å etablere nok barnehageplasser, som kan beskrives som kvantitet. I stigende grad har fokuset gått over til hva slags liv som leves i barnehagen (Dahle, Eide, Winger & Wolf, 2016, s. 44). I hvilken grad barns rettigheter blir tatt hensyn til i endringene i barnehagens funksjon i utdanning kan være interessant. Det er to rettigheter som er spesielt relevant for oppgaven.

Artikkel 12 i barnekonvensjonen tar for seg barnets rett til å bli hørt. Artikkel 12 viser ti til to punkter. Det første handler om at barn som er i stand til å danne egne synspunkter skal få retten til å fritt gi uttrykk for disse synspunktene som vedrører barnet, og skal behørig i vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Punkt to tar for seg formålet med artikkelen: barn skal særlig bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling om angår barnet (Forente nasjoner, 1989, artikkel 12). I Prop. 169 L (2016-2017) påpekes det at retten til å uttrykke seg gjelder alle spørsmål som vedrører barnet. Retten til å bli hørt er en av de mest sentrale rettighetene i FNs barnekonvensjon. Retten gjelder for alle barn til å bli hørt i samfunnet (Prop. 169 L (2016-2017), s.39).

Artikkel 28 tar for seg barnets rett til utdanning. For å arbeide mot dette er det fem punkter som vises til:

- a) Grunnutdanning skal være obligatorisk og gratis for alle.
- b) Oppmuntre utviklingen og gjøre det tilgjengelig og oppnåelig for ethvert barn.
- c) Høyere utdanning skal være tilgjengelig for alle.
- d) Veiledning om undervisning og fagopplæring tilgjengelig og oppnåelig.
- e) Tiltak som skal oppmuntre til skolegang og redusere antall som ikke fullfører sin skolegang.

(Forente nasjoner, 1989, artikkel 28).

Det er 30 år siden barnekonvensjonen kom, og det ser ut til at den er like sentral i dag. Forholdet mellom utdanning og demokrati kan forstås på ulike måter og er komplekst. Det kan vise til ulike perspektiver og kan utfordre den pedagogiske forståelsen av rettighetene. Er utdanning noe som skal forbedre barn til å delta i et demokratisk samfunn? Eller er utdanning selv en form for praktisering av demokrati?

3.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg tatt for meg poenger og perspektiver som jeg skal ta med meg videre i analysen av materialet mitt. I første del av kapitlet viser jeg til fire teoretikere som er sentrale innenfor utdanningsfilosofi. Alle fire tar for seg perspektiver som går ut på hvordan utdanning påvirker barnet og samfunnet. Biesta viser til den risikoen som innebærer i utdanning, og det handler om at utdanning ikke er et teknisk maskineri, men et møte mellom mennesker. Biesta sine tre dimensjoner: Kvalifiseringsdimensjonen, sosialiseringsdimensjonen og subjektiveringsdimensjonen blir sentrale å ta med seg inn i analysen av de offentlige dokumentene. Biesta og Freire var begge opptatt av frigjøringen ved utdanningen, som handler om at undervisning ikke skal betrakte barn som noe som skal tilpasse seg og styres. Rousseau sin filosofi handler om at barnet har egne interesser, og det må tas hensyn til i utdanningen. Dewey tar for seg mye av det samme, hvor hele læringsmiljøet må tas i betraktning. Læreplaner og barnas nåværende interesser må sees i sammenheng. Dewey oppfordret til en «barnesentrert» tilnærming i læringsprosesser.

Det som går igjen blant filosofene er at utdanning må ta barnets naturlige impulser i betraktning og det vil gi det rette utgangspunktet i barns utdanning. Jeg går deretter inn på begreper som har endret seg i barnehagepolitikken. Forståelsen av endringen i livslang læring og at oppdagelse ble til danning vil kunne indikere hvilke endringer barnehagen som institusjon har vært gjennom.

Kapitlet avsluttes med en kort introduksjon til hvordan synet på barn har utviklet seg gjennom årene. Synet på barnet har utviklet seg fra et voksent perspektiv, til at barndommen har en egenverdi i seg selv. Barnekonvensjonen kom, og barn ble sett på som en selvstendig samfunnsgruppe, og har blitt gitt rett til deltakelse i samfunnet. Hvilket syn på barn som fremstilles gjennom oppfatningene av hva barnehagen skal være i utdanningsforløpet, vil være sentralt inn i analysen.

Kapitlet gir en indikasjon på at barnehagen og syn på barn endrer seg i takt med strukturelle samfunnsendringer. Det er ulike forståelser av hva som ligger i barnehagen som utdanning, og som kapitlet viser er det et komplekst tema. I den kommende delen, vil jeg redegjøre for oppgavens metode.

4 Metode

Min masteroppgave består av en analyse av offentlige dokumenter for barnehager, med fokus på utdanningsbegrepet. De offentlige dokumentene jeg har valgt ut er fem NOU-er og fem

stortingsmeldinger. For å få en dypere forståelse av de utvalgte offentlige dokumentene, har jeg lest deler av de politiske begrunnelsene som ligger til grunn for de utvalgte dokumentene.

I det følgende kapitelet skal jeg beskrive metoden jeg har benyttet til å skrive masteroppgaven. Jeg beskriver hva som kjennetegner stortingsmeldinger og NOU-er. Videre viser jeg til utvalg og utvalgsriterier som er lagt til grunn for valget av dokumentene. Deretter redegjør jeg for beskrivelsen av analysen og temaer i analysen. Jeg har valgt å bruke hermeneutikk som metode, og som forståelse av tekster. Til slutt går jeg inn på min forforståelse, kildekritikk og forskningens kvalitet.

4.1 Dokumentanalyse

Jeg analyserer de utvalgte dokumentene med fokus på å besvare oppgavens problemstilling:

«Hvilke oppfatninger om utdanning kommer til uttrykk i offentlige dokumenter omkring barnehagen som en del av et utdanningsforløp?»

På bakgrunn av problemstillingen, mitt valgte tema: forståelser av barnehagen som en del av et utdanningsforløp, og mine forskningsspørsmålene: 1)Har oppfatninger om barnehagen som en del av utdanningsforløpet endret seg over tid? 2)Har innholdet i begrepet «utdanning» i barnehagen endret seg over tid? 3)Har syn på barn endret seg over tid? Hvordan har eventuell endring her påvirket det pedagogiske tilbudet for barn under opplæringspliktig alder? Bli en dokumentanalyse sentralt i denne masteroppgaven. Dokumentanalyse er en kvalitativ metode, og Pål Repstad beskriver dokumentanalyse som at forskeren ønsker å ta i bruk bakgrunnsstoff av skriftlig karakter, og er «en metode der man gir visse tekster status av kilder eller data for selve undersøkelsen, på samme måte som feltnotater, intervjuutskrifter og liknende data» (Repstad, 2019, s. 103).

Analysen bygger på en systematisk gjennomgang av ti utvalgte dokumenter, hvor jeg deretter har sortert dokumentene tematisk. Temaene fremstilles gjennom de to parallelle tidslinjene som viser til den sosialpedagogiske tradisjonen eller den skoleforberedende tradisjonen. Plasseringen av dokumentene langs de to tradisjonene representerer et utprøvende og analytisk grep i oppgaven.

De dokumentene jeg mener kan knyttes opp til den sosialpedagogiske tradisjonen er: «NOU 1972:39. *Førskoler: en utredning*», «St. Meld. Nr. 8 (1987-88): *Barnehager mot år 200*», NOU:1988:32: *For et lærerikt samfunn*» og NOU:2007:6: *formål for fremtiden*».

Dokumentene jeg mener kan knyttes opp til den skoleforberedende tradisjonen er: «St. Meld. Nr. 27(1999-2000): *Barnehage til beste for barn og foreldre*», «NOU 2003: 16: *I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*», «St.meld. nr. 30(2003-2004): *Kultur for læring*», «NOU: 2010:8 *Med forskertrang og lekelyst*», Meld. St. Nr. 19(2015-2016): *Tid for lek og læring*» og «Meld. St. Nr. 6 (2019-2020): *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO*».

Jeg vil komme tilbake til en redegjørelse for hvordan jeg har kommet frem til denne inndelingen. Det vil utdypes i presentasjon av dokumentene i analysekapitlet. NOU-er og stortingsmeldinger viser til et ønsket innhold i barnehagen som kommer fra regjeringen, og kan på bakgrunn av det anses som styrende og viktige dokumenter for barnehagen.

4.2 Offentlige dokumenter

Line Christoffersen, Asbjørn Johannessen og Per Arne Tufte påpeker at «Dokumenter brukt i forskningssammenheng er beretninger som ikke er genert av forskeren egeninnsats, men er overlevert materiale fra en situasjon i fortiden. Dokumenter gir oss informasjon om et saksforhold nedtegnet på et spesielt tidspunkt og et spesielt sted» (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 97). Datainnsamlingen i masteroppgaven dreier seg om spørsmål hvorvidt barnehagen anses som en del av utdanningsforløpet. Hensikten med utvalget av dokumentene er å vise til forståelser av barnehagen som en del av utdanningsforløpet, på ulike tidspunkter i barnehagens leveår. Offentlige dokumenter om barnehagen blir på bakgrunn av dette aktuelle. Jeg studerer et slags ideologisk/politisk nivå, og hvordan ulike dokumenter har bidratt til å påvirke og utvikle denne ideologien.

NOU-er er «bestillinger» av regjeringer for å få belyst et bestemt saksområde eller problemfelt, med sikte på å vurdere ny politikk. Det er et faglig kompetent utvalg som da ofte får i oppdrag om å gjøre slike utredninger for regjeringen, basert på et nærmere bestemt mandat fra regjeringen, altså en «bestilling». NOU står for Norges offentlige utredninger. En NOU skrives av et utvalg og en arbeidsgruppe som ser på ulike forhold i samfunnet, og er satt sammen av regjeringen eller et departement (Regjeringen, 2021)

Stortingsmeldinger er offentlige dokumenter som er utredet av regjeringen eller regjeringens organer (departementer, med hjelp av sine underliggende direktorater). Som oftest signaliserer stortingsmeldingene bestemte politiske prioriteringer, gjerne basert på en kunnskapsstatus knyttet til temaene som tas opp i meldingen. Stortingsmeldinger brukes i forbindelse med at regjeringen ønsker å presentere saker for stortinget uten forslag til vedtak. Regjeringen bruker også stortingsmeldinger

om de ønsker å fremme et lovforslag (Regjeringen, 2021). Dokumenter frem til 2009 er kalt stortingsmelding med forkortelse «St. Meld». Dokumenter etter 2009 er kalt Melding til stortinget med forkortelse «Meld. St.»

Dokumentene er knyttet til politikktutforming, og er påvirket av praksisfeltet og utdanningsfeltet. Dokumentene er et resultat av en prosess, hvor regjeringen uttrykker deres meninger, hvor ofte politikerne bestiller en ny utforming av politikk eller en ny lovendring. I masteroppgaven blir innholdet til de utvalgte NOU-ene og Meldingene til stortinget analysert. For å fange mer av prosessen vil jeg se på aktuelle endringer i lov og forskrift som omhandler utdanning og ideologiske styringsapparat knyttet til barnehagen.

4.2.1 Utvalg og Utvalgskriterier

Intensjonen med utvalget er å se oppfatninger og forståelser av barnehagen som en del av utdanningsforløpet gjennom historien. Mine valg dreier seg om hvilke tanker som ligger bak utvelgelsen av tekstutdragene, og legger grunnlaget for analysen.

For å finne dokumenter som jeg mener er hensiktsmessig for oppgaven, har jeg resonert meg frem til dokumenter som jeg tror har påvirket barnehagen i bestemte retninger innenfor utdanningspolitikken. Det er mange forhold som påvirker dette. Jeg har sett etter dokumenter som mer eksplisitt har tatt opp barnehagen knyttet til en utdanningspolitisk kontekst. I resoneringen har jeg sett etter det historiske perspektivet, og har dermed gått gjennom NOU-er og stortingsmeldinger fra ulike tidsperioder, som ser ut til å ha hatt betydning for utdanningsperspektivet. Jeg har vært gjennom en rekke dokumenter, og flere av dokumentene har vist til noe av det samme. Jeg har tatt valg innenfor hvilket dokument som beskriver mest om barnehagen og utdanning.

Dokumentene jeg har valgt viser til: begrunnelse for utbygging av barnehagen, utvidelse av barnehagetilbudet og større interesse for barnehagens innhold, økt fokus på førskolelærerutdanningen (utdanningen har i dag skiftet tittel til barnehagelærer), formålet med barnehagen og ny formålsparagraf, 6-årsreform og fokus på kvalitet i barnehagen, økt fokus på livslang læring og tidlig innsats og hva som ligger i forståelse av kvalitet i barnehagen de seneste årene. Jeg har valgt å vise til førskolelærerutdanningen, da denne betegnelsen ble brukt på den tiden. Endringen i tittel tar jeg opp igjen i analysen.

Jeg har basert valget på noen gitte kriterier jeg mener er aktuelle for min masteroppgave. Kriteriene har vært at de utvalgte offentlige dokumentene skal vise til om barnehagen sees på som en del av utdanningsløpet, og i tilfelle – i hvilken grad eller omfang og på hvilke måter?

Utvalgskriteriene har ført til en mer bestemt lesestrategi av dokumentene. Der har jeg analysert hva det ser ut til at regjeringen ønsker at barnehagen skal inneholde. I hvor stor grad barnehagen anses som en omsorgsarena eller læringsarena, og om dokumentene viser til brede eller fokuserte utviklingsmål. Jeg har også analysert det synet på barn som fremstilles gjennom disse punktene. I hvilken grad dokumentene viser til et helhetlig læringssyn med brede utviklingsmål, som kan kategoriseres i den sosialpedagogiske tradisjonen. Dokumentene som i størst grad ser ut til å ha økt fokus på læring og fokuserte utviklingsmål, er plassert langs den skoleforberedende tradisjonen.

I de to parallelle tidslinjene jeg viser til i kapittel 2.4 er asylene, Fröbel-barnehagene, lovgivning og forskrifter plassert langs tradisjonene. Tidslinjene viser til begivenheter og endringer i barnehagepolitikken, som kan ha hatt innvirkning på forståelser av barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Dette vil gi et historisk blikk. Videre har jeg valgt ut offentlige dokumenter som kan vise til de politiske begrunnelsene rundt endringene. Dokumentene viser også til endringer i begrepsbruk som er sentralt for forståelsen av barnehagen som utdanning. Jeg har gjort et tilgrep om å ta opp tradisjonene i en ny tidslinje i kapittel 5 som er analysen. Jeg har plassert dokumentene langs tradisjonene, for å se om det kan vise til en forklaring på utviklingen av tradisjonene. Det viser til min metodiske forståelse, og mitt analytiske grep, som handler om hvordan jeg forstår dokumentene i forhold til de skisserte tradisjonene.

Jeg har kommet frem til de gitte kriteriene ved å gå gjennom innholdsfortegnelsen i flere dokumenter, og lest gjennom det som omhandler barnehagen. Ved lesning av ulike bøker innenfor fagfeltet, har jeg også blitt oppmerksom på interessante årstall ved barnehagen, og derfor valgt dokumenter som viser til disse årstallene og som viser til de momentene nevnt ovenfor.

Dokumentene jeg har valgt er «NOU: 1972:39: Førskoler: en utredning», der utbygning av barnehagene begynte, dette vil gi en forståelse av hva bakgrunnen for utbygningen av barnehagen handlet om. Deretter har jeg valgt å ta for meg to dokumenter fra 1987-1988, «St. Meld. Nr. 8(1987-88): barnehager mot år 2000» og «NOU:1988:32: For et lærerikt samfunn». Disse dokumentene tar for seg utvidelsen av barnehagetilbudet, samt de følgene de har for den offentlige interessen i å styre innholdet, og fokuset på innholdet i utdanningen til førskolelæreren begynte å økte.

I 1999-2000 tar «St. Meld. Nr. 27(1999-2000): Barnehage til beste for barn og foreldre» opp virkemidler og tiltak for å nå målet om full barnehagedekning, og en del reformer på 90-tallet har vært sentrale for barnehagepolitikken. «NOU: 2003:16: I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle» og «St. Meld. Nr. 30(2003-2004): Kultur for læring» viser til et spennende tidspunkt for tiden som kommer etter NOU-en, som er revidering av barnehageloven i 2005, og ny Rammeplanen som kom i 2006. Ønsket om å stryke grunnleggende ferdigheter ble mer sentralt, og livslang læring kom inn i retorikken med en ny forståelse. Forskjellen på begrepet brukt i Rammeplanen fra 1996 til Rammeplanen fra 2006, er sentralt. Jeg går nærmere inn på konteksten bak begrepene i analysekapittelet, 5.3.

I 2007 blir formålsparagrafen og opplæringa satt i fokus, og «NOU:2007:6: Formål for fremtiden» viser til hvordan formålsparagrafen er med på å bestemme retningen for barnehagen om en utdanningsinstitusjon. Det er hensiktsmessig å se på de endringene som ligger på dette punktet.

I «NOU: 2010:8: Med forskertrang og lekelyst» er det stort fokus på kvalitet i barnehagen, og førskolelærer blir endret til barnehagelærer, og er et spennende år på bakgrunn av at i 2008 ble oppdragsbegrepet fjernet fra formålsparagrafen i barnehageloven, og i 2010 kom den nye formålsparagrafen hvor oppdragelse er erstattet med dannelsesbegrepet.

Meld. St. Nr. 19(2015-2016): Tid for lek og læring» og «Meld. St. Nr. 6(2019-2020): Tett på -tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO» tar for seg de siste årene, og er valgt for å vise til hva som står gjeldende i dag. Dokumentet fra 2015 er videreføring av dokumentet fra 2010 og viser til ønsket innhold i den nye Rammeplanen fra politisk hold, nærmere bestemt kunnskapsdepartementet. Rammeplanen som kom i 2017, etterfulgt av stortingsmelding (2015-2016), er den Rammeplanen som er gjeldende i dag. Dokumentene fra de seneste årene er begreper som kunnskap, kompetanse, læring og ferdigheter mer utpreget enn lek og omsorg.

«I offentlige dokumenter kan det ofte inneholde oppsummering av utredninger av tidligere dokumenter i saken. Dermed kan man få en første oversikt, men det kan være hensiktsmessig å gå bakover til andre relevante datoer» (Repstad, 2019 s. 104). Kriteriene for de ti utvalgte offentlige dokumentene handler om at de viser til viktige tidspunkt i barnehagepolitikken. Dokumentene er med på å påvirke gjeldene politikk, som kan vise til forståelser av barnehagen som en del av utdanningsforløpet.

4.3 Beskrivelse av analysen

Repstad påpeker at «Analyse kan vi si er den prosessen der man prøver å ordne data slik at vi får frem mønstre i dem, og slik at de dermed blir lettere tilgjengelig for fortolkning». (Repstad, 2019, s. 113).

I de aktuelle dokumentene har jeg sett etter mønstre og begivenheter i barnehagefeltet innenfor utdanningspolitikken. Momentene jeg har tatt utgangspunkt i når jeg har gått gjennom de utvalgte dokumentene er: om det vises til et helhetlig læringssyn, hvor leken er vektlagt med brede utviklingsmål. Eller økt fokus på læring, hvor kunnskap og ferdigheter er vektlagt, med fokuserte utviklingsmål. Jeg har også søkt etter hvilket syn på barn som fremstilles gjennom de to ulike momentene. Repstad viser til tolkning og fortolkning som to ord vi bruker om hverandre, det blir en begrunnet vurdering av et utvalgt materiale i forhold til de problemstillingene forskeren velger å ta opp i sin studie (Repstad, 2019, s. 114). Jeg har tolket dokumentene og deretter plassert de i to parallelle tidslinjer som viser til to tradisjoner: den sosialpedagogiske og den skoleforberedende. Tidslinjene jeg opererer med er en hermeneutisk fortolkning av dokumentene. Det baserer seg på analysen av det konkrete innholdet i dokumentene, og endringene rundt tidsperioden dokumentet er utgitt i.

I analysen har jeg gjort vurderinger av dokumentene, og det har vært bakgrunnen for plasseringen av dokumentene. Johannessen, Tuftes og Christoffersens viser til viktige punkter i vurderingen av dokumentene: Konteksten, innhold, retoriske grep og stil og tone (Johannessen, Tuftes & Christoffersen, 2016, s. 99-100). Konteksten handler om at dokumentene er skrevet i ulike tidsperioder, fra 1975 til 2020, og dokumentene er utgitt av ulike departement eller et utvalg. I stortingsmeldingene er regjeringen ikke bare utgiver, men også forfatter. I NOU-er er det et faglig utvalg som er forfatter, og får ofte navnet til lederen av utvalget. Det kan ha betydning for innholdet i dokumentene.

I vurdering av innholdet, har jeg sett etter forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsløpet i de ulike dokumentene, med fokus på hva som preger innholdet og begrepsbruken. Jeg har også gått gjennom bakgrunnen for hvorfor dokumentene er skrevet. For å få oversikt over det innholdet jeg søker etter, har jeg gått gjennom innholdsfortegnelsen i dokumentene og brukt søkefunksjonen og søkt på «utdanning» og «barnehage» slik at jeg finne nyanser i oppfatninger av barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Retoriske grep er også viktig i en vurdering av dokumentene. Jeg har sett etter ordvalg som kan plassere dokumentene innenfor de to ulike tradisjonene, og om begrepsbruken viser til kontraster. Stil og tone i dokumentene er sentralt, hvor dokumentene har en myndig tilnærming da det er offentlige dokumenter som viser til et ideologisk og politisk nivå. Det gis i stor

grad konklusjoner i hva de ønsker å oppnå i dokumentene. Idelogien jeg ønsker å studere er hvordan de ulike dokumentene har bidratt til å påvirke og utvikle barnehagen som en del av utdanningsforløpet.

4.3.1 Temaer i analysen

Analysen tar opp temaer som omhandler utdanning og synet på barn.

1. Har oppfatninger om barnehagen som en del av utdanningsforløpet endret seg over tid?

Et sentralt tema i analysen er hvordan forståelser av barnehagen som en del av utdanningsløpet er forskjellig fra et offentlige dokument fra 1972 til et offentlig dokument fra 2020. Endringene i begrepsbruk er hensiktsmessig å se på for å vise til hvilke forståelser av hva barnehagen skal være som en del av utdanningsforløpet.

2. Har innholdet i begrepet «utdanning» endret seg over tid?

Ved gjennomlesning av de offentlige dokumentene bemerket jeg meg sentrale ord som ofte ble nevnt i sammenheng med utdanning. Disse begrepene er læring, omsorg, lek, danning og kunnskap. Ettersom jeg søker etter endringer i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet, vil det være hensiktsmessig å se etter begreper som tar opp forståelser av begrepet utdanning, og som brukes parallelt med utdanningsbegrepet. Fokus på ønsket om å lære å regne og god språkutvikling tidlig, livslang læring og tidlig innsats kan være eksempler begreper som brukes parallelt og kan vise til endring i forståelsen av utdanningsbegrepet. Jeg vil komme nærmere inn på konteksten bak begrepene i analysedelen.

3. Har syn på barn endret seg over tid? Hvordan har eventuell endring her påvirket det pedagogiske tilbudet for barn under opplæringspliktig alder?

Forskningsspørsmål 3 tar sikte på å se på hva dokumentene sier om «syn på barn». Ulike forståelser i hva barnehagen skal være i utdanningen, kan vise til syn på hva barn skal være i eller være for utdanningen. Det er mange utsagn som kan tolkes som aspekter ved det jeg mener med «synet på barn». For å søke ut det synet som fremstilles om barn ser jeg etter begreper som barndommens egenverdi, barnet som samfunnsborger, hvor sentral leken er og barnet som fremtidsressurs. Hvordan danning vises til, om det vises til deltakelse i demokratiske prosesser, eller et mål om nå resultater. Det vil også si noe om hvordan barn fremstilles i dokumentene.

4.4 Hermeneutikk som tolkning av tekster

I masteroppgaven nyttiggjør jeg hermeneutikk som tolkning av tekster, og at tekster er en betydningsskapende «kontekst» for ulike begreper. Min vitenskapsteoretiske forankring har falt på hermeneutikken, da jeg som forsker plasserer meg innenfor den tradisjonelle fortolkningstankegang. Hermeneutikk betyr å tolke, oversette, klargjøre, forklare, tydeliggjøre og si. Karin Widerberg beskriver hermeneutikk som en tolkningslære, som baserer seg på forutsetninger som utgjør ryggraden i analysemetoden eller visse grunnleggende antakelser (Widerberg, 2001, s. 24). I min masteroppgave gjør jeg en analyse av offentlige dokumenter, for å få en forståelse for hvordan det politiske påvirker barnehagefeltet innenfor barnehagen som utdanning. På bakgrunn av det blir det naturlig å tolke mitt utvalgte materiale.

Spinoza, grunnla den moderne hermeneutikken, og går under hermeneutikkens internasjonalisme. I moderne hermeneutikk, påpeker Spinoza seks regler som hermeneutikken skal diskuteres gjennom (Gilje, 2019, s. 72). I min tekst ønsker jeg å bruke noen av disse synpunktene for å diskutere oppgavens analyse. Hermeneutikkens sirkel er den første, og handler om å forstå ord eller avsnitt i tekst, må en tolke elementene i lys av teksten som helhet. Tolkninger skal være tekstnære.

Spinoza viser også til tekstens historie, som handler om at en må gjøre rede for det historiske forholdet teksten var skrevet under. Se nærmere på tekstens historie. Den sjetten reglen, kaller han hermeneutikkens grenser og handler om relevant informasjon om aktørens intensjoner. Hovedformålet i hermeneutikken går ut på å utvikle tolkninger som tar tak i aktørens poeng med handlinger og handlingsuttrykk (Gilje, 2019, s. 72-73).

Ved bruk av hermeneutikken som metode ønsker jeg A) å belyse hvor tekstnær jeg skal være, altså i hvor stor grad jeg skal forstå begreper og momenter utfra den sammenhengen det er skrevet i, B) hva slags historisk kontekst teksten er skrevet i og C) hva slags virkningshistorie teksten har hatt:

- A) I analysen har jeg lest meg gjennom de offentlige dokumentene som omhandler barnehagen. I min lesning har jeg sett etter forståelser i utdanningsbegrepet, og det synet som fremstilles om barn gjennom forståelsen av begrepet. Dokumentene jeg har valgt viser i stor grad til temaet jeg har valgt, og av den grunn er jeg tekstnær. Jeg har i stor grad sett på begreper og momenter utfra den sammenhengen det er skrevet i, men jeg har også sett etter begreper som kan vise til et større utdanningsperspektiv, hvor begrepene og konteksten ikke nødvendigvis er skrevet for denne forståelsen. Jeg har dermed gjort tolkninger av begreper som kan ha vært skrevet for et annet formål. Jeg har valgt ut mange dokumenter, og av den

grunn risikerer jeg å være litt overfladisk i analysen. Jeg viser til et skarpt fokus, og det kan risikere at noen momenter ikke kommer frem.

- B) De offentlige dokumentene viser til ulike tidsperioder innenfor barnehageområdet. Jeg har gått gjennom bakgrunnen og sett etter formålet med hvert utgitte dokument. Jeg har blant annet sett etter andre endringer som har skjedd samtidig som dokumentet er utgitt, og av hvilket departement som har utgitt dokumentene. Det kan si noe om det politisk/ ideologiske interessefeltet dokumentet viser til. Jeg ønsker å vise til den historiske konteksten dokumentene er skrevet i. På bakgrunn av dette har jeg sett det hensiktsmessig å se på andre endringer rundt de skrevne dokumentene. Endringene handler om endring i begrepsbruk som ny forståelse av livslang læring og dannelse til oppdragelse, men også andre momenter som nye rammeplaner, barnehagelover og 6 års reformen.
- C) Hvilke virkninger de utvalgte NOU-ene og stortingsmeldingene har hatt på historien går jeg inn på i analysen. Ved å sammenligne de henvisne endringene i barnehagefeltet, og tolker i hvilken grad det viser til ulike forståelser om barnehagen som en del av utdanningsforløpet og det synet som fremstilles om barn.

Hermeneutikk som metode handler om å reflektere over forventinger og forståelseshorisont som legger føringer på et metodisk basert tolkningsarbeid. (Gilje, 2019, s.30). Hensikten med å bruke hermeneutikk som metode er å gi en forståelse av hvordan jeg har tolket de utvalgte dokumentene i analysedelen.

4.4.1 Forforståelse

Min jobb- og utdanningsbakgrunn gir meg en forforståelse av det feltet jeg forsker på. I følge Johannessen, Tufte og Christoffersen, møtes verden med en forforståelse av alle mennesker. Vi har kunnskaper og oppfatninger av virkeligheten, dette er vi ofte ubevisst på, og brukes til å tolke det rundt oss. Forskere arbeider på samme måte (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2019, s. 34). Johannessen, Tufte og Christoffersen påpeker at «Forskerens forforståelse eller forståelseshorisont vil kunne påvirke hva forskeren observerer, og hvordan disse observasjonene vektlegges og tolkes» (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2019, s. 35). I kombinasjon med jobb i barnehage og barnehagelærerutdanning har jeg opparbeidet meg kunnskap og en forståelse av betydningen barnehagen har for barn, og posisjonen barnehagen har i utdanningsforløpet. I det har jeg en forforståelse for det jeg forsker på. Jeg mener at barnehagen er en svært viktig institusjon i samfunnet og for barna. Jeg forstår læring som sentralt og viktig for barns senere liv, men det handler om i hvilken

grad læring skal presses på barn. I læringsprosesser mener jeg vi må ivareta barna, gi dem trygghet til å tørre og utvikle seg og med en lekende tilnærming.

I følge Widerberg bygger alle forståelser på en annen form for forforståelser og enhver tolkning forutgår av visse forventinger eller forutfattede meninger (Widerberg, 2001, s.24). Widerberg påpeker at om man har disse komponentene med seg inn i analysen, vil det bli tydelig hvilken forforståelse og hvilke forventinger en tar med seg inn i forskningsprosessen (Widerberg, 2001). Momentene i tolkningsprosessen vil bli tydeligere jo mer arbeid det legges i denne fasen. Det vil gjøre kunnskapen rikere og lettere å vurdere, og dermed mer pålitelige (kunnskapskrav) (Widerberg, 2001, s. 25). Min forforståelse handler om at ordbruk som «barnet som fremtidsressurs» kan svekke barns rettigheter. Lite påvirkning fra profesjonen i politiske beslutninger og barnehagelæreren har lav status i samfunnet. Argumentasjonen bak ordbruk som «barnet fremtidsressurs» kan svekke barns rettigheter, mener jeg handler om den retning av at barn i for stor grad skal «formes» og «dannes» etter snevre og instrumentelle mål. Det kan erstatte barns egen opplevelsesverden som lek. Jeg mener læring er viktig, men i sosialt samspill med andre. Det har vært viktig for meg å sette meg inn i forskerrollen, og bli bevisst på mine forutfattede meninger, for å vite hvordan det vil påvirke valg av analyse og tema.

4.4.2 Kildekritikk og forskningens kvalitet

Kildekritikk tar utgangspunkt i utvalget av tekster, hvem som har skrevet tekstene og hva de er skrevet for. I denne masteroppgaven er utvalget gjort av meg. Repstad påpeker blant annet at «Kvalitativ analyse er personlig blant annet i den forstand at de som har samlet inn data, vanligvis også systematiserer sin egen data» (Repstad, 2019, s, 114). Det som kan sees på som svake sider ved den valgte metoden er det faktum at mine tolkninger, holdninger og verdier av teksten i dokumentene vil prege hvordan oppgaven utarbeides. Det vil også bli viktig å poengtere at det jeg vil fokusere på i mine valgte kilder, er det jeg mener har betydning for oppgaven. Johannessen, Tufte og Christoffersen påpeker at data er avhengig av det forskeren i prosjektet er interessert i, og det ikke alltid er kapasitet til å oppfatte og behandle alt som skjer (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2019, s. 34). Det kan være andre viktige elementer i de utvalgte dokumentene, eller andre offentlige dokumenter som kan være sentrale for oppgaven. Jeg har gjort et utvalg som jeg mener kan svare min problemstilling. Jeg har tatt et valg om å bruke NOU-er og stortingsmeldinger, på bakgrunn av at dokumentene er preget av politiske ønsker og beslutninger.

Kvaliteten på studien påvirkes av meg som forsker og mitt utvalg av dokumenter. Repstad påpeker at det legges vekt på et nært og tett forhold mellom det miljøet og forskeren, i den kvalitative forskningstradisjonen (Repstad, 2019). Som utdannet barnehagelærer har jeg et nært forhold til

barnehagefeltet. Ved et nært forhold til det miljøet en studerer viser Repstad til at vi «går i dybden, men ikke i bredden» og at «det innebærer at vi studerer få eller kanskje bare ett miljø, men at vi til gjengjeld studerer miljøet som helhet, med alle dets konkrete nyanser» (Repstad, 2019, s. 17). Jeg studere barnehagefeltet, og det historiske rundt det. Jeg går derfor inn i et utdanningspolitisk miljø, og ser etter konkrete nyanser i forståelser i barnehagen som en del av utdanning. Jeg har valgt mange dokumenter, og analysen kan som nevnt risikere å bli overfladisk. Jeg har valgt et skarpt fokus på noen utvalgte momenter fra dokumentene, og kan på bakgrunn av det skygge over noe.

Min teoretiske forankring og min valgte metode er valgt på bakgrunn av, at jeg mener jeg vil kunne studere tilnæringsmåter om barnehagefeltet i sammenheng med sosiale kontekster. I følge Repstad, kan meninger som uttrykkes, og hva det uttrykkes gjennom, tolkes avspeiler tankemåter som kan være dominerende i samfunnet (Repstad, 2019). I denne masteroppgaven kan meningene og hvordan de uttrykkes gjennom de utvalgte NOU-ene og stortingsmeldingene, avspeile tankemåter og kan være dominerende i samfunnet. Jeg ønsker å se etter de tankene som dominerer innenfor barnehagen og utdanning.

4.5 Oppsummering metodedel

Metodedelen gir svar på studiens hva, hvorfor og hvordan. Oppgaven innebærer en dokumentanalyse. Jeg har gjort et utvalg av ti dokumenter, utgitt av kunnskapsdepartementet og Norges offentlige utredninger som er publisert av et utvalg av regjeringen eller et departement. Utvalgsriteriene har handlet om å velge dokumenter som viser til viktige begivenheter og endringer ved barnehagen. Det kan gi forståelser av barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Analysen er delt inn i to parallelle tidslinjer, med den sosialpedagogiske tradisjonen på den ene siden og den skoleforberedende tradisjonen på den andre siden. De parallelle tidslinjene er aktivt grep jeg har tatt, og er en del av min analysestrategi for å få tak i den forståelsen som finnes om barnehagen i utdanningspolitikken, og/eller om det er spenninger i forståelsen. Temaene i analysen tas opp gjennom problemstillingen, og de tre avledede forskningsspørsmålene.

Målet med den hermeneutiske dokumentanalysen er å belyse hvor tekstnær jeg er i oppgaven, og hva slags historisk kontekst teksten er skrevet i, samt hva slags virkningshistorie teksten har hatt. Kapitlet avsluttes med forforståelse, og kildekritikk og forskningen kvalitet. Her har jeg gått inn på betydningen av min forskerrolle og kritikken rundt de valgte dokumentene for studien.

Den kommende delen, kapittel fem, presenterer jeg de utvalgte dokumentene. Deretter analyseres dokumentene. Til slutt drøftes dokumentene i tilknytning til de ulike tradisjonene.

5 Barnehagen som utdanningsinstitusjon: Presentasjon og analyse av sentrale dokumenter

I kapittel 5 presenteres analysen og drøftingen av de ti utvalgte dokumentene, sett i lys av problemstillingen og forskningsspørsmålene i masteroppgaven.

Her presenteres de to parallelle tidslinjene som innebærer hva slags tradisjon eller retning det er rimelig å lese de ulike dokumentene innenfor. Deretter viser jeg til politiske føringer og begrepsbruk. I drøftingen vil jeg analysere videre, og bruke ulike innfallsvinkler i et forsøk på å få en forståelse av endringer i barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Jeg har valgt å arbeide meg tematisk gjennom de utvalgte stortingsmeldingene og NOU rapportene. Dokumentene presenteres og analyseres under den sosialpedagogiske tradisjonen eller den skoleforberedende tradisjonen, og avslutter med en oppsummering under hver tradisjon.

Analysen tar for seg hva det ser ut til at regjeringen/utvalget i dokumentene ønsker: at barnehagen skal inneholde, om i hvilken grad barnehagen anses som omsorgsarena eller læringsarena, og i hvor stor grad det er fokusert på brede eller fokuserte utviklingsmål og det synes på barn som fremstilles gjennom disse punktene. Det går ut på om barn anses som kommende voksne eller som medborgere. Disse momentene har bidratt til å plassere dokumentene langs de to parallelle tidslinjene. Valg av tradisjonene og tidslinjer handler om å presentere de som hypoteser eller utprøvende perspektiver som jeg har valgt å knytte til de utvalgte dokumentene.

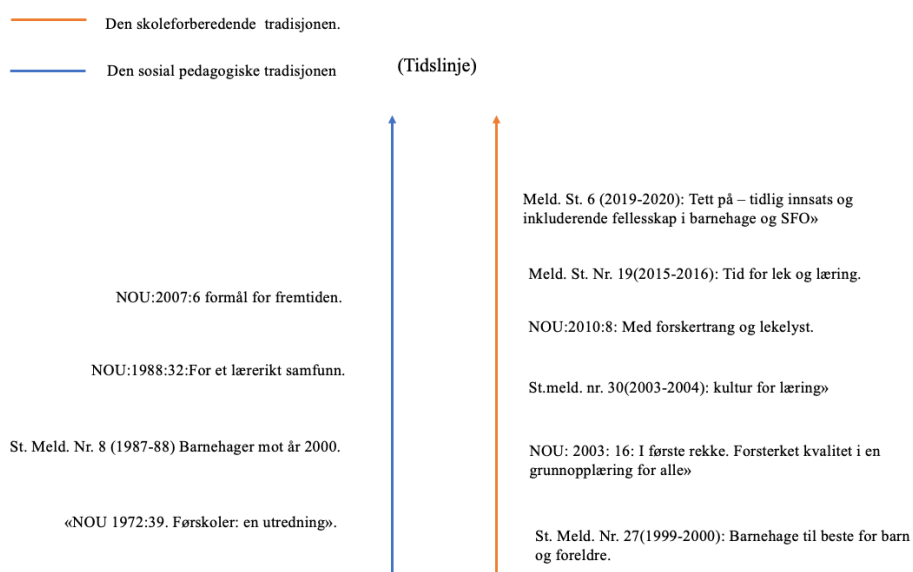
Kapitlet avsluttes med en argumentasjon rundt om de offentlige dokumentene kan plasseres under begge tradisjonene, eller bytte plass, og i hvor stor grad dokumentene viser til brede eller fokuserte utviklingsmål. Jeg har også valgt å kommentere en velferdspolitisk tradisjon i slutten av kapitlet.

5.1 Tidslinjer

Tidslinjene viser til en «hypotese» for hva slags tradisjon eller retning det er rimelig å lese de ulike dokumentene innenfor. Som nevnt tidligere påpeker OECD (2006) at istedenfor å ha et sterkt skille mellom de to tradisjonene, vil det være mer hensiktsmessig å skille brede og fokuserte utviklingsmål. De viser til en grad, hvor brede og fokuserte er i hver sine ende av skalaen (OECD, 2006). Graden av hvor tydelig de fremtrer i de ulike landene, er en måte å forså retningene på. Dokumentene er plassert etter hvorvidt det kan skilles mellom brede og fokuserte mål, og hvorvidt det kan kobles opp til et utdanningsperspektiv, eller mer et sosialt pedagogisk perspektiv. Plasseringen av dokumentene er

utprøvende perspektiver som jeg velger å knytte dokumentene til. Dokumentene plassert langs den sosialpedagogiske tidslinjen viser i større grad til et sosialt pedagogisk syn med brede utviklingsmål. Eksempler på typiske brede utviklingsmål kan være personlige og sosiale ferdigheter, sosio-emosjonell utvikling, fysisk og motorisk utvikling og kunstnerisk og kulturell utvikling (OECD, 2006, s. 63). Dokumentene plassert langs den skoleforberedende tidslinjen viser i størst grad til et skoleforberedende syn med fokuserte utviklingsmål. Eksempler på typiske fokuserte utviklingsmål kan være matematisk utvikling, språk og leseferdigheter (OECD, 2006, s. 64).

Tidslinjene brukes som et analyseredskap på hvordan vi kan forstå barnehagehistorien i oppgaven. Ved å vise til punkter i dokumentene som jeg tolker som forståelser i barnehagen som en del av utdanningsforløpet, vil det kunne vise til begge tradisjonene i alle dokumentene. Dokumentene er plassert etter min forståelse av hvilket dokumentet som i størst grad viser til den tradisjonen dokumentet er plassert langs. Dokumentene kan argumenteres for at kan plasseres innenfor begge eller bytte plass, det diskuterer jeg senere i analysedelen.

5.2 Politiske føringer

Politiske føringer og beslutninger påvirker det samfunnet vi lever i. Bestemmelser om barnehagen er en del av dette. Myndighetene har i tiltagende grad vist interesse for barnehagen, både utbredelse og innhold, og at de i tiltagende grad har ønsket å styre barnehagen gjennom en egen barnehagepolitikk. Ekspertgruppen påpeker at barnehager har etter år 2000 med et lengere historisk perspektiv, blitt et politisk interessefelt i mye større grad enn tidligere. Økende nasjonale rammer i form av statelige føringer fulgte med den nye interessen. I følge Ekspertgruppen er økende fokus på tidlig barndom som en viktig og verdifull periode i livet gjenspeilet i den økende interessen. Barndommen som viktig

livsfase og barnehagen som samfunnsinstitusjon har fått en avgjørende rolle for kommende generasjoner (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 77).

Fra politisk hold har blant annet økt detaljstyring av barnehagens hverdagsaktiviteter vært et ønske. Forslaget om karlegging av barns ferdigheter gjennom innføring av læringsmål, er et eksempel på et slikt lovforslag regjeringen ønsket. Profesjonen gjorde stor motstand mot denne innføringen, begrunnelsen handlet om at de mente det ville gå imot helhetlig tilnærming til læring (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 77). Dette lovforslaget gikk ikke gjennom på grunn av den store motstanden.

Den regjeringen som styrer landet vårt bestiller og skriver de ulike styringsdokumentene. De NOU-ene og stortingsmeldingene jeg har valgt ut vil være preget av den regjeringen og deres fokus, som har vært gjeldene i det året dokumentene er utgitt. Det vil kunne si noe om dokumentene er en del av ideologisk eller politisk interessefelt.

5.2.1 Begrepsbruk i dokumentene

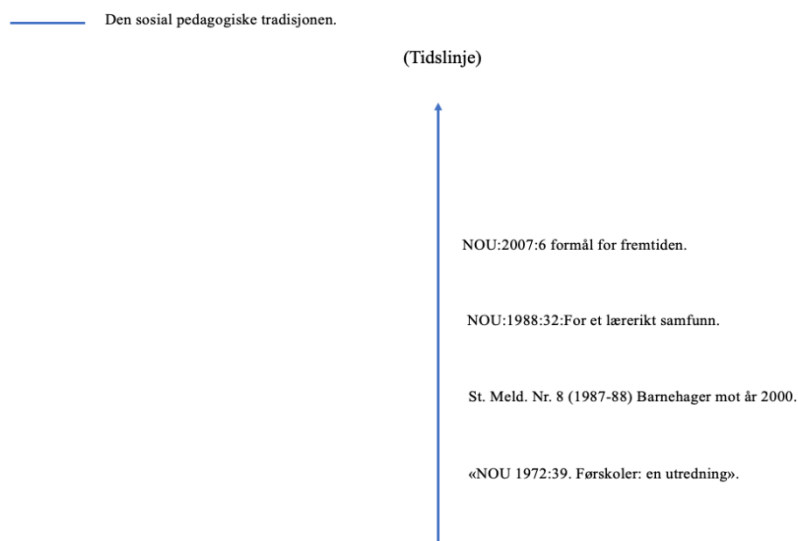
I dokumentene ønsker jeg å se etter begreper som kan ha bidratt til endringen i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet, og som kan vise til aktuelle endringer i lov og forskrift i temaet utdanning.

Jeg ønsker å vise til det synet på barn som fremstilles gjennom de offentlige dokumentene ved forståelse av utdanningsbegrepet, og det vil være mange utsagn som kan tolkes som aspekter ved «synet på barn». Jeg vil se etter begreper som barn som medborger, barndommens egenverdi, lek, dannelse og omsorg, som kan forbindes med den sosialpedagogiske forståelsen.

Jeg vil også se etter begreper som sosial utjevning, barnet som fremtidsressurs, som kan gå under den skoleforberedende retningen.

Begrepene jeg vil se etter er: oppdragelse - danning, livslang fornyelse- livslang læring, kunnskap, kompetanse og ferdigheter. Jeg har gjort en redegjørelse for begrepene i kapittel 3.

5.3 Presentasjon av dokumentene plassert langs den sosialpedagogiske tradisjonen

De dokumentene som jeg har valgt å plassere langs den sosialpedagogiske tidslinjen ser ut til i større grad viser til et helhetlig læringssyn, hvor omsorg og lek er vektlagt. Sentrale begreper i dokumentene er: lek, omsorg og oppdragelse/dannelse. Jeg velger å plassere Fröbel-barnehagene innenfor denne tradisjonen. Bakgrunnen for det handler om at denne virksomheten skulle være tilgjengelig for alle barn, uavhengig av deres sosiale klasse. Leken var et viktig samspill mellom barn og barnehagelærere (Greve & Jansen, 2018).

5.3.1 NOU 1972:39. Førskoler: en utredning

«NOU: 1972:39. Førskoler: en utredning» er en tidlig offentlig utredning om det som da ble kalt førskoler. En tidlig start på hva barnehagen er i dag. Dokumentet er valgt for å se på begrunnelser for utbygging av førskoler.

Strandutvalgets rapport ble oppnevnt av regjeringen i 1969 til å vurdere spørsmål i forbindelse med den framtidige utbyggingen og drift av daginstitusjoner for barn. I denne utredningen la Strandutvalget også frem en lov om førskoler og et forslag til forskrifter for førskoler (NOU:39, 1972, s. 3).

Strandutvalget savnet pålitelig og spesifikk informasjon om førskoler i Norge. Utvalget har derfor gjort en historisk gjennomgang over utviklingen av førskolen i Norge. Økt fokus på forskning og utdanning i barnehagen, og spørsmålet om utbyggingen tilfredsstillende sosialt og pedagogisk synspunkt er sentrale elementer i dokumentet. Strandutvalget sin rapport er sentral med tanke på forståelsen av førskoler i Norge på 60- og 70-tallet, hvor egen lov og samordningen mellom skoleverket allerede er et spørsmål.

5.3.2 St. Meld. Nr. 8 (1987-88): barnehager mot år 2000

Meldingen til stortinget (1978-88) er tilrådet fra forbruker- og administrasjonsdepartementet i 1987. Gjennom stortingsmeldingen ønsket regjeringen å presentere en ny barnehagepolitikk (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 5). Hovedmålet var å nå full barnehagedekning etter årtusenskiftet. På denne tiden var det 1/3 av barna i samfunnet som hadde tilgang til barnehagetilbud. De kommende 15-20 årene ønsket regjeringen å kunne bygge ut barnehagene. Brundtland regjeringen viste til to viktige oppgaver å prioritere på denne tiden. Det var å sikre høy utbygningstakt og videreutvikle det faglige innholdet i barnehagen. Stortingsmeldingen tar også opp barnehagens betydning for at barn skal få et godt startgrunnlag (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 5). Stortingsmeldingen kan vise til hvorfor ønsket om full barnehagedekning er så sterkt, og hva barnehagen skulle være for et barn.

5.3.3 NOU 1988: 32: For et lærerikt samfunn

Dokumentet er avgitt av kirke- og vitenskapsdepartementet i 1988. Johannessenutvalget ble oppnevnt til å vurdere lærerutdanningen ved høgskoler og universitet. I Johannessenutvalget sin rapport nevnes også utviklingstrekk i barnehagen og skoleverket som vil være relevant for analysen. Barnehagen og skolens oppgaver har blitt mer mangfoldig, på bakgrunn av at flere går der enn tidligere. Barn kommer til institusjonene for et fullverdig pedagogisk tilbud. Profesjonelle lærere påpekes som en forutsetning for at barnehagen og skole skal møte nåtidens og fremtidens utfordringer (NOU: 1988:32, s, 11). Hva som ligger i et fullverdig pedagogisk tilbud og bakgrunnen for bedre utdanning til ansatte i barnehagen, vil være relevant for analysen.

5.3.4 NOU: 2007:6 formål for fremtiden

NOU:2007:6 er oppnevnt i 2006, og er avgitt av kunnskapsdepartementet. Utredningen har kommet i forbindelse med ønske om å endre formålet med opplæringen.

I den første tidslinjen har jeg plassert den nye formålsparagrafen langs utdanningslinjen. Dette dokumentet tar opp formålet med barnehagen, og den nye formålsparagrafen, men jeg har valgt å plassere dokumentet langs den sosialpedagogiske tidslinjen. Bakgrunnen for det handler om et tvetydig ønske om hva formålet ved barnehagen skal være. Bostadutvalget sin rapport viser i stor grad til et ønske om å videreformidle den sosialpedagogiske tradisjonen, men ser ut til prøver å oppnå ønsket til regjeringen. Som kan tolkes peker mer mot den skoleforberedende tradisjonen. Utvalget kommer med forslag til andre begreper og forståelser som ikke vil svekke den sosialpedagogiske tradisjonen.

Det er Bostad-utvalget som har sett på alle sider ved formålene, med tanke på mer helhetlig utdanningsforløp og samfunnsutvikling, og behov for modernisering. I Ot.prp. nr. 47 (2007–2008) om endringer i barnehageloven foreslår departementet endringer i formålet for barnehagen. Departementet foreslo at formålet for barnehagen og formålet for opplæringen skulle bygges opp på samme måte. Begrunnelsen ligger ved å tydeliggjøre både sammenhenger og ulikheter mellom barnehagen og opplæringen og øke institusjonenes forståelse for hverandre (Kunnskapsdepartementet, 2007-2008, s, 5).

I denne utredningen ble det første gang et ønske om at et offentlig utvalg skulle gjennomgå hele formålet med opplæring og barnehagen med hensikt i å foreslå endringer (NOU:6, 2007, s. 15). Hvilke begrunnelser som ligger i ønsket om endringer i formålet med opplæringen vil være sentralt for den historiske forståelsen av barnehagens funksjon i utdanningen. Dannelse kommer inn i retorikken, og det kan være interessant å se hva som ligger i begrunnelsen for endring av oppdragelse til danning, med tanke på hvilken oppgave barnehagen skal ha og hvilket innhold som ønskes i barnehagen.

5.4 Analyse del en: hva beskriver dokumentene om utdanning og synet på barn?

5.4.1 Begrunnelse for utbygging av førskoler

I NOU: 1972:39 ønskes en vurdering av retningslinjene for bygging og drift av daginstitusjoner. De ønsker en vurdering om byggingen er tilfredsstillende nok fra et sosialt og pedagogisk synspunkt, og i forhold til foreldrenes ønsker om sysselsetting utenfor hjemmet. Det blir også nevnt et ønske om egen lov om daginstitusjoner (NOU 1972:39, s. 7).

Strandutvalget viser til et sosialt og pedagogisk synspunkt som et viktig element i daginstitusjonene samt si noe om hva førskolen skal inneholde. Flere punkter i dokumentet tar opp et sosialt og pedagogisk synspunkt:

«Førskolen er et pedagogisk tilbud, et sosialt politisk virkemiddel og et sosialt hjelpetiltak. Prinsipielt bør alle barn sikres plass, men før tilbudet er utbygd bør en ved opptak prioritere de barn som har størst behov. Hovedansvaret for oppdragelsen av barna ligger på foreldrene, men samfunnets engasjement på dette området har økt, i første rekke gjennom skoleverket» (NOU:1972:39, s. 12).

Det kan tolkes at det sosial og pedagogiske synpunktet handler om at barnehagen skal være en institusjon for samfunnet og et hjelpetiltak for de barna med størst behov. Jeg forstår at samfunnet har fått et større engasjement for barnehagen og skaper større behov for førskoler.

Rapporten fra Strandutvalget reiser debatt om førskole og skolen bør samordnes bedre. Men skoleopplegget til de yngste barna på denne tiden ser ut til å være mer likt som førskolen:

«De førskoleklasser som i dag drives i skolens regi er mer å anse som førskole enn som førskolevirksomhet» (NOU:1972:39, s. 12).

«Førskolen har mange funksjoner ut over det pedagogiske. Dette tilsier at førskolen bør organiseres på en slik måte at alle hensyn kan influere utviklingen på førskolens område. Behovet for pedagogisk samordning kunne tilsi en konkret, organisatorisk sammenkobling av førskole og grunnskole» (NOU:1972:39, s. 56).

Strandutvalget påpeker noen hindringer i en slik integrering: «Et problem ligger i at den vanlige skole er obligatorisk, men førskolen er frivilling» Utvalget legger til at førskoleproblematikken ikke har noen klar forbindelse med skolen. «En annen hindring er den administrative oppbygging av de offentlige organer, og kanskje særlig på det statelige plan. Skole og førskole sorteres i dag under forskjellige departementer» (NOU 1972:39, s. 56).

I utredningens del tre har Strandutvalget gjort rede for at det finnes vesentlige begrunnelser for å bygge ut førskoletilbudet. Det understekes at i utbyggingen må «hensynet til barnas utvikling, utfoldelse og oppdragelse, foreldrenes økt valgfrihet ved valg å yrkeskarriere og de mange samfunnsmessige virkninger». Utvalget har i dette kapitlet også belyst noen samfunnsøkonomiske sider ved utbyggingen, og funnet ut at førskolen gir et betydelig tilskudd til samfunnsøkonomien (NOU 1972:39, s. 74).

Ved oppbygging av førskoler, ligger det et ønske om at barnehagen skal samarbeide med skolen og innhente mer kunnskap om en sammenkobling. Jeg forstår det som at ønsket om at barnehagen og skolen skal samarbeide kom tidlig og har økt over tid. Det ser likevel ut til at fokuset handler om at skolen skal arbeide mer likt barnehagen. Det kan indikere at skolen skulle bruke mer av førskolens brede utviklingsmål i sitt pedagogiske arbeid.

Førskolen blir påpekt som en institusjon med mange funksjoner. Flere må få mulighet til å influere. Det kan si noe om den interessen barnehagen har fått i de siste årene. Førskolen påpekes også som et virkemiddel som vil være godt for samfunnet og gi økonomiske fordeler. Dette er en begrunnelse som har tatt større plass de seneste årene.

«Utvalget har savnet pålitelig og spesifikk informasjon om førskoler i Norge. Dette gjelder så vel som spørsmål om institusjonstyper, driftsform, bemanning og økonomi». I dokumentet blir det også tatt opp tre saksområder: økt utdanningskapasitet for førskolelærere, behov for forskning og forsøksvirksomhet innenfor området og heve maksimalsatsene for foreldenes betaling for barn i førskolen» (NOU 1972:39, s. 8).

På dette tidspunktet ser det ikke ut til at førskolen er en definert utdanningsinstitusjon: Det ser ikke ut til at rollen til hva barnehagen skal være er tydelig definert enda. Barnehagen beskrives som en institusjon med et sosialt hjelpetiltak. Det skal være et tilbud for barn med ekstra behov, og støtte for foreldre i arbeid. Det uttalte ønsket om egen lov kan tydere at det er et ønske om å styrke innholdet i førskolen.

I sammenheng med forståelsen for det økende ansvaret påpeker Strandutvalget at «kunnskapen om hvilken avgjørende betydning for personutviklingen har i førskoleårene, og på den annen side det stadige økende omfang institusjonsoppdragelsen får, overbeviser oss om at en rekke vesentlige problemer ikke lenger kan overlates til mer tilfeldig erfaring. (NOU 1972: 39, s. 9).

Barns første leveår begynner og sees som et viktig tema. Omsorg og oppdragelse er ikke lenger bare foreldrenes ansvar men også samfunnets ansvar. Barnehagen som institusjon har det største ansvaret. Ønsket om mer forskning og utdannet personale kan indikere førskolens voksende viktighet i samfunnet.

I Strandutvalget viser de til barnehagens røtter:

Utvalget påpeker at asylene hadde ren sosialpolitisk begrunnelse. Fra 1870 var det en parallell og primært pedagogisk bevegelse. De kaltes barnehager eller de frøbelske barnehage. Senere oppsto det et ønske om å styrke barnehagens utviklingsmuligheter gjennom lek og skapende aktiviteter og betydningen denne perioden i barns liv i et oppdragerperspektiv. Senere ble det rettet oppmerksomhet mot læring og oppdragelse innen førskolen (NOU 1972:39, s. 42).

I tidslinjene er asylene plassert i en utdanningspolitisk tradisjon. De frøbelske barnehagene er plassert i en sosial pedagogisk tradisjon. Asylene blir poengtert som en ren sosial politisk bakgrunn av Strandutvalget. Asylene var et hjelpetiltak i samfunnet. De yngste barna skulle undervises. Barn ble ansett som kommende voksne og det er bakgrunnen for at asylene er plassert i den skoleforberedende tradisjonen. Dokumentet viser i stor grad til den sosialpedagogiske tradisjonen på bakgrunn av det voksende fokuset på barns utvikling. Denne tiden ser ut til å være preget av asylene. Det nye voksende fokuset på barns utviklingsmuligheter gjennom lek kan være preget av den Frøbelske tankegangen.

Strandutvalget viser til utjevning av sosiale forskjeller. Det kan sees i sammenheng med asylene og den oppgave barnehagen skulle ha som et sosialt hjelpetiltak:

Førskolens virkning på barn over 3 år: «De viser større selvtillit og nysgjerrig ovenfor omverdenen og virker mer realitetstilpasset. De er mindre engstelige og viser større uavhengighet av voksne (...) En hovedtendens her er at barn fra kulturfattige miljø har utbytte av førskoleopphold» (NOU 1972:39, s. 47).

Punktene er preget av at man ønsker en førskole for alle barn. Men det kan tolkes at førskolen er viktig for de sårbare barna. Det er noe vi kan se igjen i senere tid hvor barnehagen blir ansett som et viktig sted for sosial utjevning. God språkutvikling er et spesifikt punkt som går ut på lære noe til senere. Det at barna skal være mindre uavhengige av voksne, kan vise til tanken om at barn tidlig skulle bli en del av samfunnet og bidra. Det kan henge igjen fra 1700-tallet hvor barnet ble beskyttet frem til de var 6 år og deretter ble sett på som voksne (Jans, 2004)

«Grunnverdiene bak sosialpolitikken slik den er utformet i vårt samfunn på denne tiden er sterkt preget av likhetsidealet. Sosialpolitikken har gjort det til sin oppgave å jevne ut ulikheter i ressurser og levevilkår som oppstår som følge av samfunnets forhold og utvikling. Førskolen kan gå inn som et ledd i utjevningspolitikken på flere områder. Barn med svikt i miljøbakgrunn og familieforhold får gjennom førskolen slike utviklingsmuligheter at effekten av de uheldige faktorene reduseres eller elimineres»(NOU:1972: 39, s. 84).

Jeg forstår at viktigheten av barns utvikling begynner og belyses. Ved å utjevne sosiale forskjeller vil det få betydning for samfunnsøkonomien. I dette dokumentet ser man ikke barnet som et direkte hjelpemiddel. Men tanken om hva førskolen kan bidra til i samfunnet har startet. Det er et fokus på at alle skal være en del av samfunnet og at barnehagen kan bidra til dette. I den grad barnehagen skal være en del av utjevningspolitikken, begynner barns utvikling å bli vektlagt. Det viser til en større forståelse for viktigheten av barns oppvekst. Barnehagen, som en del av utjevningspolitikken, kan være

et velferdstilbud hvor prioritering av barn som ser ut til å trenge tilbudet mest er viktig. Alle barn opplever ikke gode oppvekstvilkår. I følge Kasin og Bergflødt kan barnehagen kompensere for slikt (Kasin & Bergflødt, 2020, s. 140).

Strandutvalget beskriver førskolens oppgave å hjelpe hjemmet med å oppdra barna og føre tilsyn med de ved å gi dem oppvekst- og utviklingsmiljø tilpasset den enkeltes modningstrinn fysisk og psykisk. Man skal gi barnet stimulans til læring og hjelp til å bearbeide erfaringer språklig og gjennom lek og skapende aktiviteter, samt hjelp til å utvikle sitt bevegelsesmønster, hjelp til å uttrykke følelser gjennom forskjellige uttrykksmidler, hjelp til å finne seg til rette sammen med andre barn og voksne og møte kulturverdier og etisk veiledning (NOU:1972:39, s. 100).

Det var lite forskning på barnehagefeltet på denne tiden, men forståelsen av barnehagen som en institusjon for samfunnet og betydningen av barns første leveår begynte å bli sterkere. Ønsket om å utbygge flere barnehager handler om bedre forståelse for barnehagens betydning i samfunnet. Det er likevel fremtredende at utbyggingen skal ta et sosialt og pedagogisk synpunkt i betraktning. Det er foreldrenes ønsker og behov som er bakgrunnen for utbyggingen. Dokumentet er plassert under den sosialpedagogiske tradisjonen. Førskolen er ansett som et sosialt hjelpemiddel og viser ikke til et tydelig skoleforberedende fokus. Førskolen har ikke en egen lov som styrer innholdet. Det er pedagogene som har størst ansvar. Førskolen som en institusjon med flere funksjoner, kan indikere starten på den voksende interessen for barnehagen fra politisk hold.

5.4.2 Utvidelse av barnehagetilbudet – samt de følgene de har for den offentlige interessen i å styre innholdet

I meldingen til stortinget (1987-88): barnehager mot år 2000» er full barnehagedekning og det faglige innholdet i barnehagen prioritert. Det påpekes at det var viktig å se dette i sammenheng, da utbyggingen av barnehager ikke skulle gå ut over kvaliteten.

Barnehagetilbudet ser ut til å bli et stort behov i samfunnet:

«Tidligere søkte foreldre hjelp og avlastning i omsorgsarbeidet hos besteforeldre(...) Omfattende samfunnsendringer som høy mobilitet, mindre barneflokker og økt yrkesaktiviteten har ført til at i dag er det vanskelig å få hjelp med omsorgen ved å nytte uformelle tjenester» (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 5)

Brundtland regjeringen påpeker at økende velstand og kunnskap gir mer krav fra foreldrene, og behovet for barnehager blir større. Det legges til i dokumentet at «barnehagen har et ansvar for å ta vare på hele barnet som enkeltmennesket, og som et medlem av samfunnet» (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 5).

Jeg forstår det slik at barnet blir her ansett som en samfunnsborger, og som en aktiv del av samfunnet med egne meninger.

Et bredt og variert kunnskapsgrunnlag skal representeres i barnehagen: «Lek er barnets viktigste uttrykksform.(..) Det uformelle samspillet mellom barn er en viktig kilde til læring av samhandling med andre, utvikling av samarbeidsevner løse konflikter. Det åpner også for utvikling av samhold, kameratskap og personlig vennskap. Dette er kvaliteter som like mye som formell kunnskap, vil påvirke mulighetene til å lykkes som voksen» (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 6).

Jeg forstår utdraget ovenfor som at barnehagen nå er preget av Fröbel sitt syn på en frittstående pedagogisk virksomhet. Hvor leken sto sterkt og at barnet og barndommens egenverdi var i sentrum (Greve & Jansen, 2018, s. 33). Dokumentet tar opp hvorfor barnehager er viktige i samfunnet. Barnehagen skal ha tilpasset lokaler og mulighet for individuelle aktiviteter. De ansatte i barnehagen skal ha kunnskap om barn og barns utvikling. Det vil gi bedre forutsetninger for å gjenspeile foreldrenes ønsker. Barnehagen beskrives som et fullverdig engasjert omsorgsarbeid.

Brundtland regjeringen viser også til det helhetlige læringssynet som sentralt, hvor leken er en viktig del av barns utvikling: «Barnehagen bygger på en nordisk pedagogisk tradisjon som legger vekt på barnas sosiale behov og deres behov for læring. I flere land utenfor Norden har hovedvekten av innholdet i barnehagene vært innrettet mot læring» (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 19).

«Norske barnehager tar sitt utgangspunkt i barnas behov for trygghet og omsorg, og legger vekt på sosial og intellektuell utvikling gjennom lek og fellesskap» Regjeringen viser også til at i barnehagens virksomhet er samarbeid med foreldre og nærmiljøet viktig (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 19).

Jeg oppfatter at Brundtland regjeringen er stolt av den nordiske pedagogiske tradisjonen. De viser blant annet til eksempler på brede utviklingsmål gjennom utvikling gjennom lek og fellesskap.

Regjeringen mener at det er god kvaliteten i norske barnehager. De grunnleggende trekkene i den gode kvaliteten handler om:

«Norske barnehager tar utgangspunkt i barnas behov for trygghet og omsorg, og legger vekt på sosial og intellektuell utvikling i lek og fellesskap» (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 19).

Ansatte med kunnskap om barn begynner å bli ansett som betydningsfullt for barns utvikling:

«Førskolelærerens kompetanse har hittil vært det viktigste element i utvikling og bevaring av kvalitet i barnehagene» (Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1987-88, s. 20).

Barnehagen sees som en institusjon som skal legge grunnlag for fremtidens oppgaver. Det handler om utvikling i uformelle settinger. En mer «barnesentret» tilnærming i læringsprosessene er tydelig her. I følge Dewey er det barnets naturlige impulser som gir det rette utgangspunktet i barns utdanning (Hildebrand, 2018).

Større interesse for barnehagen fra samfunnet har vist til økt fokus på hva barnehagen skal inneholde. Barnehagen er på denne tiden et omsorgstilbud, hvor det er fremtredende at et helhetlig læringssyn og brede utviklingsmål er fokuset. Det påpekes at barn lærer i lek og samspill med andre barn, og at dette vil gi et godt grunnlag for senere skolegang.

5.4.3 Økt fokus på innholdet i utdanningen til førskolelæreren

I NOU: 1988:32: «For et lærerrikt samfunn» påpekes viktigheten av et godt utdannende personale i barnehagen og skolen. Den enkelte lærer sto ansvarlig for planleggingen av undervisningen, og for å utvikle og fornye undervisningen. Det påpekes at «skal barnehagen og skolen kunne møte dagens og framtidens utfordringer, er det en absolutt forutsetning at den drives av profesjonelle lærere» (NOU:1988:32, s. 11).

Å være lærer kreves det et godt kunnskapsgrunnlag. En lærer må fornye seg etter samfunnsendringene. Jeg forstår at barnehagen, som institusjon, har nå fått større plass i samfunnet, og førskolelærerens kunnskap anses som betydningsfull.

«I de senere åra har det blitt helt klart at kvinnearbeidsplasser og barnehager er nødvendig for å opprettholde bosettinga i utkantstrøk og for å få og beholde etterspurt arbeidskraft i tettsteder.

Barnehage til alle barn er derfor god samfunnsplanlegging. Men dette støter mot to hindringer, mangelen på førskolelærere og svak kommunal økonomi» (NOU: 1988:32, s. 29).

«Regjeringen har fremma et nasjonalt program for utbygging av barnehagene mot full barnehagedekning, og stortinget har sluttet seg til dette. Det vil si at barnehagen ble en pedagogisk institusjon i samfunnet på lik linje som grunnskolen(...) I dag er barnehagedekning på 29 % av antall førskolebarn «(NOU: 1988:32, s, 29-30)

Barnehagen blir en viktig institusjon på bakgrunn av endringene i samfunnet, hvor flere er i utdanning eller i jobb. Fokuset på kvalifiserte ansatte har sammenheng med at flere går i barnehage, og kvaliteten i barnehagen har stor betydning for de barna som går i barnehagen.

Johannessenutvalget tar for seg kunnskap, forskning, og ansvarsføring i sin rapport:

«I barnehage og skoleverk blir det lagt stor vekt på ansvarsføring. Dette betyr at barns medbestemmelse i skolens arbeid må få større plass og betydning» (NOU:1988:32, s. 30).

Det å lære å ta ansvar oppfatter jeg at har sammenheng med at barna skal lære å ta vare på seg selv og få mulighet til å ta del i sin utvikling. Medbestemmelse i skolen er viktige og barn vil i større grad få mulighet til å ta påvirke sin egen hverdag. Det kan sees i sammenheng med Rousseau sin oppfatning av barns individualitet. Barnets interesser i det pedagogiske arbeidet ser ut til å bli tatt hensyn til.

«Samfunnet blir stadig mer avhengig av kunnskap og forskning. Uttrykket «et kunnskapsbasert samfunn» blir stadig oftere brukt i debatten om forskning- og utviklingspolitikk(...) Kunnskapsutvikling og læringsprosesser er en sentral forutsetning for å bevare og styrke økonomien og dermed velferdssamfunnet» (NOU: 1988:32, s. 31).

«På de nederste trinn i utdanningssystemet legges grunnlaget for framtidig kunnskapsutvikling og for lærings- og utviklingspotensiale(...). Utvalget er derfor enig i forskningspolitisk melding av 1988, der det heter at utdanningssystemet er bærebjelken i kunnskapssamfunnet» (NOU:1988:32, s, 31).

Barnehagen anses å være det første trinnet i utdanningssystemet, og det legges til at utdanningssystemet bør sees i sammenheng.

Det ble etter hvert rettet fokus mot 6 åringene hvor målsettingen var å gi et godt pedagogisk program for denne aldersgruppen:

«Målsettinga med forsøka er å utvikle et godt pedagogisk program for aldersgruppa, å vinne erfaringer med ulike måter å organisere tilbuda på og å finne ut hva ulike modeller vil koste om de skal omfatte eller årskullet 6-åringar. Forsøket skal styrke samarbeidet mellom barnehage og skole på alle nivåer for å skape større sammenheng og kontinuitet i barns oppvekst» (NOU: 1988:32, s. 34).

Jeg forstår ut fra Johannessenutvalget rapport at kunnskap og læring begynner å bli viktigere i samfunnet. Barnehagen anses som en viktig del av utdanningssystemet. Fokus på 6 åringene tyder på at alder desto nærme skolealder er viktig. Skolen er neste steg i barnets utdanning. Tidligere lå fokuset på et godt pedagogisk program. Det viser at fokuset retter seg mer mot den sosialpedagogiske tradisjonen. Kunnskap og utvikling skal komme til gode for velferdssamfunnet. Barnehagen kan knyttes til en velferdsordning for barn og foreldre, og som igjen kan knyttes til deltakelse i samfunnet (Kasin & Bergflødt, 2020, s. 137). Jeg vil argumentere for at man tenker at barnehagen skal være en institusjon som skal gi et godt tilbud for barn og foreldre, slik at de i større grad kan ta delta i samfunnet. Punktet rundt kunnskap og læring i dokumentet kan på bakgrunn av det diskuteres som mer et velferds politisk syn enn som en skoleforberedende tilnærming.

Et helhetlig læringsyn hvor omsorg, lek og oppdragelse er sentralt i rapporten:

«Barnehagen tar utgangspunkt i barnas behov for trygghet og omsorg, og legger vekt på sosial og intellektuell utvikling gjennom lek og felleskap (..) Barnehagen skal bidra til å styrke barnets identitet både som individ og som samfunnsborger, og skal formidle grunnleggende kunnskaper og forbedre barna på å møte framtidens oppgaver og utfordringer» (NOU: 1988:32, s. 33).

Det påpekes at «En har bl.a. festa seg ved at samfunnets ønsker om å ivareta barn/elever som hele mennesker. Det innebærer at arbeidet i institusjonene må relateres til barn og de yngste totale livssituasjon.(...) Helhetstenking preger barnehagens og skolens mål (NOU: 1988:35, s. 45).

Det helhetlige læringsynet er fremtreende i dokumentet. Det er dette som vises til som et godt grunnlag for senere skolegang. Barnehagens og førskolelærerens oppgave er å oppdra barna mens foreldrene er i arbeid eller i utdanning. Barnehagen skulle gi gode oppvekstvilkår for småbarnsfamiliene. Det blir tydelig at institusjonene skulle ta vare på barndommens egenverdi. Brede utviklingsmål tydeliggjøres gjennom å ivareta barn som hele mennesker og en helhetstenking. I utdanningsfilosofien går barns mulighet til å frigjøre seg fra utdanning i igjen. Johannessenutvalget tar opp barns mulighet til å medvirke gjennom helhetstenkingen. Dokumentet tar i den grad for seg Biesta sine tre dimensjoner, kvalifisering, sosialisering og subjektivering. Barn skal gis mulighet til å gå i barnehagen, sosialisere seg og få tilgang til frihet i sin utdanning (Biesta, 2014, s. 157).

Kunnskap om barn og barns utvikling har økt på denne tiden, og ser ut til å ha påvirket ønsket om å styrke utdanningen til førskolelæreren:

Johannessenutvalget påpeker at barnehagen hadde ingen sentral lærerplan. Innholdet var derfor preget av førskolelærerens kompetanse. En styrking av førskolelærerutdanningen ble derfor viktig for å skape gode barnehager (NOU: 1988:32, s, 53).

«Med økende velstand og kunnskap om barns utvikling og behov, øker de foresattes krav til kvalitet på barnas utvikling og daglig omsorg(...)Barnehagen blir et nødvendig pedagogisk og sosialpolitisk tilbud i samfunnet (NOU: 1988:32, s. 54).

Med bakgrunn av at flere barn begynte i barnehagen, ble det mer viktig å ha godt utdannet personalet i barnehagen som sikrer faglige innholdet i barnehagen. Det ble viktigere å få tilgang til barnehageplass. Dette ga et ønske om mer forskning om barn. Kravet om god kvalitet i barnehagen ser ut til handler om omsorg og godt utviklingsmiljø samt å gi en god start på utdanningsforløpet.

5.4.4 Formålsparagrafen for barnehagen og opplæringa i fokus

På denne tiden skyter fokuset på barnehagen fart. I NOU:2007:6: «formål for fremtiden» fremstilles striden mellom den sosialpedagogiske tradisjonen og den skoleforberedende tradisjonen, ved at regjeringen ønsker fokuserte utviklingsmål som spesifikke kunnskaper og ferdigheter. Utvalget ønsker en bredere bruk av begrepene.

Bostadutvalget påpeker mulighetene som ligger i et felles formål for grunnopplæringen og barnehagen. De var samstemte på at verdigrunnlaget bør uttrykkes likt i begge formålene, men det har også vært viktig for mange at institusjonenes egenart må ivaretas, og på bakgrunn av det at formålene må være noe ulikt formulert (NOU:2007:6, s. 20).

Utkastene som ble sendt ut, påpeker Bostadutvalget, var kritisert for å være for lite framtidsrettet og for lite fokusert på at opplæringen skal forbedre elever og barn på et framtidig yrkes liv (NOU:2007:6, s. 21).

Behovet for å utvikle bred kompetanse og å legge et tidlig grunnlag for livslang læring blir bekreftet av forskning og er manifestert i styringsdokumenter for barnehagen og grunnopplæringen. Utvalget mener det er naturlig at dette også gjenspeiles i formålsparagrafene (NOU:2007: 6, s. 11–12).

Bostadutvalget viser til argumenter om at barnehagen er en del av utdanningen. Livslang læring har kommet inn i retorikken. Det er et ønske om et felles formål og at det skal være større sammenheng i institusjonene. Det er to faktorer som blir nevnt: formålet er for lite fremtidsrettet og det er ønske om mer sammenheng Dette må skje samtidig som egenarten i hver institusjon skal ivaretas. Bostadutvalget rapport har et fokus på barnehagen som en del av kunnskapssamfunnet, samtidig også et ønske om at barnehagen ikke skal være en forberedelse til senere. Rapporten er plassert under den sosialpedagogiske tradisjonen på bakgrunn av at det virker som Bostadutvalget ønsker å møte kravene til regjeringen. Men utvalget ønsker ikke at barnehagen skal være en forberedelse til senere liv. Punkter som barnehagen egenart, helhetlig og integrert tilnærming, livsfaser, videreføring av barnehagens særpreg er punkter som trekker frem den sosialpedagogiske tradisjonen. Disse punktene utdypes her:

Det påpekes av Bostadutvalget at «Både barnet/eleven, opplæringen og barnehagen/skolen og lærebedriften skal kunne brukes som subjekt i formålet» (NOU: 2007:6, s. 21).

Det legges vekt på av Bostadutvalget at barnehagen skal videreføre den pedagogiske tradisjonen. Barnehagens egenart skal bevares. Utvalget påpeker at: «Den helhetlige og integrerte tilnærmingen som karakteriserer barnehagens virksomhet, er ivaretatt i formålet blant annet gjennom begrepene «omsorg», «lek», «læring» og «danning»» (NOU:2007:6, s, 28).

Bostadutvalget legger til at:

«En slik tilnærming til barns utvikling er et fellestrekk i de nordiske landene og skiller seg sterkt fra en mer skolerettet virksomhet i mange andre land. Den nordiske modellen har fått meget positiv omtale blant annet av OECD, og utvalget ønsker et formål som viderefører dette (NOU:2007:6, s. 28).

Bostadutvalget mener perspektivet om arbeidsliv og samfunnsdeltakelse ikke er naturlig å legge inn i formålet for barnehagen. I rapporten beskrives læring som er tett knyttet til omsorg, lek og danning, og foregår i det daglige samsillet med miljøet og andre mennesker (NOU:2007:6, s. 28).

Jeg forstår det som at Bostadutvalget viser til en spenning mellom ulike tradisjoner hvor utvalget prøver å balansere dette. Barnehagens sosialpedagogiske tradisjonen er viktig og viser til et syn på barn hvor man skal få kunne lære og skaffe seg kunnskap gjennom lek. Den spenningen i tradisjonene kan se ut til å komme av den politiske bølgen av oppmerksomhet: Politikken's forståelse av rettferdig tilgang til barnehage har forsterket livslang læring for alle barn og støtter utdanning og sosiale behov (OECD, 2001).

I Bostadutvalget rapport beskrives det at hver livsfase har en egenverdi og barndommen ikke er et unntak. Det påpekes at barn ikke bare er noe som skal bli noe når de blir store. Utvalget mener formålet tydelig viser til at barnehagen ikke er den av opplæringsløpet. Barnehagen sees i større grad i sammenheng med skolens virksomhet, men barnehagens pedagogiske virksomhet har sine egne tradisjoner og egenart som må ivaretas (NOU:2007:6, s. 28)

Bostadutvalget viser til at «kompetansebegrepet er mangetydig og vidtfavnende. Stående alene i et formål uten utdypende forklaring blir «kompetanse» relativt innholdsløst og lite forpliktende, og utvalget mener derfor at begrepet ikke er godt egnet som formålsformulering. Utvalget velger heller å uttrykke et bredt kunnskapssyn gjennom begrepene «kunnskaper, ferdigheter og holdninger (...) en bred kompetanse som grunnlag for å meste utfordringer i eget liv og samfunnet (NOU:2007:6, s. 31).

«Utvalget legger til grunn at opplæringen ikke er, og heller ikke bør være, rent instrumentell. Opplæringen har også et viktig dannelsingsaspekt som bør synliggjøres i formålet(...)Skaperglede, engasjement og nysgjerrigheter er egenskaper som ikke bare skal utvikles i tillegg til eller som motvekt til læring av kunnskaper og ferdigheter, men som en del av kunnskapstilegnelsen»(NOU:2007:6, s. 31)

Det påpekes at opplæringens primære oppgave er å sørge for at barn kan tilegne seg nødvendig ferdigheter og kunnskap. Dette skal være for barnets del og for samfunnets del. Opplæringen dreier seg likevel ikke bare om ferdigheter og kunnskaper, men barna skal få utvikle andre sider ved seg selv. Dette kan sees i sammenheng med Biesta sine dimensjoner. Regjeringen ønsker i stor grad å kvalifisere barn gjennom å styre dem til kunnskaper, evner og ferdigheter. Barn skal også få mulighet til å sosialisere seg i utdanningen men i eksisterende ordener. Barn skal få ta del i utviklingen sin. Det vises til subjektiveringsdimensjonen som handler om barns frihet og hvordan få tilgang de skal få tilgang på det i sin utdanning (Biesta, 2014). Det er utydelig hva som får mest plass.

Formålsparagrafen er med på å bestemme retningen for barnehagen som en utdanningsinstitusjon. Kompetansebegrepet blir tydeligere i 2007 og at barnehagen blir viktig for samfunnet vises i stor grad. Likevel er Bostadutvalget i stor grad opptatt av barnets egenverdi og barnehagens sosialpedagogiske tradisjon, men prøver å fylle regjeringens ønsker. Skille mellom brede og fokuserte læringsmål er uklart i denne rapporten. Regjeringen viser til ønsket om fokuserte læringsmål, samtidig som utvalget ønsker å gjøre de fokuserte læringsmålene bredere. Bostadutvalget sin rapport kom etter at barnehagen har blitt en del av kunnskapsdepartementet, og kan være bakgrunnen for at det er større fokus på barns fremtidige yrkesliv.

5.5 Oppsummering av analyse del en

Jeg mener at de offentlige dokumentene plassert langs den sosialpedagogiske tradisjonen, går omsorg igjen som et sentrals aspekt i dokumentene. Det er også et fokus på barnehagen som en del av et utdanningsløp. Dette fremkommer tydeligere i de seneste dokumentene, slik som NOU:2007:6 om formålsparagrafen.

I starten av barnehagens leveår (Strandutvalget sin rapport, NOU: 1972:39) vises det til begrunnelser for behov for utbygningen av barnehagen. Utbyggingen skulle være tilfredsstillende for sosialt og pedagogisk synspunkt. Foreldrenes ønsker og behov for barnehagen var viktig. Det påpekes at det bør være en egen lov. Det indikere et ønske om å styrke det faglige innholdet i barnehagen. Det påpekes også et behov for mer forskning på barnehagefeltet og barnehagens betydning for barn i samfunnet. Samfunnet får større ansvar for institusjonen. Det påpekes at ansvaret må erkjennes. Kvaliteten i omsorgen får større fokus og institusjonen får større ansvar i oppdragelse til barna. Jeg forstår det slik at det tas hensyn til hvordan barnet har det i institusjonen og at barnehagens ansvar for barnets utvikling i samspill med andre barn anerkjennes.

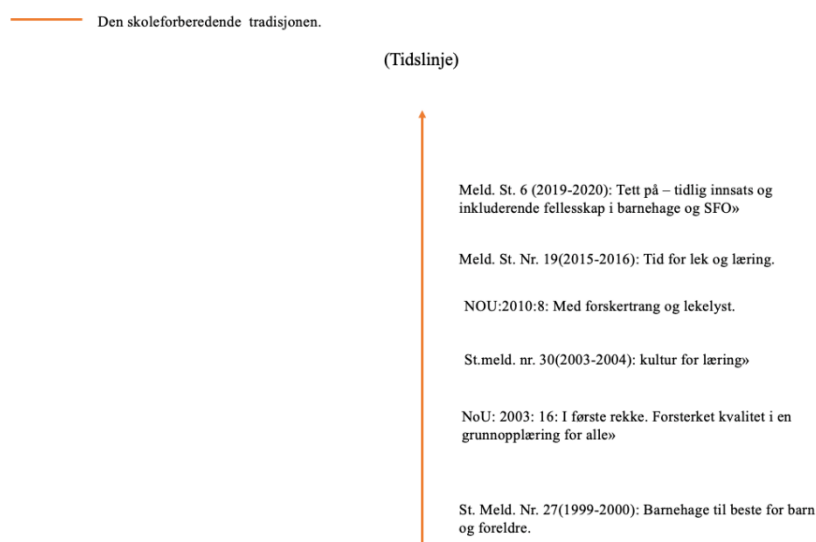
Språkutvikling blir nevnt tidlig. Barn som er kulturfattige har mest utbytte av å være i barnehagen. Det kan vise til den senere tanken om barnehagen som et sted for å utjevne sosiale forskjeller. Dokumentene viser også til et større samarbeid mellom barnehagen og skolen. Utbyggingen av barnehagen skulle ikke gå utover det gode faglige innholdet i barnehagen og kvaliteten i omsorgsarbeidet. Barnet blir beskrevet som et enkelt menneske som er et medlem av samfunnet. Leken er viktig for læring i samhandling med andre barn. Denne typen læring går under uformell kunnskap. Det påpekes som like viktig som formell kunnskap for at barnet skal klare seg i samfunnet. Barnehagen skal tilrettelegge for barnets sosiale behov og behov for læring. Det blir tydelig at barnehagen skal legge opp til pedagogiske aktiviteter som tar hver enkelt barns behov i betraktning. Førskolelærerens utdanning blir etter hvert et større fokus, da pedagogen hadde det store ansvaret for opplegget i opplæringen.

I Johannessenutvalget sin rapport, NOU: 1988:32, påpekes det at barnehagen er en del av utdanningssystemet. Denne forståelsen handler om barns behov for trygghet og at alle sider i barnets utvikling skal være en del av læringen. Barnets skal sees på som samfunnsborger. Barnehagen har et oppdragermandat fra foreldrene, og barnehagen skal styrke et pedagogisk og sosialt politisk tilbud.

I Bostadutvalget sin rapport, NOU:2007:1: Formål for fremtiden, ønsker de å endre formålet med opplæringen. De ønsker at barnehagen og skolen skal ha likt verdigrunnlag, men at skolen og barnehagen har ulike egenart og må bevares. Opplæringen er for lite fremtidsrettet, og derfor skulle utvalget se nærmere på sammenhengen mellom barnehagen og skolen. Bostadutvalget ønsker at barnehagen skal inneholde omsorg, lek, læring og danning. Bostadutvalget påpeker at arbeidsliv og samfunnsdeltakelse ikke er naturlig å legge inn i formålet for barnehagen. Regjeringen ønsker en mer retning for bred kunnskap og kompetanse i barnehagen. Det kan se ut til at Bostadutvalget prøver å møte regjeringens krav om mer fremtidsrettet blikk i barnehagen, men utvalget ønsker å bevare det helhetlige synet på læringen som ligger i den sosialpedagogiske tradisjonen. Læring i barnehagen skal være for egen del, men også for samfunnet. Utvalget mener kompetansebegrepet er for mangetydig og ikke passer inn i formålsformuleringen. I Bostadutvalget sin rapport foreslår de et bredt kunnskapssyn hvor begreper som kunnskap, ferdigheter og holdninger passer inn.

Jeg forstår det som at dokumentene plassert under den sosialpedagogiske tradisjonen tar opp alle tre dimensjonene til Biesta. Barnehagen blir tidlig ansett som et sted barn skal lære til senere skolegang. Dokumentene viser til kvalifiseringsdimensjonen. Sosialiseringdimensjonen og subjektiveringsdimensjonen ser ut til å være det som er tydeligst fremstilt i dokumentene. Barn skal sosialiseres i institusjonen, men barna i barnehagen får også oppleve frihet i institusjonen (Biesta, 2014). Denne forståelsen av hva barnehagen skal være i utdanningen, fremstiller et syn på barn der barnet er betraktet som samfunnsborger med rett til å medvirke.

5.6 Presentasjon av dokumentene plassert langs den skoleforberedende tradisjonen

De dokumentene som jeg har valgt å plassere under den skoleforberedende tradisjonen kan se ut til i størst grad viser til økt vekt på læring. Sentrale begreper i dokumentene er: livslang læring, ferdigheter, kunnskap og kompetanse. I tidslinjen har jeg valgt å plassere asylene under den skoleforberedende tradisjonen. Jeg mener asylene tilhører den skoleforberedende tradisjonen på bakgrunn av at den hadde to viktige formål, som handler om å hindre at barn var overlatt til seg selv og til gaten og foreldrenes mulighet til dagarbeid. I asylene ble barn ble sett på som kommende voksne, og skulle gjennom moralsk og religiøs påvirkning fra institusjoner som asylene bli oppdratt til gode samfunnsborgere (Korsvold, 2005, s. 50-51).

5.6.1 St. Meld. Nr. 27(1999-2000): Barnehage til beste for barn og foreldre

St. Meld. Nr. 27 (1999-2000) er en tilrådning fra barne- og familiedepartementet. Regjeringen drøfter virkemidler og tiltak for å nå målet om full barnehagedekning. Meldingen til stortinget nr. 27 (1999-2000) er en oppfølging av den første meldingen til stortinget, St. Meld. Nr. 8 (1987-88) Barnehager mot år 2000. I de siste 20-30 årene påpekes det at barnehagesektoren har vært i sterk utvikling.

En aktiv barnehagepolitikk fra staten siden side vises til har gitt stor vekst i barnehager, men også faglig og mer variert utvikling i tilbudet (Barne-og familiedepartementet, 1999-2000, s. 2). Barnehagen begynte i dette året å bli viktig i kommunene, og gradvis ble forvaltningsoppgaver overført fra staten til kommunalt nivå (Barne-og familiedepartementet, 1999-2000, s. 2).

Det har vært utvikling og endringer i hvem som har ansvar for barnehagesektoren, og ønsket om flere barnehager har relevans for hvilken institusjon barnehagen skulle være på 1990-tallet. Bondevik regjeringen påpeker at den omfattende revisjonen av barnehageloven har vært et viktig ledd i arbeidet for en tidsmessig barnehagepolitikk. Barnehageloven var vedtatt av stortinget på av Ot.prp. nr. 68 (1993 - 94) (Barne-og familiedepartementet, 1999-2000, s. 2). Barnehageloven var gjeldende fra 1996, og på samme tidspunkt ble Rammeplanen for barnehagen innført i forskrift til loven. Egen barnehagelov og rammeplan for barnehagen er to store endringer, som kan vise til betydningen barnehagen begynte å få i samfunnet. I 1990-årene er det flere viktige reformer som virker inne på barnehagefeltet, og denne meldingen til stortinget kan vise til ulike forståelser ved disse endringene.

5.6.2 NOU 2003: 16: I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle

Denne NOU-en er utgitt av utdannings- og forskningsdepartementet. Regjeringen oppnevnte et utvalg i 2001 for å vurdere innhold, kvalitet og organisering av grunnopplæringen. Søgneutvalget er bedt

om å se grunnopplæringen som en samlet opplæring i et livslangt læringsperspektiv. Overgangen fra barnehage til høyere utdanning og arbeid skal sees i sammenheng (NOU:2003:16, s. 3).

Søgnenutvalget tar utgangspunkt i at i løpet av 1990-tallet skjedde det gjennomgående reformer i hele utdanningssystemet i Norge. En av dem er reform 97. Reformen handler om 6-åringer i grunnskolen. Reformen har ikke oppfylt kriteriene, og utvalget ønsker derfor å styrke opplæring i grunnleggende ferdigheter. Målet med reformene lå ved faglig oppdatering og fornyelse og ressurs for å få ”få mer ut av befolkningens talent”. Forskning viste at det er betydelig potensial for læring og kompetansebygging, og er bakgrunnen for Søgnenutvalget sin rapport (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2003)

Søgnenutvalget mener kvalitet i helhetlig læringsutbytte er grunnlag for livslang læring, og nøkkelbegrepet for å forbedre grunnopplæringen (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2003). Kvalitet, kompetanse, tilpasset opplæring og helhet og sammenheng i grunnopplæringen er hovedpunktene for NOU-en. Dokumentet har høy relevans på bakgrunn av fokuset på utdanning og barnehagen som en helhetlig del av opplæringen, hvor livslang læring er et begrep som brukes.

5.6.3 St.meld. nr. 30(2003-2004): kultur for læring

St. Meld. Nr. 30 (2003-2004) er utgitt av forsknings- og utdanningsdepartementet, og har fokus på viktigheten av skolen og har som mål om å ha de beste skolene.

Bondevik II regjeringen tar for seg skolen i stor grad, men viser blant annet til at god stimulering i tidlig alder er viktig for læring senere i livet. I forskningen blir det vist til at barnehagen kan bidra til å gi bedre skolerresultater, særlig med barn med minoritet språklig bakgrunn, og barn som står i fare for å utvikle lese- og skrivevansker og redusere forskjeller i læringsutbytte (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 11).

Forskning- og utdanningsdepartementet viser til i meldingen til stortinget (2003-2004) at de ønsket å styrke samarbeidet med barne- og familiedepartementet. Bakgrunn for det lå ved å sikre en bedre sammenheng i den livslange læringen. Det skulle være en gjennomgang av barnehageloven, Rammeplanen, og utvikling av nye læreplaner for grunnopplæringen. I denne gjennomgangen ønsket de å se sammenheng mellom planene (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 11). Barnehagen defineres som en del av den livslange læringen. Barnehagen blir sett på som et sted som vil bidra til å gi bedre grunnlag for å skape den beste skolen.

5.6.4 NOU: 2010:8 Med forskertrang og lekelyst

Med forskertrang og lekelyst er en utredning avgitt til kunnskapsdepartementet. Regjeringen ønsker bedre kvalitet i barnehagen. Regjeringen er opptatt av god kvalitet i barnehagen, og at alle barn i barnehagene skal få en god start og gode muligheter til å klare seg videre i livet. Bakgrunnen for Brennautvalget sin rapport er St. Meld. Nr, 41 (2008-2009) kvalitet i barnehagen. I 2009 la fordelingsutvalget ut dokumentasjon som viser til at førskoletiltak er viktig og kostnadseffektive. Det påpekes at barnehagedeltakelse har en sterk påvirkning på barns utdanning og yrkesliv (NOU: 2010:8, s.11). Fokuset på barns utdanning og en god start vil være hensiktsmessig å se på i forhold til barnehagens funksjon utdanning.

Brennautvalget tar også opp barnehagens arbeid med å ivareta, støtte og inkludere hvert enkelt barn og skaper trygghet og trivsel og omsorg for alle er avgjørende for barnets utvikling og læring (NOU:2010:8, s. 16). I Brennautvalget sin rapport viser de også til endringen fra førskole til barnehage, og begrunnelsen for det handler om å skille barnehagen fra skolen. Rapporten tar opp argumenter som gjør at det kan plasseres langs den sosialpedagogiske og den skoleforberedende tidslinjen. Jeg har likevel valgt å plassere NOU-en langs den skoleforberedende tradisjonen på bakgrunn av mandatet tydeliggjør barnehagen som en skoleforberedende arena. Det kommer frem gjennom analysen i del to.

5.6.5 Meld. St. 19 (2015-2016) tid for lek og læring

Meld. St. 19 (2015-2016) – tid for lek og læring er en tilråding fra kunnskapsdepartementet. Meldingen til stortinget bygger videre på Brennautvalget sin rapport. Dokumentet er primært konsentrert om barnehagens innhold og oppgaver, og den omfatter Solberg regjeringens forslag til overordnede føringer for ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, som skulle tre i kraft fra høsten 2017. (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 5)

I 2015 ble det påpekt at trivsel og sosial kompetanse har høy prioritet i barnehagen og at det er for store forskjeller i barnehage-Norge. OECD mener at det er for få ansatte med relevant utdanning og det gir ujevnt tilbud. Det ble også rekordsatsning på kvalitet i barnehagen. Solberg regjeringen satser på kvalitet. Prop. 33 L (2015-2016) – endringer i barnehageloven følger opp sundvolden-plattformen og foreslår uavhengig tilsyn i barnehagesektoren (Prop. 33 L, (2015-2016), s. 5). I 2016 ble det gjennomslag for viktige kvalitetstiltak for barnehagen. Hvor det støttes at barnehagen er et sted for læring og lek og språkarbeidet skal styrkes. Arbeidet med ny Rammeplanen startet. I 2017 kom den nye Rammeplanen, som er gjeldende i dag. Brennautvalget sin rapport kan vise til hvor det startet, og

meldingen til stortinget (2015-2016) viser til begrunnelsene for ny Rammeplan og kan indikere hvor barnehagen står som en del av utdanningsforløpet i 2015.

5.6.6 Meld. St. 6 (2019-2020): Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO

Meldingen til stortinget (2019-2020) tar for seg forholdet mellom utdanning og integrering, og er utgitt av kunnskapsdepartementet. Meld. St. Nr. 6 (2019-2020) bygger videre på St. Meld. Nr. 16(2006-2007). I samme retning kan vi se «Fordelingsmeldingen» (Meld. St. 30 (2010–2011)) og «Utdanning for velferd» (Meld. St. 13 (2011–2012)). Alle disse tre tar opp utdanning som en del av velferdspolitikken, noe som kan ses på som en viktig grunn til at også barnehagen ses på som en del av utdanningsløpet. Dokumentet kan vise til den nyeste tanken, og jeg mener det derfor er hensiktsmessig å gå dypere inn i dette dokumentet.

Det påpekes at bakgrunnen for at Solberg regjeringen satser på utdanning og kunnskap for alle, handler om at bærekraftig velferdssamfunn forutsetter deltakelse i arbeidslivet, og at flere står lenger i arbeid. Solberg regjeringens arbeid med å forbedre utdanningssystemet, innebærer fokus på inkludering, tidlig innsats og et godt tilpasset pedagogisk tilbud (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020, s. 8). Det vises til at Solberg regjeringen har tatt grep de siste årene, for at det skal være tilrettelagt for barnehager og skole som gir muligheter for alle. Meldinger til stortinget som bygger på dette er: Meld. St. 19 (2015–2016) Tid for lek og læring – Bedre innhold i barnehagen og Meld. St. 21 (2016–2017) Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen. Barnehagetilbudet skal fortsatt ha et helhetlig læringssyn, og bygge på den nordiske tradisjonen. Barnehagens innhold skal samtidig videreutvikles i møte med en ny tid (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016). Hvordan det helhetlige læringssynet og utvikling av tilbudet blir presentert sammen er et interessant moment. Stortingsmeldingen kan vise til ønsket om hvilken utvikling barnehagen som en del av den nye utdanningsplanen skal gå i.

5.7 Analyse del to: hva beskriver dokumentene om utdanning og synet på barn?

5.7.1 Barnehagetilbudet i startfasen – 6 års reform og konsekvenser

Stortingsmelding Nr. 27(1999-2000): Barnehage til beste for barn og foreldre viser til at « det aukande behovet for barnehagar avspeglar dei store samfunnsmessige endringane i familiestruktur, bu- og nærmiljø, utdanning og arbeidsliv. Dette er endringar som i høg grad har påverka oppvekstmiljøet for barna og kvar dagslivet i familiane» (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 2)

Barnehagetilbudet står i dette året helt i startfasen av å bli kraftig utvidet. Ansvaret til barna i barnehagen ser ut til at har nå gått over til et offentlig ansvar. Det at barnehagen blir en del av et offentlig ansvar, gir større interesse for flere å involvere seg i barnehagedebatten.

På 1990-tallet ble det gjennomført flere reformer som har virket inn på barnehagefeltet. En av disse reformene er L97, som handler om at opplæringspliktig alder ble senket til 6 år. Bondevik regjeringen påpeker reform 97:

«Reform 97, med innføring av 10-årig grunnskole, endra også alderssamansetjinga i barnehagane. Seksåringane gjekk frå og med hausten 1997 over i skolen. Dei eldste og minst kostnadskrevjande barna forsvann dermed frå barnehagane (Kunnskapsdepartementet, 1999-2000, s. 28).

Bondevik regjeringen påpeker også at «seksåringene har hatt den høyeste barnehagedekninga» (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 30).

Seks åringene påpekes som de minst kostnadskrevende barna, og de forsvant fra barnehagen. Det at flere seksåringer hadde høyest barnehagedekning, kan indikere at de eldste barna var prioritert, med tanke på at de snart skulle begynne på skolen. Jeg stiller spørsmål ved hvilke konsekvenser seks-års reformen har hatt for barnehagens innhold. Skulle barnehagen tilpasse seg videre skolegang? Eller var det skolen som skulle bli mer lik det siste året i barnehagen?

I følge Juell skulle L97 ta med seg det beste fra både barnehagen og skolen, og det var vanskelig å definere hva det «beste» var. Skolen skulle gjennom L97 ta opp barnehagepedagogikken sin tradisjonelle vekt på lekorienterte læringsaktiviteter. I barnehagen ble leken sett på som en arbeidsmetode for læring (Juell, 2010, s. 37-38). L97 gikk ut på en myk overgang for 6 åringene, og denne ambisjonen kan se ut som har sklidd ut.

Jeg forstår det som at seks åringene er mer samfunnsøkonomiske. Det kan handle om at disse barna er blitt ansett som å ha mer kunnskap, ferdigheter og kompetanse. Det kan nå være et mål at fem åringene i barnehagen skal være like lite kostnadskrevende som seks åringene var. Det vil si at barnehagen driver med skoleforberedende aktiviteter med fem åringer, slik at de skal være forberedt til å begynne på skolen. Slik jeg forstår det har L97 bidratt til økt fokus på fag- og spesifikke læringsmål i barnehagen. Et viktig mål for Bondevik regjeringen er å sikre basiskompetanse i barnehagen:

«Et viktig mål for barnehagen er å sikre barn basiskompetanse, som bli definert som utvikling av sosial handlingsdugleik og utvikling av språk og kommunikative evner i vid forstand. Barnehagen skal vere med på leggje grunnlaget for livslanglæring og verdimedvit, og han skal hjelpe til med å kvalifisere

barna til å møte eit samfunn som er i rask endring, og som stadig stiller nye krav til det som veks opp (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 9).

I meldingen til stortinget blir barnehagen også nevnt som en forebyggende arena:

«Barnehagen blir brukt om førebyggjande tiltak overfor barn med vanskelege oppvekstvilkår. (...) Manglar i sosial dugleik har vist seg å ha samanheng med ei rad problem i tilpassninga til normalt kalsseromsmiljø og til dårlege skolerresultat, noko barnehagen kan kompensere for før skolestart når han blir brukt som førebyggjande arena» (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 104).

Som nevnt tidligere i analysen kan barnehagen som samfunnsinstitusjon anses som en velferdsordning for barn og foreldre, og er i stor grad knyttet til deltakelse i samfunnet og sosial utjevning (Kasin & Bergflødt, 2020, s. 137). Barnehagens rolle i velferdssamfunnet handler om at alle skal få delta, og få være en del av samfunnet. Det ser ut til at barnehagen har siden den først ble etablert hatt en stor rolle som et sosialt hjelpeapparat. Ved mer fokus på viktigheten av kunnskap og ferdigheter i samfunnet, ser det ut til at barnehagen blir en viktig brikke i politikerens ønske om å minske at barn faller ut av utdanningssystemet.

Bondevik regjeringen påpeker hva barnehagetilbudet skal innebære, og det synet som fremstilles om barn:

«Regjeringa legg til grunn at det er eit offentleg ansvar å sikre befolkninga eit likeverdig tilbod ut frå det behovet barn har for omsorg og kvalifisering, og dei ønska familiane har. Det vil seie at kvalitet må sikrast gjennom lovverket, og at barnehagen må subsidierast slik at foreldra har råd til å bruke han» (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 5).

Barnehage til alle, en barnehage for de med spesielle behov, barnehage i nærmiljøet som inneholder pedagogikk og omsorg og en barnehage som er fleksibel, variert og brukervennlig. Under det påpeker regjeringen at barndommen har en stor egenverdi, og barns fritid og lek er grunnleggende. Å sikre barn og unge gode og trykke oppvekst-og levekår er en av de viktigste oppgavene for regjeringen. I tillegg til omsorg, blir barnehagen et viktig tilbud for barna etter spedbarnsalder og frem til skolestart (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 101-102).

«Til skilnad frå ei fleste andre europeiske lang har Noreg og Norden lenge hatt ei barneomsorg som integrerer omsorg og læring, og som har tilbod til barn over og under 3 år innanfor det same systemet (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 98).

Barnehagen fremstilles som et pedagogisk tilbud som integrerer omsorg, og innholdet i barnehagen tar i stor grad familiene sine ønsker i betraktning. Regjeringen viser i noen grad til et helhetlig læringssyn som inngår i den sosialpedagogiske tradisjonen. Lek og barndommens egenverdi er påpekt i dokumentet, hvor viktigheten av barndommen ser ut til å være tatt i betraktning. Barnehagen blir likevel fremstilt som et sted barna skal få basiskunnskaper som er viktig for skolestart, og er på bakgrunn av det blitt plassert lang den skoleforberedende tradisjonen.

I denne tidsperioden ligger barnehagen under egen etat, som kan si noe om hvor fokuset i det faglige i barnehagen ligger hen:

Det påpekes i stortingsmeldingen at barne- og familiedepartementet har det overordnede ansvaret for de viktigste virkemidlene for styring av sektoren, som er barnehageloven og tilskudd til drift av barnehager (Barne- og familiedepartementet, 1999-2000, s. 16).

Barnehagetilbudet er blitt et mer offentlig ansvar. Det er et ønske om å bygge ut barnehager slik at barnehagetilbudet blir fulldekket. Jeg forstår det som at barnehagen anses som en viktig institusjon i samfunnet. Barnehagen skal være for alle og være fleksibelt. Seks års reformen kan se ut til å ha blitt misforstått, på bakgrunn av at skolen skulle ta over en del av barnehagens tradisjoner. Seks års reformen kan heller se ut til å skape et større fokus på læring hos de eldste barna i barnehagen. Ønsket om fokuserte utviklingsmål tydeliggjøres gjennom at basiskompetanse som språk skal være en del av barnehagen.

5.7.2 Livslang læring i en utdanningspolitisk støpeskje

Vi har nå rykket 15 år frem i tid, og de største endringene som har omfattet barnehagen til nå er 6 års reformen. Hva var intensjonen bak? Hvordan påvirket den barnehagen og skolen? Dette tidspunktet viser til en ny forståelse av livslang læring og ønsket om ny Rammeplan. Det er interessante punkter for forståelse av barnehagen som en del av utdanningsforløpet.

Søgnenutvalget i NOU: 2003:16: I først rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle påpeker livslang læring som:

«Visjonen om livslang læring har dominert i utdanningspolitiske dokumenter i mange tiår. På 90-tallet begynte visjonen å ta mer konkret form, blant annet gjennom kompetansereformen og utvidede rettigheter til grunnopplæringen for voksne. Imidlertid lever fortsatt forestilling som livslang læring som «etterutdanning for voksne». Utvalget har bevisst brutt med en slik forståelse og ser livslang læring som både en holdning til opplæring i kompetansesamfunnet,

og konkrete tiltak for å dokumentere og realisere ny kompetanse. Utvalget definerer barnehagen for eksempel barnehagen som en del av utdanningssystem og en viktig plattform for livslang læring»(NOU: 2003:16, s. 13).

Søgnenutvalget påpeker at livslang læring har vært et begrep som har dominert i utdanningspolitikken. Det er nå en ny forståelse av begrepet som blir brukt. Tidligere handlet det om livslang fornyelse. Konteksten i begrepet handlet om «felles verdier», hvor det knyttes til behov for fornyelse av samfunnet, en etisk forpliktelse til å bidra i og for et fellesskap. Det påpekes i Rammeplanen av 1996 at «Prinsippet om livslang læring er dypest sett et moralsk påbud om livslang fornyelse" (Barne- og familiedepartementet, 1996, s. 26). Slik sett har begrepet vært grunnleggende etisk, og ikke primært utdanningspolitisk. Den forståelsen av livslang læring som presenteres av Søgnenutvalget handler mer om tiltak som kan styre og dokumentere kunnskap i utdanningsforløpet. Punkter som kan indikere dette:

Det blir påpekt i Søgnenutvalget at opplæringen skal tjene flere formål. Det legges til at «Utdanning er ikke bare et individuelt prosjekt, men også en investering i fellesskapet» (NOU:2003:16, s. 11).

Søgnenutvalget erkjenner at grunnopplæringen er selve fundamentet for livslanglæring, og påpeker at det krever et helhetlig løp, og at det sees i sammenheng med de opplæringsarenaene som omgir den. Grunnopplæringen påpeker utvalget at i dette dokumentet, er vurdert i forhold til dagens oppdrag og i et fremtidsperspektiv (NOU:2003:16, s. 17).

Kompetanse og læring blir tydelig presentert som viktige faktorer i grunnopplæringen, og at kunnskapen skal tjene samfunnet. Målet med opplæringen skal sees i et livslangt læringsperspektiv. Læringsløpet skal være helhetlig, sammenheng og høy kvalitet, slår mandatet fast. Jeg forstår det som at begrepet livslang læring handler nå mer om gjennomgående læring gjennom hele utdanningsløpet.

Utvalget foreslår blant annet at «ansvaret for barnehagene flyttes til Utdannings- og forskningsdepartementet slik at barnehagene og grunnopplæringen samles i ett departement» Det blir også foreslått at «Rammeplanen for barnehagene gjennomgås med tanke på barnehagene som en del av livslang læring, og for å styrke overgangen til grunnskolen. Rammeplanens basiskompetansen skal ivaretas, og ses i sammenheng med basiskompetansen i grunnskolen» (NOU:2003:16, s. 20)

Ønsket som lå i å flytte barnehagen under utdannings-og forskningsdepartementet, kan indikere at det har vært et stort ønske om at barnehagen skal være en del av utdanningsforløpet. Flere punkter som hvor dette kommer til uttrykk:

«Barnehage og skole reguleres av ulike lovverk og har ulike pedagogiske tradisjoner. I Norge har vært tradisjon for å se på barnehagepolitikken som en del av familie- og likestillingspolitikken. Samtidig ses barnehagene som det første, frivillige tilbud i rekken av institusjoner som legger grunnlaget for livslang læring» (NOU:2003:16, s. 117).

«Før 1997 var det etablert et relativt nært samarbeid mellom barnehager og skoler i de aller fleste kommuner. Skolestart for 6-åringene medførte at samarbeidet ble mindre systematisk fordi skolen overtok de aller fleste skoleforberedende aktiviteter, og utførte disse i egen regi uten særlig medvirkning fra barnehagene» (NOU:2003:16, s. 117)

Barnehagen spriker mellom å være en sosial pedagogisk tradisjon, men også en frivillig del av utdanningsforbundet. Barn i 6 års alderen fikk skoleplass, og barnehagens medvirkning ble utelatt i skolen. I følge Juell sies ikke læringsinnholdet i de to virksomhetene i sammenheng, og de pedagogiske forbindelseslinjene til skolen svekkes (Juell, 2010, s. 38). Det er likevel et ønske om at barnehagen og skolen skal samarbeide mer, men kan se ut til å være kompleks med bakgrunn i ulike læringsformer. Barnehage som en institusjon har vært preget av uformell og muntlig form. Skolens innhold har vært preget av formell og skriftlig form.

Søgnenutvalget viser også til en forståelse av barnet, hvor det helhetlige læringssynet påpekes:

«Norske barnehager har lang tradisjon for å se omsorgen for barna og deres læring og utvikling i en helhetlig sammenheng(...) Småbarnsalderen er ikke en periode som dreier seg om å tilegne seg tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter for å kunne ta del i de voksnes samfunn så raskt som mulig. Barndom er vekst ut i fra egne forutsetninger» (NOU: 2003:16, s. 114).

I dette utdraget blir barnets egenverdi tatt i betraktning, og gir barnets naturlige impulser som utgangspunkt i utdanning, som Dewey kaller «Learning by doing». I dette utdraget ser vi et glimt av den sosialpedagogiske tradisjonen, men Søgnenutvalget tar fort opp igjen at tilbudet skal være et utgangspunkt for skolen:

Søgnenutvalget mener at det siste året i barnehagen kan bli mer læringsorientert, og at barnehagen må være mer fokusert mot barnets overgang til skolen, uten at dette skal komme i konflikt med barnehagens helhetlige læringssyn og lek som et bærende læringsprinsipp» (NOU:2003:16, s. 118-119).

Rapporten beskriver også ordningen av inndelingen av to forskjellige fagdepartementer. Det kan se ut til at Søgnenutvalget ønsker at barnehagen og skole skal være en del av det samme fagdepartementet:

«Dette manglende fokus på barnehage som et godt utgangspunkt for grunnopplæringen kan ha sin årsak i at det er to forskjellige fagdepartementer som er ansvarlig for henholdsvis opplæringen og barnehagene» (NOU:2003:16, s. 119).

I Søgnerutvalget sin rapport påpekes ikke barndommen som en periode som skal bli til noe, men de erfaringene og læringen barnet tilegner seg er et godt utgangspunkt til senere. Det kan sees i sammenheng med Rousseau sin forståelse av naturen og oppdragelse. Barns egenverdi er sentral i barns læring, men disse tilbøyelighetene som finnes kan brukes til å dyrke de barna vi ønsker (Rousseau, 2010).

Et grep for at 6 åringene skulle inn i skolen, har også handlet om å skape mindre sosial forskjeller. Sosial utjevning er også et viktig anliggende tema på denne tiden og sees i NOU-en i sammenheng med Livslang læring. Livslang læring påpekes som viktig for alle barn, men vises til som spesielt viktig for barn med minoritetspråklig bakgrunn. Det kan vise til en tradisjon knyttet til satsning på barnehage som konsentrerer seg om sentrale velferdspolitiske ambisjoner i hele samfunnet, slik som: sikre høy sysselsetting, likestilling mellom kjønn og sikre integrering av barn og familier i et lokalsamfunn og etter hvert fremme et mangfoldig og flerkulturelt samfunn. Disse målene er ikke direkte pedagogiske, de er velferd politiske i en vid betydning. I følge Kasin og Bergflødt er velferd koblet opp til spørsmål hvorvidt et ønsket samfunn kan realiseres (Kasin & Bergflødt, 2020, s. 193). Jeg forstår det som at barnehagen kan i en viss grad «brukes» i tanken om å skape et samfunn, og det gjennom læring og god utdanning tidlig. Et utdrag som viser til dette:

Søgnerutvalget mener at «barnehageopphold er et viktig grunnlag for livslang læring for alle, men at utfordringens nå ligger i at barnehagen kan velges bort, dels av foreldre som ikke har råd eller som av andre grunner ikke ønsker å ha sine barn i barnehagen, og dels av kommuner som ikke har etablert tilstrekkelig mange barnehageplasser til å dekke behovet» (NOU: 2003:16, s. 119).

Rapporten tar også opp ønsket om revidering av Rammeplanen:

«Innholdet i dagens rammeplan for barnehagene er godt egnet som et fundament for livslang læring. Likevel mener utvalget at Rammeplanen bør revideres med tanke på at barnehagene som et utgangspunkt for livslang læring for et klarere fokus på sammenhengen mellom barnehage og skole» (NOU: 2003:16, s. 120).

Innholdet til Rammeplanen og barnehagen mener utvalget er god, men ønsket om mer fokus på læring og fremtiden er styrket, og at alle barn skal få de samme rettighetene. Livslang læring kan se ut til at

er bakgrunnen for ønsket om ny Rammeplan. Tidspunktet er interessant for det som kommer senere, da revidering av barnehageloven i 2005, samt ny rammeplan i 2006. Konteksten av bruken av begreper i løpet av disse tiårene har endret seg. Barnehagen har utviklet seg på dette tidspunktet til en klarer institusjon hvor læring er sentralt, og er en start for barnets videre utdanning.

5.7.3 Tidlig innsats og livslang læring

Det er fremtreende at det har blitt et større ønske om fokuserte utviklingsmål og læring i barnehagen. I St. Meld. Nr. 30(2003-2004): Kultur for læring påpekes det at skolen påvirker samfunnsutviklingen, og den påvirkes igjen av endringer i samfunnet. Det er to utviklingstrekk som har stor betydning for utviklingen i skolen. Kunnskap har fått økt betydning som ressurs og drivkraft, og det andre blir det norske samfunnet stadig mer mangfoldig og komplekst. I arbeidslivet er den viktigste innsatsfaktoren kompetanse (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s 8).

Det blir tydeligere hvordan kompetanse og læring blir viktige faktorer i grunnopplæringen, og at det skal legge grunnlaget for arbeidslivet. De kunnskapene og ferdighetene som påpekes som viktig for grunnopplæringen er:

«Å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy» (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 9).

Begrunnelsen for ferdighetene påpeker Bondevik II regjeringen handler om:

«Ferdigheter som er grunnleggende for å kunne tilegne seg og utvikle kunnskap og viten i fag, men også grunnlag for å kunne kommunisere og samhandle med andre i bredt spekter av sammenhenger: i utdanning, yrke, samfunn og/eller på det personlige plan» (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 9).

Ferdighetene som skal læres i grunnopplæringen kan virke som er tatt utgangspunkt i hva som vil egne seg best for samfunnet og senere liv. Ferdighetene som påpekes forstår jeg inngår i fokuserte utviklingsmål, på bakgrunn av at det er spesifikke ferdigheter som kan vurderes.

Sosial utjevning er også et fremtredende fokus:

Bondevik II regjeringen påpeker også at «god stimulering i tidlig alder er viktig for læringen senere i livet. Forskning tyder på at barnehagen kan bidra til å redusere forskjeller i læringsutbytte og gi bedre

skoleresultater, særlig for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, funksjonshemmede barn og barn som står i fare for å utvikle lese- og skrivevansker» (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 11).

Det ser ut til at barnehagen blir sett på en viktig institusjon for tidlig innsats, hvor læring brukes som middel for å utjevne sosiale forskjeller. Samfunnet blir mer mangfoldig, og utdanning ser ut til å være svaret på å integrere alle inn i samfunnet. Som nevnt tidligere kan fokuset på sosial utjevning også vise til den velferds politiske tradisjonen. Det er ikke alle barn i samfunnet som har tilgang til sosiale nettverk eller mulighet for vennskap og lek i nærmiljøet, eller opplever like gode oppvekstvilkår, enten det dreier seg om foreldrenes økonomi, boforhold og helse (Kasin & Bergflødt, 2020, s. 140). Det kan tolkes dit hen at fokuserte læringsmål er et mål, for å kunne styre og vurdere slik at det er «lettere» å finne ut hvilke barn som kan «falle» ut av utdanningsforløpet.

Barndommen i barnehagen ser ut til å påpekes av Bondevik II regjeringen som en forberedelse til senere skolegang:

I stortingsmeldingen påpekes det forskning som viser at det ikke finnes noe motsetning mellom å trives og å lære, og derfor mener de det er mulig å oppnå økt læring samtidig som trivsel og sosial utvikling for elevene legges vekt på (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 22).

Synet på barnet kan vises til her, hvor det er viktig å trives, men det skal være til fordel for økt læring og utvikling. Det kan sees i sammenheng med Freire sin forståelse av at barn er «beholdere» som skal «fylles» av læreren med læring. Kunnskap gitt til barn blir ansett som en gave fra de som siter på kunnskapen (Freire, 1974).

Uformell kompetanse tilhører mer de brede utviklingsmålene og formell kompetanse er mest sentral i fokuserte utviklingsmål. Bondevik II regjeringen påpeker uformell og formelle læringsformer:

«Det er ikke lenger slik at noen kan kalle seg ferdig utlært, selv etter et langt utdanningsløp. Evnen til livslang læring blir derfor svært viktig for den enkeltes livskvalitet og muligheter til å delta i kunnskapssamfunnet. Samtidig øker anerkjennelsen av den læringen som foregår utenfor de formelle læringsarenaene. Det betyr ikke nødvendigvis at den formelle kompetansen får mindre betydning, men at samfunnet i økende grad erkjenner kvalifikasjoner består av både formell kompetanse og kompetanse som er vervet gjennom arbeidsliv, organisasjonsliv eller privatlivet (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 23).

I arbeid med formell og uformell kompetanse ser det ut til å være en konflikt om hva som skal ta størst plass, og kan også vise til spenningen mellom den sosialpedagogiske tradisjonen og den skoleforberedende. Regjeringen påpeker at:

«I debatten om skolens rolle i samfunnet blir det av og til hevdet å være en konflikt mellom demokrati, dannelse og likeverd på den ene siden, og konkret kunnskap og ferdigheter på den andre siden» (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 31).

Departements sin vurdering handler om at de grunnleggende ferdighetene er viktig for å kunne skrive, lese og uttrykke seg, og vil være et godt grunnlag for demokratiske prosesser. Jeg forstår det som at formell kompetanse verdsettes høyest av regjeringen.

Kunnskapsdepartementet ønsker å styrke samarbeidet med barnehagen og skolen, og at livslang læring skal ta større del i barnehagen. De ønsker på bakgrunn av det en gjennomgang av Rammeplanen:

Utvalget foreslår at ansvaret for barnehagen flyttes fra familie og barnedepartementet til utdannings- og forskningsdepartementet, og at Rammeplanen skal gjennomgås for å kunne bedre sammenhengen mellom barnehagen og grunnskolen (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 102). Utvalget ønsket også å se på muligheter for å gi utdanningdirektoratet ansvar for faglige oppgaver innen barnehagesektoren. Det vil bli sett på sammenhengen mellom planene, i forbindelse med gjennomgang av barnehageloven, Rammeplanen og utviklingen av nye læreplaner for grunnopplæringen (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2004-2003, s. 103).

Gjennomgang av planene og ønsket om å flytte barnehagen til utdannings- og forskningsdepartementet, samt å gi utdanningdirektoratet faglig ansvar, kan også indikere et ønske om at barnehagen skal inneholde mer fokuserte læringsmål, og i større grad anses som en del av utdanningsløpet.

I Kap. 10 i meldingen til stortinget (2003-2004) påpekes det at «Barnehagealderen gir erfaringer med betydning for hele barndommen, ungdomstiden og voksenlivet. Dette gjelder også grunnleggende holdninger til læring. I de første seks leveårene gjennomgår barnet en rask og viktig utvikling, blant annet språklig» (Forsknings- og utdanningsdepartementet, 2003-2004, s. 102).

Jeg tolker det dit hen at Bondevik II regjeringen påpeker at barnehagen har stor betydning for tidlig innsats, og grunnlaget som legges i barnehagen er viktig for videreføring av livslang læring.

5.7.4 Med forskertrang og lekelyst(lærelyst?)

Brennautvalget viser til forskning som ble lagt frem i 2009 av fordelingsutvalget. Der ble det lagt frem dokumentasjon på at førskoletiltak er viktige og kostnadseffektive. Barnehagedeltakelse har en positiv innvirkning på barns utdanning og yrkesliv (NOU: 2010:8, s. 11). På hvilken måte har økt fokus på førskoletiltak og endringen fra oppdragelse til danning påvirket barnehagen?

Barnehagen påpekes som kostnadseffektiv, og kan vise til et fokus på målstyring, læringsutbyttetekning, moderne ledelsesteori og New Public management (Sæverot, Trippestad & Ødegaard, 2014). Motivasjonen for å etablere slike ideologier i utdanningsvitenskapen kan komme av sikrere styringsdata og bedre politisk kontroll ved utdanning (Sæverot, Trippestad & Ødegaard, 2014). I ønsket om å styre barnehagen, ser det ut til at fokuserte læringsmål ofte blir mer brukt, og kan vise til at barnehagen styres mot den skoleforberedende retningen.

Brennautvalget påpeker spesifikke ferdigheter som skal læres i barnehagen før skolestart:

«Alle førskolebarn, uavhengig av funksjonsnivå og sosial bakgrunn, får mulighet til å delta i et systematisk pedagogisk tilbud. Dette skal sikre at alle barn har erfaringer fra samvær med andre barn i et sosialt nettverk» og «kjennskap til begreper og grunnleggende ferdigheter i språk og i andre emner før skolestart» (NOU:2010:8, s. 15).

Brennautvalget tar opp momenter som viser til den skoleforberedende tradisjonen, gjennom at det ser ut til at barnehagen skal arbeide med ferdigheter, som tidligere har vært skolens oppgave. Det kan tolkes dit hen at barnehagen blir mer lik skolen. Den nye formålsparagraf som kom i 2010 bygger for første gang på de samme verdiene som skolen.

Rapporten viser også til den sosialpedagogiske tradisjonen på bakgrunn av det synes som fremstilles om barn, hvor barn skal få utvikle seg gjennom å få tilgang til omsorg, trygghet og lek, og mulighet til å definere seg selv i sin utvikling. Danning blir også påpekt i rapporten som grunnlaget for lek og læring. Oppdragelse ble i den nye formålsparagrafen endret til danning, og Brennautvalget definerer danning som:

Danning handler om å gå et aktivt og bevisstforhold til omgivelsene, og reflektere i samspill med andre. Det er forutsetning for demokrati, meningsdanning og kritikk, danner grunnlaget for omsorg, lek og læring (NOU: 2010:8, s.19).

Begrepet kan se ut til å fremstilles som en videreføring av en sosialiseringssprosess, hvor leken og omsorg er en del av læringen. Utdraget under viser til det synet som fremstilles om barn i Brennautvalget sin rapport:

Synet på barn har utviklet seg via behov for grensesetting til et syn som tar utgangspunkt i det kompetente barnet med forskertrang og lærelyst, og dette synet har de siste ti årene dominert. Det som i hovedsak preger dagens syn på barn i førskolealder, er at de sees på som subjekter helt fra begynnelsen av livet, og ikke bare som objekter som spåvirkes og formes» (NOU:2010:8, S, 15).

Jeg forstår det som at Brennautvalget viser til at synet på barn har endret seg over tid, og kan ha en sammenheng med ny forskning og kunnskap om barns utvikling. Barns mulighet til å medvirke sin utdanning har i større grad blitt et fokus.

«Dersom barn over tid blir oppfattet som et problem, svekkes deres rett og mulighet til å definere seg selv, og dermed til å synliggjøre spennvidden av deres muligheter, mangfold og ressurser(...)Måten barnehagens ansatte og barnehagemyndighetene definerer barn og deres familier på, vil være avgjørende for hvordan de blir møtt av ansatte, og ikke minst hvordan de blir i stand til å finne sin plass i fellesskapet» (NOU:2010:8, s. 16-17).

Jeg tolker det dit hen at barn ikke skal oppfattes som et «problem» som skal fikses gjennom utdanning. Her blir den sosialpedagogiske tradisjonen tydelig. På bakgrunn av at barn skal få mulighet til å finne sin plass i læringen. Det kan sees i sammenheng med Biesta og Freire sin oppfatning av frigjøring ved utdanning. Barn ikke er modne for politisk eksistens, samtidig som de må være det. Forbindelsen mellom utdanning og demokratisk politikk henger ikke nødvendigvis sammen med forberedelse og utviklings tanken (Biesta, 2014). Barn er sårbare, og det må tas vare på i utdanning. Barns læring skal ikke betraktet som en handling som handler om å oppbevare (Freire, 1974). Om barn defineres som et «problem» vil utdanning være et sted barn skal tilpasse seg.

Brennautvalget viser til at «flere har uttalt seg kritisk til begrepet førskolebarn som en fellesbetegnelse for barn i barnehagealder, særlig med argumentasjon som at en slik betegnelse definerer livsfasen som en forberedelse til noe annet, underforstått noe viktigere som kommer senere, altså skolen» (NOU:2010:8, s. 17).

Det ble foreslått å endre yrkestittelen fra førskolelærer til barnehagelærer i stortingsmelding nr. 41 (2008–2009). Begrunnelsen bak er at tittelen viser bedre til området utdanningen kvalifiserer for.

Barnehagen vil kunne få en tydeligere og mer selvstendig plass i utdanningssystemet ved å bytte tittel (NOU: 2010:8, s. 17).

Punktene ovenfor kan plassere Brennautvalget sin rapport under den sosialpedagogiske tradisjonen, med bakgrunn i at barnehagen og skolen skal være to ulike utdanningsinstitusjoner. Jeg forstår det likevel som at i Brennautvalget sin rapport, er innholdet preget av sterkt vektlegging av læring, gratis kjernetid og skoleforberedelse:

Bakgrunnen for mandatet til Brennautvalget sin rapport handler om:

«I dag er det aukande krav til at kvar og ein skal ha gode dugleikar og god kompetanse. Barn har interesse for å lære lenge før skolestart. I Rammeplanen har innhald og oppgåver i barnehagen heiter det at barn er nyfikne og spørjelystne, og at dei har stor lærelyst. Dette kvalitetar ein skal ta var på og stø opp under. Her ligg søljve grunnlaget for livslang læring(...)Tidleg språkutvikling hos barnet er viktig for utvikling av sosiale dugleikar og seinare for evna til å lære å lese og skrive» (NOU:2010:8, s, 12).

«For at barn skal få utvikle seg best mogleg i tida før skulestart, er det viktig at alle, uavhengig av funksjonsnivå og sosial bakgrunn, får eit likeverdig pedagogisk tilbod som dei har eit best mogleg utbytte av»(NOU:2010:8, s. 12)

Mandatet tar for seg kompetanse barn skal ha før skolestart, hvor språkkompetanse vil være evner som er viktige i skolen. Jeg forstår mandatet som skoleforberedende, med økt vekt på spesifikke kunnskaper.

Brennautvalget viser til fordelingsutvalget flere ganger i sin rapport:

«Noe av det som har kommet klarest fram, er at barnehager og resten av utdanningssystemet har stor innvirkning på og forsterker sosiale forskjeller senere i livet. Fordelingsutvalget foreslo derfor gratis kjernetid i barnehage for alle barn og vurdere også om kjernetiden burde gjøres obligatorisk for femåringer» (NOU:2010:8, s. 120)

Brennautvalget kommenterer deres syn på obligatorisk kjernetid:

«Forskning viser at barn som har gått i barnehage klarer seg bedre i skolen, både når det gjelder faglige resultater og sosiale ferdigheter for eksempel det å få venner. Det kan derfor argumenteres for at en obligatorisk ordning vil kunne bidra til at flere barn klarer seg bedre» (NOU;2010:8, s. 120)

NOU-en har fått navnet forskertrang og lekelyst(ikke lærelyst) er bemerkelsesverdig i og med at lek er svært lite sentralt – i motsetning til læring i dokumentet. Det kan forstås som en form for tåkelegging og språklig innpakking av noe som i realiteten er noe helt annet. Obligatorisk ordning for femåringer forstår jeg som et motstridende ønske til endringen førskolelærer til barnehagelærer, for å gi barnehagen en mer selvstendigplass i utdanningssystemet.

Endringen i å fjerne skole i betegnelsen i profesjonen, skulle gi større distanse mellom skolen og barnehagen. Det ser likevel ikke ut som det har preget ønsket om at barnehagen skal være mer lik skolen. Det fremstilles også en tydelig spenning mellom den sosialpedagogiske tradisjonen og den skoleforberedende tradisjonen i Brennautvalget sin rapport, på bakgrunn av at barnet påpekes som kompetent, og skal få medvirke i sin utdanning, men med fokuserte læringsmål. Jeg forstår at overskriften sier lek, men innholdet sier læring.

5.7.5 Kvalitet i barnehagen de siste årene

Jeg har valgt å gjøre en felles framstilling av «Meld. St. 19(2015-2016) tid for lek og læring- bedre innhold i barnehagen» og «Meld. St. 6 (2019-2020): Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage og SFO» i diskusjonen om kvalitet i barnehagen de siste årene.

Barnehager for alle og utvikling og læring er hovedmålene som tas opp for å skape kvalitet i barnehagen:

I meldingen til stortinget (2015-2016) påpekes det at «regjeringen vil gi alle barn en trygg og god tid i barnehagen. Derfor styrker vi kvaliteten på barnehagetilbudet»(Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s.5).

Målene som påpekes som skal styrke kvaliteten i tilbudet er: å skape trygge barnehager av høy kvalitet for alle, tilbudet i barnehagen skal være tilpasset alles behov, barna skal trives for å kunne utvikle og lære og når barna begynner på skolen, skal de beherske norsspråket slik at de kan samhandle godt med andre og lyst til å lære (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 5).

I meldingen til stortinget (2019-2020) påpekes det at «Tidlig innsats, inkludering og et godt tilpasset pedagogisk tilbud er bærende prinsipper for regjeringen arbeid med å forbedre utdanningssystemet» (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020, s. 8).

I delkapittelet, 5.7.4, over kalt «tidlig innsats og livslang læring» blir ønsket innhold i revidering av rammeplan som kom i 2006 tatt opp. Nå har vi hoppet 9 år frem i tid, og det blir tatt opp et ønske om enda en ny revidering av Rammeplanen. I meldingen til stortinget (2015-2016) blir regjeringen sitt forslag for føringer til arbeidet med ny Rammeplan lagt frem. Bakgrunnen for ønsket om ny Rammeplan handler om å styrke kvaliteten i innholdet i barnehagen:

«Barnehagetilbudet skal fortsatt bygge på den nordiske tradisjonen med et helhetlig læringssyn og en integrer barnehage for alle under skolepliktig alder(..)samtidig er det viktig at barnehagens innhold videreutvikles for å møte behovene til et samfunn i endring» (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 8).

De punktene Solberg regjeringen ønsker at skal videreutvikles i ny rammeplan er:

Høyere ambisjon for barnets trivsel, utvikling av språk og læring i hverdagen. Barna skal gå ut av barnehagen med erfaringer, kunnskap og ferdigheter som har verdi for deres videre livsløp og for et liv i et mer komplekst og mangfoldig samfunn. Mer systematisk tilnærming med mer systemer og rutiner som sikrer tilrettelegging for de barna som trenger det og mer sammenheng og kontinuitet i overgangen mellom barnehage og skole (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 8-9).

Den nye Rammeplanen regjeringen ønsker å videreutvikle, er den Rammeplanen som er gjeldende i dag, Rammeplanen for 2017. Det ser ut til at regjeringen ønsker å videreføre den sosialpedagogiske tradisjonen, men for å møte de nye behovene i samfunnet påpekes kunnskap og ferdigheter som sentrale. Det kan tolkes dit hen at regjeringen ønsker å kontrollere barnehagen mer, og barnehagen går mer i retning av den skoleforbedrende tradisjonen.

«Regjeringen vil styrke barnehagens arbeid for et godt omsorgs- og læringsmiljø. Rammeplanen skal tydeliggjøre hva som ligger i begrepet omsorgs- og læringsmiljø» (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 16).

Gjennom analysen er fremtredende at barnehagen historisk sett har vært en omsorgsarena. Solberg regjeringen ønsker med den ny Rammeplanen å legge mer føringer i hva som legges i begrepet omsorg og læring. De ønsket å tydeliggjøre og styrke kvalitet i alle barnehager. Som igjen kan styrke barnehagen som et godt læringsmiljø. Føringer i begreper vil det gjøre det enklere å måle barns kunnskap.

I arbeidet mot bedre kvalitet i innholdet i barnehagen blir synet på barnet i barnehagen fremstilt:

I meldingen til stortinget (2015-2016) viser regjeringen til at «barnehagen skal gi trygg og god omsorg og samtidig stimulere til lek og utvikling på barns premisser(...)Det er en sammenheng mellom kvaliteten på barnehagetilbudet og den enkeltes helse, utdanning og økonomi er i voksen alder. Barnehagens innhold og kvalitet er vesentlig til gode skolerresultater og et fundament for å lykkes i arbeid- og samfunnsliv» (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 7).

Meldingen til stortinget (2017-2020) påpeker at den viktigste investeringen i samfunnet er å bidra til at alle barn får en god start. Videre påpekes det at «Barnehagen er det første leddet i et livslangt læringsløp. Barnehagen skal gi det enkelte barnet et godt pedagogisk tilbud og bidra til en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek» (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 27).

Det legges også til at barn skal føle seg betydningsfulle, trygge og medvirke tilbudet (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 11).

Lærelyst og læringspotensialet skal ivaretas i et omsorgs- og læringsmiljø som er preget av trygghet, lek og inkludering. Omsorg og sikre god utvikling for det enkelte barn påpekes som sentralt, men regjeringen viser også til at tryggheten skal møte en fremtid som ser annerledes ut. Leken ivaretas gjennom utdraget ovenfor, samtidig som innholdet i barnehagen skal være til fordel for skolen og arbeidsliv. Den sosialpedagogiske tradisjonen og den skoleforberedende tradisjonen ser ut til å begge være gjeldende. Juell påpeker at debattene ved holdninger og verdier som skal komme til uttrykk i framtidens barnehager er ved en skillevei. Juell bruker begrepet «den nye barnehagen», og mener dette kan implisere at vi forlater «den gamle» (Juell, 2010). De ulike perspektivene kan beskrives som «spenninger» i synet på barnehagen, og kan indikere den retningen barnehagen går i.

I barnehagen har samarbeidet med foreldre vært en forutsetning for innholdet i barnehagen, og foreldrenes ønsker har i stor grad styrt innholdet. Stortingsmeldingene viser også til samarbeidet med foreldrene:

Foreldre påpekes fremdeles som en viktig samarbeidspartner, hvor «foreldre skal føle seg trygge på at barnas deres har det godt i barnehagen. Informasjon om barnehagens innhold og kvalitet må være tilgjengelig for foreldre og andre. Regjeringen har derfor lansert barnehagefakta.no, som skal bidra til større åpenhet i sektoren, og gi foreldre enkel tilgang til informasjon om barnehagen»(Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 6-7)

I meldingen til stortinget (2017-2020) påpekes foreldresamarbeid også som en forutsetning for at barna skal lære og utvikle seg mest mulig i barnehagen, på bakgrunn av at barn trenger støtte fra foreldrene sine. Foreldre skal hjelpe barna med språk, og det påpekes som viktig, spesielt med barn av foreldre med innvandrers bakgrunn (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 24).

Foreldrene blir fremdeles påpekt som en viktig ressurs i barnehagen, men foreldresamarbeidet blir omtalt på en ny måte. Foreldresamarbeidet skal støtte opp barnas læring i hjemmet, som en videreføring av hva som arbeides med i barnehagen, og barnehagens innhold skal være tilgjengelig for flere aktører.

Kunnskapsdepartementet ønsker å utvikle barnehagen i takt med samfunnsendringer, de punktene Solberg regjeringen mener som må utvikles er:

Det som påpekes som bra i barnehagesektoren, som blant annet det helhetlige læringssynet ønsker Solberg regjeringen å videreføre. Barnehagen skal likevel utvikles i taks med endringer i samfunnet og gi de behovene som dagens og fremtidens barn og foreldre har. Regjeringen viser til at barnehagen som finnes i 2020 skal ha mange av de samme fellestrekkene som den gode barnehagen i 1975 (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 6).

I meldingen til stortinget (2017-2020) presenterer regjeringen konkrete tiltak de mener skal bedre utdanningssamfunnet, og nøkkelord er kvalitet, kompetanse, kultur, kunnskap og kapasitet (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 10-11).

Solberg regjeringen viser at de ønsker å videreføre det helhetlige læringssynet barnehagen er bygd på, og arbeidet i barnehagene som ble etablert i 1975 skal synes i barnehagene i dag. Ønsket som ligger å forbedre utdanningssystemet handler om konkrete kunnskaper og ferdigheter. Det strider i mot de brede utviklingsmålene som har i størst grad vært en del av barnehagen. De nye ønskene viser mer til fokuserte utviklingsmål. Det ser ut til at regjeringen ønsker at barnehagen skal kvalifisere barn til videre utdanning, og styres med kunnskaper.

Tidlig innsats fremstilles som et tydelig arbeid som skal skape bedre kvalitet i barnehagene:

Solberg regjeringen har som mål og sikre at flere med utfordringer for tidlig hjelp, slik at det er større muligheter for å gjennomføre utdanningsforløpet, og få godt grunnlag for arbeidslivet. Barnehagen er en arena som er viktig på flere måter, og barnehagepolitikken må speiles i regjeringen øvrige satsninger og politiske valg. Familier som faller utenfor på grunn av svak økonomi og dårlig levekår, er blant annet en viktig satsning (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 6).

«Tidlig innsats betyr et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder, at barnehager og skoler arbeider for å forebygge utfordringer, og at tiltak settes inn umiddelbart når utfordringer avdekkes.(...) Grunnlaget for utvikling og læring blir lagt i barnas første leveår. Dersom barna utvikler et godt fundament disse årene, øker sannsynligheten for en god utvikling senere. Det tilbudet barna får i barnehagen og de første årene i grunnskolen, legger grunnlaget for hvordan de lykkes videre i utdanning og arbeid» (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 12).

«En god utdanning er vårt viktigste virkemiddelet for at alle skal få mulighet til å lykkes, uavhengig av bakgrunn» (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 21).

Tidlig innsats og sosial utjevning er blitt et stort fokus innenfor barnehagens arbeid. I dag går over 90% av barn i samfunnet i barnehagen, og i følge Kasin og Bergflødt kan det sees på som en form for sosial deltakelse i samfunnet. Som punktene over viser, er barnehagen eksplisitt gitt i oppgave å utjevne sosiale forskjeller. Målet er at barn skal bli møtt med samme tilbud, og innføringen av makspris gir muligheten for å benytte seg av et barnehagetilbud uavhengig av foreldres betalingsevne. Dette understreker barnehagen som velferdstilbud, for barn og foreldre, og vil bidra til å dempe sosial ulikhet i samfunnet (Kasin & Bergflødt, 2020, s. 140). Målet med sosial utjevning kan se ut til å ha fått et annet formål, hvor innholdet i barnehagen ser ut til å bli mer fremtidsbetenget.

Ønsket om å se barnehagen og skolen i større sammenheng er fremdeles et ønske fra regjeringen og påpekes som et grep for å forbedre utdanningssystemet. Det vil skape bedre kvalitet i innholdet i barnehagen:

I meldingen til stortinget(2017-2020) påpekes det at de ønsker «Plikt til samarbeid mellom barnehager og skoler og ande kommunale tjenester gir bedre sammenheng mellom tilbudene» (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 8-9).

«I løpet av årene i utdanningsforløpet må barna og elevene gjennom mange overganger. Den første overgangen opplever barna når de starter i barnehagen.(...) Regjeringen er opptatt av at det skal være bedre sammenhengen ved overgangene i utdanningsforløpet. I 2018 fikk derfor barnehagen, skolen og SFO en lovfestet plikt til å samarbeide for å sikre barna en best mulig overgang fra barnehage til skole» (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 26).

I meldingen til stortinget (2015-2016) påpekes det at norskspråk er et viktig fundament, og mener det er avgjørende for skolegang, utdanning og yrkesliv (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 7).

«De første årene i barns liv har også stor betydning for den videre språkutviklingen. Dersom barn har et godt ordforråd og god begrepsforståelse i barnehageårene, øker sannsynlighet for god språkutvikling og gode skolepresentasjoner senere» (Kunnskapsdepartementet, 2017-2020, s. 22).

Mer kompetanse om språk i barnehagen, ser også ut til et element for å forbedre kvaliteten i innholdet i barnehagen, og er eksempler på fokuserte utviklingsmål som tar størst plass i den skoleforberedende tradisjonen. Dokumentene ser ut til å ta opp en form for samordning av ulike institusjoner når det gjelder «tidlig innsats». Det er fremtredende at tidlig innsats, sammenheng mellom institusjonene og språkferdigheter er regjeringens hovedfokus i forberedelse av kvaliteten i barnehagen. Barnehagen blir i stor grad vist til som en læringsarena, og barnehagen skal utdanne barn. Rousseau påpeker at vi fødes mottakelig for inntrykk, men påvirkes forskjellig fra de gjenstander som omgir oss. Han stiller spørsmål ved hva som skjer når oppdragelsen strider ifra hverandre, om oppdragelsen av mennesker ikke skjer for egen skyld, men å oppdra for andres? Er man tvunget til å kjempe imot naturen eller samfunnets institusjoner. Må en velge å forme enten et menneske eller samfunnsborger, for man kan ikke forme begge på en gang? (Rousseau, 2010, s. 20). Vi kan stille spørsmål ved om barnehagen skal være til barnets eller samfunnets fordel.

5.7.6 Oppsummering av analyse del to

I de offentlige dokumentene som er plassert langs den skoleforberedende tradisjonen, har noen av de samme fellestrekkene. Det omhandler å se barnet som en «fremtidsressurs». Barnehagen blir tydelig fremstilt som en plass i utdanningssystemet. Barn skal tilegne seg kunnskap og ferdigheter som skal forbedre dem til videre skolegang. Det skal også legge grunnlaget for arbeidslivet. Dokumentene kan til tider vise til to ulike syn på barnehagen, hvor det ønskes å videreføre den nordiske tradisjonen, som tar for seg helhetlig læringssyn hvor leken er sentral. Det kan tolkes dit hen at ønsket om språklæring, kunnskap, ferdigheter og kompetanse er viktigere, og betydningsfullt for å gi alle barn mulighet til å klare seg videre i utdanningssystemet, som er et stort ønske fra Regjeringen.

Det er en del endringer som viser til bakgrunnen for at forståelsen av barnehagen som en del av utdanningen har endret seg. Barnehagesektoren var i stor vekst fra 2000-tallet. Økende utbygninger av barnehager og endringer i samfunnet er grunnen til stor vekst. Reformen på 90-tallet om endret opplæringspliktig alder til 6 år, er en viktig endring. Tidligere skolestart for barna, kan vise til et større ønske om læring tidlig. Barnehagen er likevel preget av omsorg, og barnehagen skal arbeide etter foreldrenes behov. Ønsket om kvalitet påpekes av barne- og familiedepartementet og skulle realiseres

i 2001-2003. En barnehage for alle, ivareta foreldrenes behov og kompetente ansatte lå i regjeringen forståelse av kvalitetsbegrepet.

Livslang læring er et begrep som blir tydelig på 90-tallet, hvor barnehagen skal kvalifisere barn til videre skolegang. Forståelsen av begrepet lå ved livslang fornyelse. Det påpekes at opplæringen skal tjene flere formål, og grunnopplæringen er fundamentet for livslang læring. Det blir påpekt et ønske om å flytte barnehagen til utdannings- og forskningsdepartementet i 2002. Det indikere et ønske om at barnehagen skal bli en tydeligere del av utdanningsforløpet. Omsorg og læring skal kombineres for sosial utvikling, men barnehagen påpekes bør bli mer læringsorientert. Det påpekes i Søgnerutvalget sin rapport, NOU: 2003:16, at det er uheldig at ikke alle barn går i barnehagen, og vises til som et viktig sted for å utjevne sosiale forskjeller. Utvalget ønsket at barnehagen skulle revideres, slik at livslang læring ble en tydeligere del av barnehagen.

Dokumentene som tar for seg 2003-2004 har et sterkt ønske om å styrke samarbeidet med barnehagen og skolen. Det vises til at det er konflikt mellom dannelse, demokrati og likeverd og kunnskap og ferdigheter. I samme avsnitt blir grunnleggende ferdigheter påpekt som viktigst. Barns rett til å medvirke i utdanningen sin kan virke som blir utelatt i dette avsnittet. Det blir også påpekt at det ønskes å gi en del av barnehagens ansvar til utdanningdirektoratet, som også indikerer hvordan barnehagens innhold skal fungere i utdanningen. Lærelyst og læringspotensial er viktig, og omsorg og lek påpekes som en del av det. Jeg forstår det som at de viser til at barndommen «her og nå» er av betydning, men det skal være til fordel for arbeidslivet.

I Brennautvalget sin rapport, NOU: 2010:8, kommer det ny formålsparagraf, og barnehage og skolen får samme verdigrunnlag. På denne tiden har oppdragelse blitt erstattet med dannelse, men ser ikke ut til å ha endret fokuset. Samspill med andre barn er viktig for barns utvikling. Det blir nevnt at begreper og språk er viktig å lære før førskolestart. Brennautvalget argumenterte mot obligatorisk barnehage for femåringer. Kunnskap gjennom fokuserte læringsmål virker som står sterkest.

I arbeidet med Rammeplanen som kom i 2017, som er den som er gjeldende i dag, ble det gjort endringer. Endringene handler om at utvikling, kunnskap og ferdigheter er viktig for videre livsløp og bedre sammenheng med barnehage og skolen. Det blir påpekt flere ganger at barnehagen skal bygges på den nordiske tradisjonen, men samfunnet viser til nye behov og barnehagen må ta del i disse endringene.

I meldingen til stortinget (2017-2020) blir det påpekt at de ønsker å forbedre utdanningssystemet, og barnehagen er en del av det, hvor kvalitet, kompetanse og kunnskap er viktige begreper for å forbedre utdanningen. Tidlig innsats blir viktig for en god utdanning, og om barn får en god utdanning tidlig vil de lykkes i språkutviklingen. Foreldre kan tolkes dit hen fremdeles en viktig ressurs i samarbeidet, men foreldre har fått en ny rolle hvor de skal støtte barna deres i læring etter barnehagen.

Dokumentene viser til ulike forståelser om hva barnehagen skal være i utdanningsforløpet. Kvalifiseringsdimensjonen og sosialiseringdimensjonen kan se ut til å være et større fokus enn subjektiveringsdimensjonen. Utdanning skal kvalifisere barn med kunnskap og ferdigheter, og barn skal sosialiseres i de satte miljøene. Dokumentene plassert under den skoleforberedende tradisjonen viser til lek, omsorg og barndommens egenverdi. Det er likevel et større fokus på språklæring, kunnskap, kompetanse, læring og ferdigheter, og jeg anser de derfor mest sentrale under den skoleforberedende tradisjonen. De viser til en ny tanke om barnehagens plass i samfunnet, hvor barnehagen i større grad skal utdanne barn.

5.8 Brede eller fokuserte læringsmål?

I dokumentene diskuterer jeg hvorvidt det kan skilles mellom brede og fokuserte læringsmål, og hvorvidt det kan kobles opp til utdanningsperspektiv eller et mer sosialt pedagogisk perspektiv. Som nevnt viser OECD (2006) til at skille mellom den sosialpedagogiske tradisjonen og den skoleforberedende tradisjonen kan være overlappende. Det kan på bakgrunn av det være mer hensiktsmessig å vise til en skala hvor det skilles mellom brede og fokuserte utviklingsmål. Jeg har valgt å bruke denne skalaen for å tolke hvor tydelig hver tradisjon fremtrer i det utvalgte offentlige dokumentene. Flere av dokumentene kan diskuteres om de kan plasseres i den ene eller den andre tradisjonen, og hvorvidt de kan høre hjemme i begge tradisjonene.

Jeg har plassert NOU: 2007:6: formål for fremtiden under den sosialpedagogiske tradisjonen, og NOU:2010:8: med forskertrang og lekelyst under den skoleforberedende tradisjonen. Dokumentene kan høre hjemme innenfor begge tradisjonene. De tar opp brede og fokuserte læringsmål, og velger ikke en side. De drøfter formålet med barnehagen, hvor fokuserte læringsmål ønskes å implementeres inn i barnehagen. Bostadutvalget ønsker å videreutvikle den sosialpedagogiske tradisjonen, men regjeringen ønsker mer definert kunnskap og ferdigheter inn i barnehagen.

Stortingsmeldingen (1999-2000): barnehage til beste for barn og foreldre og NOU: 2003:16: I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle, har jeg plassert under den skoleforberedende

tradisjonen. Dokumentene påpeker også det helhetlige læringssynet, og barndommens egenverdi. På bakgrunn av det drøfter de begge tradisjonene innenfor barnehagepedagogikken.

Til en viss grad viser flere av dokumentene til spenninger i tradisjonen, hvor begge tradisjonene blir påpekt, men i ulik grad. Juell stiller spørsmål ved hva utdanningspolitikken i dag er basert på, og hvem bestemmer målene. Han legger til at sammenhengen mellom tiltak og mål ofte er utydelig (Juell, 2010). Konsekvensen av dette er at det blir en økt kompleksitet ved barnehagens rolle, og vil virke inn på hverdagslivet og barnehagens egenart i samfunnet (Juell, 2010). Spenningen i tradisjonene kan tolkes dit hen kommer fra de økte søkelyset på barnehagens innhold.

Østrem påpeker at det er blitt mer sentralt for de som deltar i samfunnsdebatten, å se på spørsmål som går ut på hva barnehagen skal være. Det er store forventninger til hva barnehagen kan utrette i dagens samfunn, og det er mange som vil mye med barnehagen (Østrem, 2018, s. 14). Denne økte interessen for barnehagen påpeker Østrem har en slagside. Det går ut på at jo mer press som legges på barnehagen av ulike aktører, vil gi et mer snevert forståelse av barnehagens pedagogiske oppdrag (Østrem, 2018). Gjennom analysen blir det tydelig at de senere årene er barnehagen i større grad preget av den skoleforberedende tradisjonen, med fokuserte læringsmål. Økte forventninger om hva barnehagen skal utrette i dagens samfunn ser ut til å være bakgrunnen for forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet i dag.

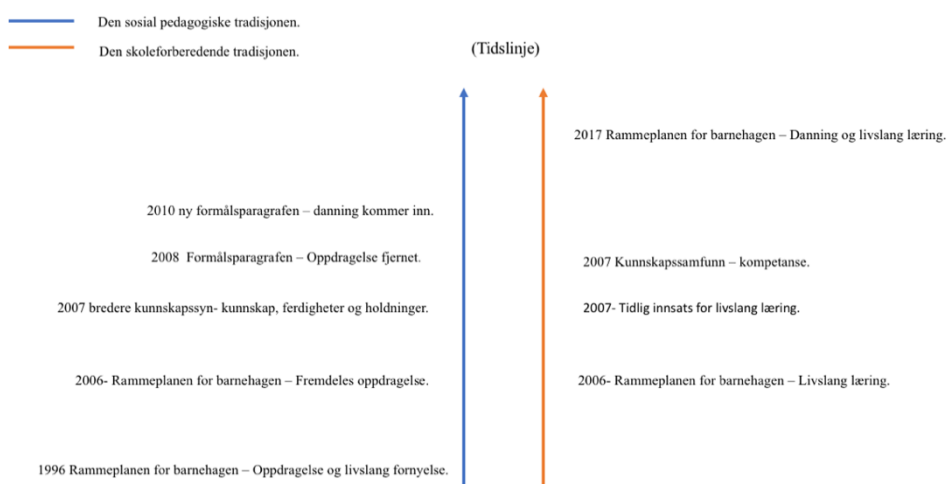
5.9 Barnehagen som en del av velferdspolitikken

Barnehagen som et sosial hjelpeapparat har vært fremtreende tidlig i barnehagens historie. Gjennom analysen dukker det opp momenter som sosial utjevning og barnehagen som en forebyggende arena stort sett i alle dokumentene. Disse punktene er ikke nødvendigvis et argument for den skoleforberedende eller den sosialpedagogiske tradisjonen. Det viser ikke nødvendigvis til et utdanningspolitisk fokus eller et sosialt pedagogisk fokus, men en velferdspolitik som går ut på et mangfoldig samfunn. Jeg kunne valgt å vise til en velferds politisk tidslinje som beskriver dette, men har valgt å kommentere det der det dukker opp i analysen. I samfunnet i dag står kunnskap og ferdigheter sterkere, og sosial utjevning kan også tolkes som et mål om å forbedre utdanningssystemet, hvor utdanning for alle står sterkt. Det kan se ut til at barnehagen får en annen oppgave i velferdssamfunnet, hvor barnehagen står nærmere utdanningsforløpet.

6 Avslutning

Jeg vil her presentere en sammenfatning og konklusjon av de ulike funn fra analysen av datamaterialet. Først vil jeg vise til tidslinjer over endring av begrepsbruk som kan indikere den retningen barnehagen har gått i. Deretter vil jeg vise til endringene som ser ut til har hatt størst innvirkning på utdanningsbegrepet og hvilket syn på barn det kan vise til. Formålet med analysen av dokumentene er å vurdere hvordan forståelsen av begrepet utdanning har utviklet seg, samt hvordan dokumentene er en del av ideologisk eller politisk interessefelt.

6.1 Tidslinjer over endring av begrepsbruk

Jeg har valgt å ta opp de to parallelle tidslinjene igjen for å vise til endring i begrepsbruken. Gjennom analysen ser dette ut til at har hatt betydning for endringer i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet.

Oppdragelse er som nevnt en viktig del i barnehagens første Rammeplan. Der påpekes det at «Barnehagens oppgave i samfunnet tar utgangspunkt i et helhetssyn på barns utvikling(...) Foreldrene har ansvaret for barnas oppdragelse, men barnehagen skal støtte og utfylle foreldrenes oppgave» (Barne- og familiedepartementet, 1996, s. 10). Livslang fornyelse er også et begrep som brukes i Rammeplanen av 1996 og handler om et etisk ansvar og utvikling for samfunnet. Jeg forstår det som at disse begrepene kan plasseres langs den sosialpedagogiske tradisjonen.

I Rammeplanen som kom i 2006 brukes fremdeles oppdragelse. Men det presenteres en ny forståelse av livslang læring. Oppdragelse forstås som et begrep som ivaretar den sosialpedagogiske tradisjonen.

Men det fremstår som at den nye bruken av livslang læring indikerer et større ønske om fokuserte læringsmål i barnehagen.

Ved gjennomgang av ny formålsparagraf i 2007 blir et ønske om mer kunnskap og ferdigheter i barnehagen tydelig fremstilt, og inngår i fokuserte utviklingsmål. Samtidig så viser Brennautvalget i NOU:2007 at de ønsker en bredere forståelse av begrepene i barnehagen. Begrunnelsen handler om at fokuserte utviklingsmål ikke passer i barnehagen.

Det kommer frem i analysen at det har vært diskusjoner rundt endringen fra oppdragelse til danning. Dette tilsier at regjeringen ønsket mer læring i barnehagen. Jeg har gjennom analysen fått forståelse for at danning har vært en videreføring av en sosialiseringssprosess. Det er et vidt begrep som ikke har skapt mer fokus på læring og kan forstås som et moment i brede utviklingsmål. Ved den nye Rammeplanen som kom i 2017, og som er gjeldende i dag, ble begrepet livslang læring enda tydeligere. Dokumentet er barnehagens arbeidsdokument. Det tar i stor grad for seg barnehagens helhetlige læringssyn. Men fokuset på livslang læring kan indikere at den skoleforberedende tradisjonen har fått enda større plass i barnehagen.

Jeg forstår endringer i begrepsbruken som at regjeringen ønsker at barnehagen skal bli mer læringsbasert og få en tydeligere plass i utdanningsforløpet. Forståelsen av barnehagen som en sosial pedagogisk tradisjon er fremdeles noe som ønskes og ivaretas. Men det kan se ut til å bli et mindre fokus, ved at begreper som tar for seg den skoleforbedrende tradisjonen og fokuserte utviklingsmål får større plass. Det helhetlige læringssynet har fremdeles en stor plass i barnehagen, men barnehagen ser ut til å ha fått en større plass som læringsarena med fokuserte utviklingsmål i utdanningen. Det kan tyde på at barnehagens pedagogiske mandat, som handler om å legge et grunnlag for allsidig utvikling, herunder også omsorg, lek, fremme læring og danning, blir mindre fokusert fra politisk hold.

6.2 Sammenfatting og konklusjon

Min ambisjon har vært å se på det historiske, samfunnsmessige og politiske endringene i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Jeg ønsker å se etter hvilke endringer det har medført i synet på barn. Jeg startet med et dokument fra 1972 og dokumenter frem til i dag. Jeg har på bakgrunn av det sett etter endringer barnehagen har stått ovenfor de siste 50 årene. Med utgangspunkt i mine hovedfunn skal jeg lage en konklusjon. Ved L97 ble det en endring i fokuset på overgangen barnehage til skole. Den store utbyggingen av barnehagen, og endringer i samfunnsutviklingen, samt økt fokus på livslang læring og spesifikke ferdigheter. Det ser ut til å være de største endringene i hva barnehagen skal være i utdanningsforløpet. Dette er nok påpekt innenfor

fagfeltet tidligere. Jeg mener det likevel er viktig å belyse og være klar over den historiske og politiske endringen i forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet. Dette er viktig for den forståelsen disse endringene har på det synet som fremstilles om barn.

I mitt først forskningsspørsmål stiller jeg spørsmål ved om oppfatninger om barnehagen som en del av utdanningsforløpet har endret seg over tid?

Barnehagen har siden den første barnehageloven (1975) blitt ansett som en viktig institusjon i samfunnet. Barnehagen var en omsorgsarena og hadde oppdragelse mandat fra foreldrene. Vi kan også stille spørsmål ved om forståelsen av barnehagen som en del av utdanningsforløpet alltid har vært der. Det kan tolkes at barnehagen har blitt ansett som en viktig institusjon for mange tidlig, men ikke hadde noe stort mål om å være en utdanningsarena. Jeg har forståelse for at barnehagen som en del av utdanningsforløpet er noe som har modnet underveis. Endringene ser ut til å ha skjedd etter den store utbyggingen av barnehagen, og endringer i samfunnsutviklingen. Barnehagen har siden starten blitt definert som et sosialt hjelpetiltak, og kan på bakgrunn av det tolkes som en institusjon som skal komme samfunnet til gode. Barnehagen var en del av velferdspolitikken. Dermed kan jeg konkludere med at barnehagen har til en viss grad alltid har blitt ansett som et sted for velferdspolitikken for samfunnet. I begynnelsen av utbyggingen av barnehagene handlet det om å gi foreldrene et tilbud hvor barna kunne være, for at de skulle komme i jobb eller i utdanning. I de siste årene har begrepet sosial utjevning og tidlig innsats blitt større. Målet var at alle barn skulle få tilgang til utdanning tidlig. Dette innebar større fokus på fokuserte utviklingsmål. Dette handler om kompetanse, kunnskap og ferdigheter. Dette forstås som avgjørende for å klare seg i samfunnet, og barnehagen anses derfor å ha en større rolle i utdanningssystemet, og en annen rolle enn tidligere.

Gjennom L97 skulle skolen arbeide mer likt som det siste året i barnehagen. Dette ser ikke ut til å ha blitt innfridd. Vi kan se at den politiske innflytelsen leder mot å skape en hverdag for 5-åringene i barnehagen som er mer rettet mot kunnskap og ferdigheter, og ikke mot at 6-åringene i skolen får en hverdag basert på lek og læring. Skolen skulle bygge videre på barnehagens sosialpedagogiske tradisjon, og det helhetlige læringssynet med leken i sentrum. Retningen har heller gått i at barnehagen skal være mer læringsbasert med økt fokus på ferdigheter som skal gis til 5-åringene som går siste året i barnehagen.

Juell viser til at barn i dag blir i større grad betraktet som en investering. Denne betraktningen har gitt økt fokus på livslang læring i alle livets faser (Juell, 2010). Forståelsen av livslang læring, som kom i 2006, kan tolkes som en av de store endringene i forståelsen av barnehagen som en del av

utdanningsforløpet. Den nye satsningen på tidlig innsats, har også bidratt til barnehagen har fått en viktigere plass i samfunnet. Dette skjedde samtidig som barnehagen ble en del av kunnskapsdepartementet. Kunnskap om barnehagens innhold har økt fra 1980-tallet. Barnehagen ble fra dette tidspunktet forstått som en del av utdanningsforløpet. Barnehagen skulle være en omsorgsarena, hvor læring og barns utvikling gjennom lek, skulle være en sentral del av utdanningen. Barnehagen har blitt ansett som en del av utdanningsløpet tidlig, men har hatt et annen betydning enn det som har kommet frem de siste årene. Forståelsen av hva barnehagen kan utrette for barn og samfunnet, ser ut til å ha bidratt til barnehagens funksjon i utdanningsforløpet. Asylene og Fröbel-barnehagene har siden starten vært preget av to ulike formål og pedagogikker. Asylene i større grad underviste barn, mens i Fröbel-barnehagene sto barns lek og helhetlig lærings syn sterkere. Det kan tolkes dit hen at barnehagen har siden starten, stått mellom to ulike tradisjoner, eller ønske om hva innholdet i barnehagen skal være preget av.

Mitt andre forskningsspørsmål handler om innholdet i begrepet «utdanning» i barnehagen har endret seg over tid?

Fra begynnelsen har barnehagens pedagogikk inneholdt og vært kjennetegnet ved begrepene respekt, omsorg, lek og læring. Barnet skal få mulighet til å lære gjennom lek, og få en støttespiller i leken. I følge Østrem etterspør den utdanningspolitiske agendaen tidligst mulig innsats, og økt læringsutbytte skaper et press på den pedagogiske tenkningen (Østrem, 2012). Det er fremtreende at økt fokus på kunnskap har lagt press på den sosialpedagogiske tradisjonen, og at den skoleforberedende tradisjonen har preget barnehagen mer de siste årene. Barnehagen er fremdeles en selvstendig institusjon i utdanningsforløpet, og dermed er barnehagen fremdeles i stor grad preget av den sosialpedagogiske tradisjonen. Etterspørselen etter mer fokuserte utviklingsmål fra politisk hold, har gitt en endring i innholdet i utdanningen. Leken er mindre fremtreende i de seneste dokumentene. Både NOU:2010:8 «Med forskertrang og lekelyst» og Meldingen til stortinget (2015-2016) «Tid for lek og læring- bedre innhold i barnehagen» bruker lek i sin overskrift. Til tross for dette forstår jeg at innholdet først og fremst, er mer preget av læring og en skoleforberedende ide. Det kan være en måte å prøve å ivareta leken i barnehagen: Men det kan også forstås som en form for tåkeleging og språklig innpakking av noe som i realiteten er noe helt annet. Realiteten kan være at man har vært mest opptatt av kostnadseffektivitet og læringsutbytte i barnehagen for å sikre bedre politisk og økonomisk kontroll.

Dahle sin teori om to tradisjoner i barnehagen: *educare* og *educere* (Dahle, 2020, s.102) kan forklare endringen i innholdet i utdanning i barnehagen. Det kan tolkes at barnehagen har blitt et sted for mer *educare*, hvor pedagogen skal forme barn med kunnskaper og ferdigheter etter samfunnets behov.

Barnehagens tradisjon for å *educere*, hvor barnet gis tid til å utvikle seg uten at pedagogen griper inn, kan tolkes som om dette tar for lang tid og er for lite målbart fra politisk hold.

Barnehagen ble i stor grad ansett som en del av utdanningsforløpet tidlig. Men ønske om at barnehagen skal være mer lik skolen, ser ut til å ha bidratt i endringen i hva som vektlegges i utdanning i dag.

I mitt tredje forskningsspørsmål stiller jeg spørsmål ved om synet på barn har endret seg over tid? Hvordan har eventuell endring her påvirket det pedagogiske tilbudet for barn under opplæringspliktig alder?

Utviklingen i forståelsen av barnehagens funksjon i utdanningen, ser ut til å ha preget synet på barn. Fra kommende voksne til kompetente hvor barndommens egenverdi er ivaretatt. Til en ny tanke om at barn skal få kunnskap, som skal forbedre dem på voksenlivet. Jeg ønsker å vise tilbake til Jans, hvor han påpeker at barneårene presenterer en ambivalent virkelighet. Barn på den ene siden har behov for omsorg, men på den andre siden også er forventet å prestere som individer med egne rettigheter (Jans, 2004).

I utdanningsteorien har vi, gjennom de fire teoretikerne: Dewey, Freire, Rousseau og Biesta, sett at barns mulighet til å frigjøre seg fra utdanning, har vært sentralt for at barn skal få mulighet til å medvirke i sin utvikling. Barnets interesser skal bli tatt i betraktning i utdanningen. Endringen i synet på barn, kan ha kommet av et ønske om en barnehage med mer vekt på læring. Barnehagen skal i større grad kvalifisere barn, slik at de går ut av barnehagen med konkrete ferdigheter og kunnskaper, som skal være en forberedelse til videre skolegang og arbeidsliv. Gjennom mer fokuserte utviklingsmål i barnehagen, vil barna miste sin frihet til lek og læring gjennom et friere samspill med andre barn. I følge Jans, har barn egenskaper til å leke og lære, det gir de mening med miljøet sitt (Jans, 2004). For at barn skal få det meningsfullt i sin utdanning er det viktig å bevare barns naturlige impulser.

Barnehagen har som nevnt vært preget av familierpolitikken. Barnehagen gått gradvis over til å bli en del av utdanningspolitikken. Det er ikke lenger bare barnehagelæreren som styrer innholdet i barnehagen. Gjennom He-lær studien til Ekspertgruppen kom det frem at pedagoger ser læring i alle hverdagssituasjoner. Det betyr at barnehagelæreren ikke lenger er en stor del av de politiske beslutningene. Der kan indikere en mindre forståelse for det pedagogiske synet, som innebærer å ivareta barnets interesser og se læring i alle hverdagsaktiviteter. Barn er sårbare, og har egne rettigheter som skal ivaretas i utdanningen. De politiske og økonomiske begrunnelsene for hva barnehagen skal være preger barndommen. Fremtidssynet hvor barnet er forventet å prestere til

senere skolegang har fått større plass de siste årene. Jeg forstår «fremtidssynet» som at det skaper press på barns mulighet til å medvirke i sin utdanning. I delkapittel 3.4.1, stiller jeg spørsmål om utdanning skal være en forberedelse til å delta i et demokratisk samfunn, eller om utdanning er en form for praktisering av demokrati. Slik jeg ser det er det beste for barn å finne en måte å inkludere begge i utdanningsforløpet.

Hva har jeg konkludert med? Vi ser en dreining fra en sosialpedagogisk til en skoleforberedende tradisjon. Jeg forstår at læringsbegrepet står sterkere enn omsorg og lek i utdanning. Det er underlig på bakgrunn av at det foreligger mye forskning om lekens betydning for barns utvikling og læring. Det er vanskelig å lage en endelig konklusjon med tanke på spenninger fagfeltet. Hva skal barn lære og på hvilken måte skal barn lære? Reisen om forståelsen om hva barnehage skal være i utdanningsforløpet og fremtiden, er ikke over. Jeg mener profesjonsutøveren må ha en sterkere stemme i fremtiden, og må skape et felles språk om barnehage og skole. Det er kanskje på tide med begreper som kan passe inn i begge tradisjonene. Vi må ikke glemme at barna også må ha en stemme.

6.3 Forskningens vei videre

Det historiske blikket på barnehagens funksjon i utdanningsforløpet kan føre til flere veier for videre forskning. Jeg ønsker å vise til en mulig vei videre innenfor mitt valgte tema.

6.3.1 Hvordan ta eierskap til læringsbegrepet?

Barnehagen har fått større plass i samfunnet. Den har gått fra en omsorgsarena til en tydelig læringsarena. Biesta stiller spørsmål rundt hva som er «Good Education» og etter hans observasjoner ser det ut til at hva som konstruerer god utdanning har forsvunnet fra diskusjonen om utdanning (Biesta, 2011). Han hevder videre at spørsmålet om hva en god utdanning er, er vanskelig og omstridt. Han mener også det er et relevant og veldig viktig spørsmål vi bør stille pedagoger (Biesta, 2011). I videre forskning kan det vært interessant å gå inn på barnehagelærerens sin kunnskap om læring. Fokus på læring og kunnskap har blitt en stor del av barnehagen. Men hva ligger i god læring og kunnskap i utdanningen? En barnehagelærer kan ha 5 års utdanning om barn og barns læringsprosesser. Hva kan barnehagelæreren gjøre for å vise til sitt arbeid med læring og ta eierskap over begrepet? Det at den skoleforberedende tradisjonen har fått så stor plass i barnehagen, kan stride imot hva pedagogen står for. Men hva skal til for at den sosialpedagogiske tradisjonen skal kunne få mer plass og ikke bli oppløst fra barnehagen? Jeg mener spørsmålene er interessante og kan videreføres, på bakgrunn av de vil være betydningsfulle for forskning på barnehagefeltet og i

utdanningspolitikken. Kanskje det er min generasjon barnehagelærere som må ta ansvar for å ta eierskap over læringsbegrepet.

Antall ord: 35 636.

7 Kilder

- Bae, B., & Arnesen, A.-L. (2011). Barns medvirkning i det nye barnehagelandskapet - et forskerperspektiv. (Ø. Gilje, Intervjuer) Hentet fra <https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/1253979559733.pdf>
- Barne- og familiedepartementet. (1996). *Rammeplanen for barnehagens innhold*. Hentet fra <https://www.nb.no/nbsok/nb/eb2b9a82f02fd128ffdc37f04fac0449?lang=no#0>
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64)*. Hentet fra Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Biesta, G. (2011). *Good Education in an Age of Measurement*. Colorado: Paradigm.
- Biesta, G. (2014). *Utdanningen vidunerlige risiko*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bleken, U. (2016, november). Fagene og barnehagetradisjonen. . *Barnehagefolk*. Nr.3.
- Dahle, H. (2020, juni). Barns rett til lek og utdanning i barnehagen. *Norsk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*. 6. , ss. 100-114.
- Dahle, H., Eide, B., Winger, N., & Wolf, K. (2016). Livskvalitet for de yngste i barnehagen. I T. Gulpinar, L. Hernes, & N. Winger, *Blikk fra barnehagen* (ss. 43-61). Bergen: Fagbokforlaget.
- Forente nasjoner. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente nasjoner 20. november 1989; Ratifisert av Norge 8. januar 1991 (Rev. oms. mars 2003 med tilleggsprotokollar)*. Hentet fra Barne- og familiedepartementet: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Freire, P. (1974). *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Gilje, N. (2019). *Hermeneutikk som metode. Ein historisk introduksjon*. . Oslo: Det Norske Samlaget.
- GoBan. (2012-2021). *Om prosjektet - hva er GoBan?* Hentet fra GoBan.no: <https://goban.no/om-prosjektet/>
- Greve, A., & Jansen, T. (2018). Barnehagens brede samfunnsmandat. I S. Østrem, *Barnehagen som samfunnsinstitusjon* (ss. 31-44). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Greve, A., Jansen, T. T., & Solheim, M. (2013). *Kritisk og begeistret*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Greve, A., Kristensen, K., & Wolf, K. (2018). Lekens status og vilkår i barnehagen. I S. Østrem, *Barnehagen som samfunnsinstitusjon* (ss. 86-102). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Greve, A., Mørreaunet, S., & Winger, N. (2013). *Ytringer om likverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hildebrand, D. (2018). *John Dewey*. Hentet fra Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/entries/dewey/#PhilEduc>

- Jans, M. (2004). Children as citizens. Towards a contemporary nation og child participation. *Research Centre Childhood and Society. Volum 11. Issue 1., ss. 27-44.*
- Johanessen, A., Tufte, A., & Christoffersen, L. (2019). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode.* Oslo: Abstrakt forlag.
- Juell, E. (2010). *Barnehagen som utdanning.* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kasin, O., & Bergflødt, S. (2020). *Samfunnsfag for barnehagelærere.* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Korsvold, T. (2005). *For alle barn! - barnehagens framvekst i velferdsstaten.* Oslo: Abstrakt.
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Rammeplanen for barnehagens innhold.* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/rus/2006/0015/ddd/pdfv/293087-rammeplan-nynorsk.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplanen for barnehagens innhold.* Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2018). *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv - et kunnskapsgrunnlag.* . Hentet fra Ekspertgruppen om barnehagelærerrollen: <https://www.regjeringen.no/contentassets/f78959abbd54b0497a8716ab2cbbb63/barnehagelærerrollen-i-et-profesjonsperspektiv.pdf>
- Meld. St. Nr. 19. (2015-2016). *Tid for lek og læring Bedre innhold i barnehagen.* Hentet fra Kunnskapsdepartementet: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cae152ecc6f9450a819ae2a9896d7cf5/no/pdfs/stm201520160019000dddpdfs.pdf>
- Meld. St. Nr. 6. (2019-2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO.* Hentet fra Kunnskapsdepartementet: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3dacd48f7c94401ebefc91549a5d08cd/no/pdfs/stm201920200006000dddpdfs.pdf>
- NOU:1972:39. (1972). *Førskoler: en utredning.* Hentet fra Forbruker- og administrasjondepartementet: <https://www.nb.no/statsmaktene/nb/770bb9a9896afecb189d31b7cbddfa2a?index=1#0>
- NOU:1988:32. (1988). *For et lærerikt samfunn.* Hentet fra Kirke- og vitenskapsdepartementet: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007083004004
- NOU:2003:16. (2003). *I første rekke: Forsterket kvalitet i grunnopplæringen for alle.* Hentet fra Utdannings- og forskningsdepartementet: <https://www.regjeringen.no/contentassets/37a02a7bd6d94f5aacd8b477a3a956f3/no/pdfs/nou200320030016000dddpdfs.pdf>

- NOU:2007:6. (2007). *Formål for framtida*. Hentet fra Kunnskapsdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/8d208e2fb15c4b01ab344eb29c8c1be3/no/pdfs/nou200720070006000dddpdfs.pdf>
- NOU:2010:8. (2010). *Med forskertrang og lekelyst. Systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn*. Hentet fra Kunnskapsdepartementet:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/hoeringsdok/2010/201004890/nou_2010_8_med_forskertrang_og_lekelyst_systematisk_pedagogisk_tilbud_til_alle_foerskolebarn.pdf
- NOU:2012:1. (2012). *Til barnas beste: Ny lovgivning for barnehagene*. Hentet fra Kunnskapsdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f77c1a6dbd00473fb8c0b8928724dd30/no/pdfs/nou201220120001000dddpdfs.pdf>
- OECD. (2001). *Starting strong 1. Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD Publishing. Hentet fra https://read.oecd-ilibrary.org/education/starting-strong-ii_9789264035461-en#page67
- OECD. (2006). *Starting strong II. Early Childhood and Care*. Paris: OECD Publishing. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/rap/2006/0020/ddd/pdfv/290404-starting_strong_ii-early_childhood_education_and_care_-2006.pdf.
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61)*. Hentet fra Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Prop. 169 L. (2016-2017). *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Hentet fra Barne- og likestillingsdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/23e2789a4faf47a4b32ea0867ad3a111/no/pdfs/prp201620170169000dddpdfs.pdf>
- Prop. 33 L. ((2015-2016)). *Endringer i barnehageloven (tilsyn m.m.)*. Hentet fra Kunnskapsdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/6e4953151d2642b6a3a141956d492ac6/no/pdfs/prp201520160033000dddpdfs.pdf>
- Regjeringen. (2021). *Meldingar til Stortinget*. Hentet fra Regjeringen.no:
<https://www.regjeringen.no/no/dokument/meldst/id1754/>
- Regjeringen. (2021). *NOU-ar*. Hentet fra Regjeringen.no:
<https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767/>
- Repstad, P. (2019). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Rousseau, J.-J. (2010). *Emilie- Eller om oppdragelse*. Oslo: Vidarforlaget.

- Sørlandet kompetansefond. (2014-2018). *Prosjekt: Agderprosjektet*. Hentet fra Kompetansefond.no:
<https://www.kompetansefond.no/prosjekter/agderprosjektet/>
- Schanning, E. (2016, juni). Den nye barnehageforståelsen. *arr idéhistorisk tidsskrift*. 2.
<https://arrvev.no/artikler/den-nye-barnehageforstaelsen>.
- Sæverot, H., Trippestad, T., & Ødegaard, E. (2014). Pedagogikk på agendaen- Forord til den norske oversettelsen. I G. Biesta, *Utdanningens vidunderlige risiko*. Bergen: Fagbokforlaget.
- St. Meld. Nr. 16. (2006-2007). *Tidlig innsats for livslang læring*. Hentet fra Kunnskapsdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a48dfbadb0bb492a8fb91de475b44c41/no/pdfs/stm200620070016000dddpdfs.pdf>
- St. Meld. Nr. 30. (2003-2004). *Kultur for læring*. Hentet fra Utdannings- og forskningsdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/988cdb018ac24eb0a0cf95943e6cdb61/no/pdfs/stm200320040030000dddpdfs.pdf>
- St. Meld. Nr.27. (1999-2000). *Barnehage til beste for barn og foreldre*. Hentet fra Barne- og familiedepartementet:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f3e9eee390254689baf836ddf24a14ec/no/pdfa/stm199920000027000dddpdfa.pdf>
- St. Meld.Nr.8. (1978-88). *Barnehager mot år 2000*. Hentet fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet: https://stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1987-88&paid=3&wid=a&psid=DIVL1968&pgid=a_0851
- Thoresen, I. (2009). Barnehagen i et utdanningspolitisk kraftfelt. *Nordisk barnehageforskning*. 2(3). , ss. 127-137.
- Thoresen, I. (2015). Lanseringen av dannelsbegrepet. I K. Steinsholt, & M. Øksnes, *Danning i barnehagen. Perspektiver og muligheter*. Oslo: Cappelen Damm.
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2003, Juni). *Kvalitetsutvalgets utredning- faktaark*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/andre-dokumenter/kd/2003/kvalitetsutvalgets-utredning-faktaark/id87998/>
- Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt - en alternativ lærerbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ødegaard, E., Sataøen, S., Aaserud, G., Knudsen, I., & Eikset, A. (2009). *Barnehagen fra 1800 og fram til i dag*. Hentet fra Barnehagepionerer:
<https://prosjekt.hvl.no/barnehagepionerene/barnehagen/barnehagen/>
- Ødegaard, E., Sataøen, S., Aaserud, G., Knudsen, I., & Eikset, A. (2009). *Unni Bleken*. Hentet fra Barnehagepionerene: <https://prosjekt.hvl.no/barnehagepionerene/pionerer/unni-bleken/>

Østrem, S. (2012). *Barnet som subjekt. Etikk, demokrati og pedagogisk ansvar*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Østrem, S. (2018). *Barnehagen som samfunnsinstitusjon*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.